

Diplomasi Araştırmaları Derneği
Association for Research on Diplomacy

JDR

Journal of Diplomatic Research
Diplomasi Araştırmaları Dergisi

Volume 4 Number 1 July 2022 ISSN: 2687_590X

The Journal of Diplomatic Research

Diplomasi Araştırmaları Dergisi

-Owner on behalf of Association for Research on Diplomacy-

Barış ÖZDAL (Ph.D.)
Professor at
Bursa Uludağ University
Department of International Relations

-Chief Editor-

Öner AKGÜL (Ph.D.)
Assoc. Prof. at
Kırşehir Ahi Evran University
Dept. of International Relations

-Editors-

Samet YILMAZ (Ph.D.)
Assist. Prof. at
Uludağ University
Dept. of International Relations

Fatma Zeynep ÖZKURT (Ph.D.)
Asst. Prof. at
Nişantaşı University
Dept. of International Relations

Burak GÜNEş (Ph.D.)
Asst. Prof. at
Kırşehir Ahi Evran University
Dept. of International Relations

Hazar Vural Jane (Ph.D.)
Assist. Prof. At
İstanbul Aydın University
Department of International Relations

-Editorial Assistant-

Esra Vardar Tutan (Doktor Adayı- Phd Candidate)

Fatih Başar Kutlu (MA)

Dergi Kapak Tasarımı

Erhan YURT

Mizanpaj

Ali Onur KARA

Tarandığımız İndeksler

CiteFactor
Academic Scientific Journals

ASOS
indeks

Correspondence and Communication

Karaman Mahallesi Tuna Caddesi Karaman Dernekler Yerleşkesi No: 59
Nilüfer - Bursa - Türkiye

bilgi@diplomasiarastirmalari.org.tr

www.diplomasiarastirmalari.org.tr

+90 (224) 294 11 65

Advisory Board (alphabetical order)

Reşat BAYER (Ph.D.)	Associate Professor at Koç University Department of International Relations	Turkey
Paul Arthur BERKMAN(Ph.D.)	Professor at Tufts University, Fletcher School of Diplomacy, Professor of Practice in Science Diplomacy, Director of the Science Diplomacy Center	USA
Burak Samih GÜLBOY (Ph.D.)	Professor at Istanbul University, Department of Political Science and International Relations	Turkey
Mehmet GENÇ (Ph. D)	Professor at Işık University, Department of International Relations	Turkey
Ioannis NIOUTSIKOS (Ph.D.)	Associate Lecturer at University of Piraeus, Department of International Relations	Greece
Tarık OĞUZLU (Ph.D.)	Professor at Antalya Bilim University Department of International Relations, head of Center for Social, Economic and Politics Research (SEPAM) of Antalya Bilim University	Turkey
Özden Selcen ÖZMELEK(Ph.D.)	Assistant professor at Çukurova University Department of International Relations	Turkey
Jeffrey ROBERTSON(Ph.D.)	Assistant professor at Yonsei University, Visiting Fellow at the Asia-Pacific College of Diplomacy (APCD) at the Australian National University (ANU)	South Korea
David SCHRAG (Ph.D.)	Global Studies, University of Illinois at Urbana-Champaign	USA
Joseph SIRACUZA (Ph.D.)	Professor of Human Security and International Diplomacy in School of Global, Urban and Social Studies at Royal Melbourne Institute of Technology-RMIT University, Melbourne, Australia	Australia
Ramesh THAKUR (Ph.D.)	Emeritus Professor at Australian National University, Director of the Centre for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament (CNND) in the Crawford School.	Australia
Konstantinos TRAVLOS (Ph.D.)	Assistant professor at Özyeğin University, Department of International Relations	Turkey

ABOUT

Journal of Diplomatic Research (JDR) is an international peer-reviewed academic journal published electronically on a biannual basis by the Association for Research on Diplomacy (DARD). Concordantly, JDR is open to all original studies on international relations, political science as well as theoretical, historical and methodological studies on diplomacy.

GOAL AND SCOPE

The goal of JDR is to present to the audience the studies on diplomatic history, diplomacy theories, diplomacy studies with quantitative, qualitative and integrated research methods, military diplomacy as well as other interdisciplinary diplomatic research and book reviews.

In this context, JDR stands as an international peer-reviewed academic journal bringing together scientists analyzing the phenomenon of diplomacy from all perspectives.

Diplomatic history, diplomatic theory and new diplomacy types form the primary area of investigation. Principally, JDR presents to its audience the information and understanding in the framework of:

Structural problematiques of the subject of diplomacy, latest understandings, theories and concepts on diplomacy, traditional research on diplomacy, diplomacy law and history, case studies on diplomatic processes and negotiations, application of various research methods on diplomatic research

TYPES OF ARTICLES

JDR accepts four different types of articles and book reviews. The articles include:

Original/Research Article: It is a scientific research article explaining an original argument, event or behavior from a specific theoretical perspective by using accurate methodologies. It is aimed to justify a general or a specific behavior based on the methods used, i.e. quantitative, qualitative or integrated methods. The primary objective of original articles within the scope of diplomatic research is to use primary data and appropriate methodology. This type of original and research articles is encouraged by the journal.

Review Article: This type of studies intended merely for introductory purposes, present an extensive summary on a specific event, phenomena or field. Following an extensive literature review with the purpose of informing audience on any subject related to diplomacy, these studies evaluate the current status of events, phenomena or the field. These studies research out to a wide audience and form the basis for original/research articles on the same subject.

Case Study: This type of studies involves the analysis of single cases or the comparison of different cases of similar nature intending to explain various outcomes of such a comparison. Case studies with an appropriate method presents to audience different perspectives and contributes theoretically to the field.

Methodological Study: These studies aim to test a specific method used in different disciplines or currently used in other fields of social sciences in the context of this specific field of research. The original methodologies of various fields such as anthropology, statistics, psychology and mathematics can be used in research on diplomacy.

Book Review: This type of studies aims to form a view on newly published books with a potential to contribute greatly to the field literature, identify differences and similarities with previously published books, and fill in the gap in the literature.

SUBMISSION GUIDELINES

** Articles and book reviews submitted to JDR should comply with APA 6 submission guidelines. Endnote or Mendeley APA 6th applications are suitable with the submission guidelines of the JDR. Detailed information on our journal listed below.

** The main text should include the following format: 1.5 line spacing, Times New Roman with 11 type size.

** Information on the type of the submitted work and the word count should be stated at the top left corner of the main text.

** Word counting includes bibliography and appendix: Number of words for submissions are as follows: original/research article 6.000-10.000, review article, 5.000-8.000, case studies 5.000-8.000, methodological studies 6.000-10.000, book reviews 2.000-4.000.

** Each paper must include 150 words English and Turkish written abstract and 750 words extended English summary if the paper was written in Turkish language.

** References

Authors should comply with the draft of American Psychological Association (APA) publication guideline. Link for APA guideline: www.apastyle.org

** Bibliography

Bibliography should include all the sources referenced to in the text. Journal and book titles should be in italic font. Bibliography should be in alphabetical order by author's surname. If reference is given to the same author's different works, a chronological order (most recent work first) should be followed. Page numbers should be provided for periodicals and chapters in edited books.

HAKKINDA

Diplomasi Araştırmaları Dergisi – Journal of Diplomatic Research (JDR), Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD) tarafından elektronik ortamda, yılda iki kez yayınlanan, uluslararası hakemli bir akademik dergidir. Bu bağlamda JDR, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi başta olmak üzere diplomasi alanına ilişkin kavramsal, teorik, tarihsel ve metodolojik tüm özgün çalışmalara açıktır.

AMAÇ VE KAPSAM

JDR'nin amacı diplomasi tarihi, diplomasi teorileri, nicel, nitel ve karma araştırma yöntemlerini kullanan diplomasi araştırmaları, askeri diplomasi ve diğer interdisipliner diplomatik araştırmalar ile kitap incelemelerini, akademik bir okuyucu kitlesi ile buluşturmayı amaç edinmiştir. Bu bağlamda JDR, kapsamlı bir çerçevede diplomasi olgusunu tüm açılardan inceleyen bilim insanlarının buluştuğu uluslararası hakemli akademik bir dergidir. Diplomasi tarihi, teorisi ve yeni diplomasi türleri odaklı çalışmalarda JDR'nin temel inceleme alanını oluşturmaktadır. En temel anlamda JDR, okuyuculara aşağıda belirtilen çerçevede bilgi ve fikir sunmaktadır:

Diplomasi konusunun temel problematikleri, diplomasi üzerine en son fikirler, teoriler ve kavramlar, klasik diplomasi çalışmaları, diplomasi hukuku ve tarihi, diplomatik süreçler ve pazarlıklarla ilgili vak'a analizleri, farklı araştırma metodlarının diplomasi araştırmalarına uygulanması

JDR, yukarıda belirtilen çerçevede tarih, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, iktisat, coğrafya, antropoloji, psikoloji, yöntembilim ve ilgili diğer alanların katkısına açık olup, bu alanların akademisyenlerinin birlikte hazırladığı çalışmalarda teşvik edilmektedir.

MAKALE TÜRLERİ

JDR, dört tür makale ve kitap incelemelerini kabul etmektedir. Makale çeşitleri:

Orijinal Makale Çalışması: Özgün bir fikri, olayı ya da davranışı uygun bir metodoloji kullanarak, belirli bir teorik perspektifle açıklayan bilimsel araştırma makalesidir. Nicel, nitel ya da karma yöntemler kullanılarak hazırlanan bu çalışmalarda, kullanılan metoda göre genel ya da spesifik bir davranışın açıklanması amaçlanır. Diplomasi araştırmaları kapsamında orijinal makalelerin, birincil verinin kullanılarak hazırlanması ve uygun bir metodoloji kullanılması öncelikli amaçtır. Dergi kapsamında bu tür orijinal makale çalışmaları teşvik edilmektedir.

İnceleme Makalesi: Bu türden çalışmalarda belirli bir olaya, olguya ya da alana giriş mahiyetinde olup, kapsamlı bir özet sunar. Diplomasi konusunu içeren herhangi bir konuda okuyucuyu bilgilendirme amaçlı geniş bir literatür taraması sonrasında, olayın, olgunun ya da alanın halihazırdaki durumu değerlendirilir. Bu türden çalışmalarda geniş bir okuyucu kitlesine ulaşır ve o alanda yapılacak orijinal araştırma makaleleri için altyapıyı oluşturur.

Vaka İncelemesi: Bu tür çalışmalarda, tek bir vak'ayı ya da birbirine benzer nitelikli iki vak'anın mukayesesini içerecek birbirinden farklı sonuçların nasıl meydana geldiğini açıklar. Uygun bir metotla yazılan vak'a incelemeleri, okuyucuya farklı perspektifler sunabileceği gibi, teorik olarak da alana katkıda bulunmaktadır.

Metodolojik Çalışma: Farklı disiplinlere ait ya da halihazırda sosyal bilimlerin diğer alanlarında kullanılan bir metodun, alanda kullanılarak test edilmesi amacıyla hazırlanmış çalışmalardır. Diplomasi araştırmalarında antropoloji, istatistik, psikoloji ve matematik gibi birçok alanın özgün metodları, bu kapsamda kullanılabilir.

Kitap Kriťiđi: Bu tür çalışmalarda, alan literatürüne katkı sağlayacağı umulan kitaplar hakkında fikir belirtmek, alanda kendisinden önceki kitaplarla farklarını, benzerlikleri ve literatürde gördüğu boşluğu açıklamak amacıyla yazılır.

YAZIM KURALLARI

** JDR'ye, gönderilen makale ve kitap incelemeleri, APA 6 yazım kurallarına uygun olmalıdır. Endnote ya da Mendeley APA 6th uygulamaları JDR'nin kabul ettiği yazım kurallarına uygundur.

** Gönderilen çalışmalarda 1,5 satır aralığı, 11 punto ve Times New Roman yazı karakterinde yazılmalıdır.

** Gönderilen her bir çalışmanın sol üst köşesine, yukarıda bahsedilen makale türü ve kelime sayısı yazılmalıdır.

** Kelime sayıları kaynakça ve diğer ekler dahil hesaplanır: orijinal araştırma makalesi 6.000-10.000, inceleme makaleleri, 5.000-8.000, vak'a incelemeleri 5.000-8.000, metodolojik çalışmalarda 6.000-10.000, kitap incelemeleri ise 2.000-4.000 kelime aralığında olmalıdır.

** Her bir çalışma için 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet, eğer çalışma Türkçe ise 750 kelimelik genişletilmiş İngilizce özet gönderimi gerekmektedir.

Örnek yazım kuralları:

** Atıflar

Yazarlar, yararlandığı kaynakların atıf yazımında Amerikan Psikoloji Birliği (APA) yayın kılavuzu taslağına uymalıdır. APA Kurallarına aşağıdaki web adresinden ulaşılabilir www.apastyle.org

** Kaynakça

Kaynakça, metin içinde atıf yapılan kaynakların tamamını içermelidir. Dergi ve kitap isimleri italik olmalıdır. Kaynakça, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmalıdır. Bir yazara ait birden fazla esere atıfta bulunulmuşsa yazarın eserleri, en yakın tarihli olandan en eski tarihli olana doğru kronolojik olarak sıralanmalıdır. Süreli yayınlar ve derleme kitaplardaki makaleler için sayfa numaraları belirtilmelidir.

The Journal of Diplomatic Research

Volume 4 Number 1 July 2022

Research Article/Araştırma Makalesi

Editorial Remarks

Öner
AKGÜL

The Tensile Strength Of Poland-European Union Relations:
A Realignment Or A Role Change?

1-14

Murat Necip
ARMAN
Ata Taha
KUVELOĞLU

Military Advisory Missions And The Turkish Professional
Military Education: An Uneasy Relationship

15-35

Barış
ATEş

Amerika Birleşik Devletleri Başkanları'nın Söylemlerinde Öne
Çıkan Kavramlar Bağlamında Çevre Sorunları: Rol Algıları ve
Çatışan Rollerin Analizi

36-56

İlke
TAşDEMİR
Barış
ÖZDAL

Rusya Federasyonu ve Orta Asya Ülkeleri Arasında "Göç
Gücü" Rekabeti

57-73

Merve Suna
ÖZEL ÖZCAN
Ece
SEVİNDİK

Book Review/Kitap İncelemesi

Asuman Özgür Keysan - Activism and Women's NGOs in
Turkey: Civil Society, Feminism and Politics.

74-78

Ata Taha
KUVELOĞLU

11 Eylül Ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya

79-87

Ahmet Emre
KÖKER

Editorial Remarks

As the Editorial Board, we are proud to present our newest issue of the Journal of Diplomatic Research (JDR) under the aegis of the Association for Research on Diplomacy (DARD).

Based upon the decision of our peer reviewers and the editorial board, 4 articles and 2 book review are included in this issue. In this journal, authors have included extended English summaries at the end of their articles written in Turkish.

As a result of a hardworking process, our new issue is out. In this issue, there are 2 Turkish articles, 2 English articles, one English book review and one Turkish book review published believing that will contribute to the studies on diplomacy and the discipline of international relations.

In the English book review, the book titled “Activism and Women’s NGOs in Turkey: Civil Society, Feminism and Politics” authored by Asuman ÖZGÜR KEYSAN who is an assistant professor of Political Science and Public Administration at Atılım University was reviewed by Ata Taha KUVELOĞLU from Aydın Adnan Menderes University.

And in the Turkish book review, the book translated into Turkish by Fatma and Serdar ARIKAN as “11 Eylül ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya” (The World After September 11 and the Invasion of Iraq), written by Yevgeny Maksimovich Primakov was reviewed by Dr. Ahmet Emre KÖKER.

In our first article, Murat Necip ARMAN and Ata Taha KUVELOĞLU have explained the changes in Poland’s relations with the European Union as a result of the shifts in its foreign policy after 2015 by utilizing role theory. In that respect, this article focuses on the factors impacting on the role changes of states in their foreign policy in the case of Poland.

In our second article Barış ATEŞ explored the Turkish modern professional military education (PME) since its foundation within the scope of military assistance missions. In this article, based upon the analysis on the matters impacting on the education system since the 19th century up until today and the periodical conditions, it is argued that although the system has changed in crisis situations, these changes have not completely unbuild the previous systems. In our third article, İlke TAŞDEMİR and Barış ÖZDAL, by examining the discourses of the leaders of the USA, have analyzed the approaches of the United States of America (USA) on environmental problems. By utilizing the Role Theory, this study focuses on the differentiating roles in US domestic politics towards environmental problems.

In the last article of this issue, Merve Suna ÖZEL ÖZCAN and Ece SEVİNDİK, have examined the possibility of using “the migration” as an emerging power factor between the Russian Federation (RF) and the Central Asian states. In this regard, this article examines the strengthening or weakening effects of migration from the point of RF and the Central Asian states.

In days of hardship caused by the re-escalating effects of the Covid-19 pandemic having a direct impact on everyone, we wish all our authors and readers, as well as their families and beloved ones healthy days.

Assoc. Prof. Öner AKGÜL
Chief Editor

Editörden

Diplomasi Araştırmaları Derneği tarafından yayınlanan Journal of Diplomatic Research-Diplomasi Araştırmaları Dergisi'nin yeni sayısını, editör kurulu olarak sizlerle paylaşmanın gururunu yaşıyoruz.

Bu sayımızda, hakemlerimizin ve editör kurulumuzun kararıyla 4 makale ve 2 kitap incelemesi yer almaktadır. Dergimizde Türkçe olarak yayınlanan makalelerde İngilizce genişletilmiş özetler, makalelerin sonuna yazarlarımız tarafından eklenmiştir.

Yoğun bir çalışma sürecinin sonucu olarak yeni sayımız ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda diplomasi çalışmaları ve uluslararası ilişkiler disiplinine katkı yapacağını düşündüğümüz 2 Türkçe makale, 2 İngilizce makale, bir İngilizce kitap incelemesi ve bir Türkçe kitap incelemesinin yayınlanmasına karar verilmiştir.

İngilizce kitap incelememizde, Aydın Adnan Mençeres Üniversitesi'nden Ata Taha KUVELOĞLU, Atılım Üniversitesi'nde Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapan Asuman ÖZGÜR KEYSAN'ın kaleme aldığı "Activism and Women's NGOs in Turkey: Civil Society, Feminism and Politics" başlıklı kitabı ele almıştır.

Türkçe kitap incelememizde, Dr. Ahmet Emre KÖKER, Yevgeniy Maksimoviç Primakov'un kaleme aldığı, Fatma ve Serdar ARIKAN tarafından Türkçe'ye çevrilen "11 Eylül ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya" başlıklı kitabı ele almıştır.

İlk makalemizde Murat Necip ARMAN ve Ata Taha KUVELOĞLU, Polonya'nın 2015 sonrası dış politikasında meydana gelen değişimler neticesinde Avrupa Birliği ile ilişkilerinde yaşanan değişimi Rol Teorisi üzerinden incelemiştir. Bu bağlamda makalede Polonya örneği üzerinden yola çıkarak devletlerin dış politikadaki rol değişimlerine etki eden faktörler üzerinde durulmuştur.

İkinci makalemizde Barış ATEŞ, Türk modern askeri eğitim sistemini kuruluş aşamasından itibaren askeri yardım misyonları çerçevesinde değerlendirmiştir. Makalede 19. yüzyıldan günümüze kadar gelen süreçte eğitim sisteminin etkilendiği unsurlar ve dönemsel şartlar incelenerek sistemin kriz durumları ile değiştiği ancak bu değişimin eski sistemleri tamamıyla ortadan kaldırmadığı kanısına varılmıştır.

Üçüncü çalışmada İlke TAŞDEMİR ve Barış ÖZDAL, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanları'nın söylemleri üzerinden ABD'nin çevre sorunlarına yönelik yaklaşımlarını analiz etmiştir. Çalışmada Rol Teorisi'nden faydalanılarak ABD iç siyasetinde çevre sorunlarına yönelik farklılaşan roller üzerinde durulmuştur.

Son çalışmamızda ise Merve Suna ÖZEL ÖZCAN ve Ece SEVİNDİK, göç unsurunun Rusya Federasyonu (RF) ile Orta Asya devletleri arasında bir güç unsuru olarak kullanılabilirliğini incelenmiştir. Bu bağlamda makale, göçün RF ve Orta Asya devletleri açısından ortaya çıkardığı güçlendirici veya zayıflatıcı etkileri de sorgulanmaktadır.

Etkilerini tekrar göstermeye başlayan ve herkesi doğrudan etkileyen Covid-19 pandemi sürecinde zor şartlarda hayatlarına devam eden tüm yazar ve okurlarımıza, ailelerine ve sevdiklerine sağlıklı günler dileriz.

Doç. Dr. Öner AKGÜL
Baş Editör

The Tensile Strength Of Poland-European Union Relations: A Realignment Or A Role Change?

Polonya Avrupa Birliği İlişkilerinin Gerilme Mukavemeti: Yeniden Anlaşma Mi Rol Değişikliği Mi?

Murat Necip ARMAN*

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İktisat Fakültesi.

E-mail: mnarman@adu.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0002-6873-206X

Ata Taha KUVELOĞLU**

** Ar. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

E-mail: ata.kuveloglu@adu.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0002-1999-9366

Abstract

In this study, we explain the changes in Poland's foreign policy after 2015, with the arguments of the role theory. From the end of the Cold War until the Law and Justice Party came to power, Poland followed a foreign policy in line with the role defined as a regional subsystem collaborator. However, authoritarian populist tendencies emerged in Poland's foreign policy in full compliance with the rising authoritarianism trend in the sociology of the country in the 2010s. This shift has sparked questions over whether the country should exit the European Union and another debate about differentiated integration in Europe. However, with the Russian invasion of Ukraine in 2022, there are indications that Poland is striving to return to its role as a regional subsystem collaborator again. We concluded in the study that, as the case of Poland illustrates, external factors are more effective than internal factors in shaping state foreign policy changes.

Keywords: Poland, role theory, differentiated integration, Ukraine-Russia crisis, Polesit, the European Union.

Öz

Bu çalışmada Polonya'nın 2015 sonrasında dış politikasında meydana gelen değişimler rol teorisinin argümanları ile açıklanmaktadır. Polonya Soğuk Savaş'ın sonundan Hukuk ve Adalet Partisi'nin iktidara gelmesine kadar geçen sürede bölgesel alt sistem işbirlikçisi olarak tanımlanan role uygun bir dış politika izlemiştir. Ancak 2010'lu yıllarda ülke sosyolojisinde gelişen otoriterleşme eğilime ile tam uyumlu olarak dış politikada da otoriter popülist eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu değişim ülkenin Avrupa Birliği'nden ayrılıp ayrılmayacağı tartışmalarını ve Avrupa bütünleşmesinde farklılaştırılmış entegrasyon tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Ancak Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi ile Polonya'nın dış politikasında bir değişim meydana geldiği ve tekrar alt sistem işbirlikçisi rolüne geri dönmekte olduğuna dair emareler mevcuttur. Bu çalışmada Polonya örneğinden hareketle, devletlerin dış politikadaki rol değişimlerinde dışsal faktörlerin içkin faktörlere göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polonya, rol teorisi, farklılaştırılmış entegrasyon, Ukrayna - Rusya Krizi, Polesit, Avrupa Birliği.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Arman, M.N.; Kuveloğlu, A.T. (2022). The Tensile Strength of Poland - European Union Relations: A Realignment or a Role Change?. Journal of Diplomatic Research, 4(1), 11-14.

Introduction

This paper argues that the foreign policy preferences of the Law and Justice Party (PiS) that came to power in Poland in 2015 are the outcome of a shift in the state's role. Role theory contends that governments can modify state roles, but this modification could lead to foreign policy failures in certain circumstances. These circumstances include shifting speed in role conceptualization, the emergence of unique or unknown variables in the external environment, and a newly-chosen role in contradiction with the previous one. As a result, it is argued that a state's role conceptualization and its foreign policy success are inextricably linked.

The implementation of a role conception can be evident in foreign policy behavior. This conceptualization is expected to be compatible with typical decisions. States ascribe to the roles because they endeavor to act by them. We noticed that Poland, used to have economic and military security concerns at the end of the Cold War, similarly adopted foreign policy actions consistent with its "regional-subsystem collaborator" role. During the Cold War when clarifying this role, Holsti found out that any state's behavior was in full line with all the policies of the camp they were in and he also gave Belgium and Japan as examples of this kind of conceptualization. In the aftermath of the Cold War, Poland became a committed member of the Euro-Atlantic integration serving as a "regional-subsystem collaborator" until 2015.

It has been shown in many academic studies that the 2008 global financial crisis and the subsequent Syrian refugee crisis emerging in 2011 strengthened competitive authoritarian governments all over the world. Following these two important events, conservative reflexes increased in societies and nativist discourses began to gain strength. Polish politics has a conservative tradition in which the church is highly influential. Even in the last period of the Cold War when a Polish cardinal was elected as Pope (Pope John Paul II), some critics were claiming that there was a desire to organize conservative masses against socialism. However, a strong reform wave in Poland continued for a long time with a strong motivation for EU and NATO memberships by also keeping the fear of re-entering into a Russian influence alive

with the end of the socialist regime in the country. Nevertheless, Poland brought into restrictive regulations on the issues such as gender politics, independence of the judiciary and freedom of the press since 2015, which caused tensions between the EU and Poland. At this point, discussions like Polesxit regarding Poland that was subject to the sanctions by EU institutions started. In the European integration literature, these policies of Poland are explained with the concept of differentiated integration from time to time.

After Russia attacked Ukraine in 2022, we witnessed that Poland implemented policies in line with the interests of the Euro-Atlantic partnership and faithfully participated into the sanctions of the West. From this point on, it is seen that the country again exhibits foreign policy behaviors in line with its "regional-subsystem collaborator" role. This study seeks answers to the question of whether the states that entered a role change process due to sociological pressure can continue this process in a period when external and even systemic pressures are intense.

The change in Poland's role conception

To begin with, roles are important for organisms because "roles bring status to life" (Karim, 2018:350). Wish (1980:533) suggested that decision-makers' perceptions of their state's role in the world influenced the state's foreign policy decisions. In 1986 Biddle (67-92) identified five different role theory perspectives. These are functional role theory, symbolic interactionist role theory, structural role theory, organizational role theory, and cognitive role theory. In the study of foreign policy analysis, role theory, which was previously used in the behavioral sciences and adapted to the IR discipline by Holsti, has had a sporadic presence.

Holsti contends that any state's foreign policy is influenced by its perception of its national role, and that perception reflects the general trend in foreign policy preferences. The notion of role has assisted in the integration of information from three levels of abstraction: culture, social structure, and personality (Backman, 1970:311). According to him, the cognitive processes of the decision-makers (for example, putting social psychology into consideration) were important in foreign policy

perceptions. In contrast, second-wave role theorists took a structural approach to roles rather than the cognitive approach commonly used by Holsti, reflecting a long-standing split with role theory (Backman, 1970: 312). Role theory's most significant contribution to the field of IR is that it provides a clear and accessible explanation of the agent-structure debate.

Based on a content analysis of leaders' speeches from 1965 to 1967, Holsti identified seventeen foreign policy role conceptions of the leaders in the era. These are a bastion of revolution-liberator, regional leader; regional protector, active independent, liberation supporter, anti-imperialist agent, defender of the faith, mediator-integrator, regional-subsystem collaborator, developer, bridge, and faithful ally, and independent. example, internal development, isolation, and protectee (Holsti, 1970:260-270). These roles were characterized by Holsti in the context of 1960s global politics; so, it might be claimed that many internal and external dynamics may result in the formation of new roles for states over the previous six decades. However, adhering to the classification of Holsti, we claim that Poland's role in global politics was close to a "regional-subsystem collaborator" before 2015. However, we can claim that there have been changes in this role since 2015. Similarly, during the PiS government, we witnessed that Poland established policies outside of the EU's main policies, and even have substantial disagreements with the EU occasionally. The roles of the state may arise from or change from social phenomena related to internal factors, or as a result of influences from the external environment. Sometimes both factors may have functions in determining the decision-making mechanism of the state. Holsti points to harmony between the state's role conceptualization and the success of the foreign policy. There are various reasons for the conflict between a state's foreign policy practices and its role. The first is a quick change in role conception, or being weak and ineffective; the second is new or uncertain conditions in the external environment; the third one is contradictory national roles (Holsti, 1970:235-236). We believe that these three factors are together effective in the role change crisis that Poland is going through today.

During the Cold War, Poland stayed away from

international policy problems as much as possible and acted in the same direction as its Iron Curtain allies. Moreover, Poland followed the policy of accession to the EU and NATO from the time it left the socialist regime until 2015, and then became a loyal ally of these organizations. Moreover, Poland has played a similar role in the Visegrád Group since the 1990s. Following the end of the Cold War, the global system's dynamics, Poland's sociology, and the country's decision-makers, all lent themselves to a swift integration into the Euro-Atlantic relationship. As a result, until 2004, when the country joined the EU, the country had a highly reformist identity.

As the example of Poland shows, the country worked in close cooperation with NATO and the EU for three decades, to leave socialism and protect itself from Russian military and political influence. These foreign policy decisions of the state were prompted by the changing structure of the post-Cold War global system, the attractiveness of the civic power of the EU, the need for US military assistance, and societal expectations. In the 1990s, Poland even seemed to be the champion of economic and democratic change among Central and Eastern European countries (CEECs). However, due to the EU's economic troubles, the EU's systemic transformative force on Poland diminished after the 2008 financial crisis. Furthermore, the shift of the Polish people's attitudes through populist authoritarianism, likely as observed in other CEECs and Balkan nations, was driven by PiS, which wished to use this altering sociology for an election opportunity, to hold on to its power. As a result, after 2015, the PiS leadership's top objective was not to adopt the western norms, but rather to bolster public support. We claim that all these factors created role ambiguity in the country. Morris, Steers, and Koch (1979: 68) showed that there is a direct relationship between role ambiguity and satisfaction. Likewise, Polish society was not satisfied with the reformist identity required by the role of regional-subsystem collaborator and began to demand a role change. For this reason, PiS, which adapted the social demand for a role change to a political program, has increased its political support over the years.

However, as the Ukraine crisis unfolded and the Russian threat resurfaced, Poland began to send strong signals in the military arena that it

was on the side of the western alliance. We also claim that this new situation may indicate a role overload situation shortly, which means Poland will play multiple roles simultaneously. Mulki, Lassk, and Jaramillo (2008: 293) underlined that in the absence of close supervision and guidance, role overload increases dissatisfaction. In this situation, for the sustainability of Poland's role as a loyal member of the Western camp, the EU should create new hopes for the welfare and security of the Polish people. Otherwise, conflicting roles may cause political crises in Poland.

The practical, legal, and EU integration aspects of the primary problems between the EU and Poland will be explored in the following sections of the study. Following this assessment, it is necessary to examine the situation that Poland had about the EU.

The legal framework of Poland-EU friction

To begin with, EU law has an impact on member states, individuals, or domestic legal entities established within the framework of the EU, both in and under the jurisdiction of the member states. This legal order consists of rules about the establishment, functioning, and the organs of the Union, and the rules regarding the relations of the Union with member states and third parties.

The founding treaties of the EU create a constitutional effect on member states. The member states are also deemed to have accepted this constitutional effect when they become full members. However, it is unclear how the states will incorporate EU law into domestic legal norms when they become full members. Article 19 of TEU stresses that "The Member States shall provide remedies sufficient to ensure effective legal protection in the fields covered by Union law." It's necessary by a legal regulation to clarify exactly what is meant by "effective legal protection". Otherwise, as seen in the case of Poland, this concept can be used to not apply the basic norms of EU law, by any member state. Florea and Gałęs (2021:31) strongly emphasize that even no article in the TEU formally establishes the primacy of EU law over national law, but a statement to that effect (Declaration No 17) concerning advice of the Council's Legal Service, which reiterates the Court's established case law, has been attached

to the TEU.

The second important source of EU law is a secondary law, that is, the legal proceedings of the EU organs. With its jurisprudence, the CJEU accepts that EU law constitutes an autonomous legal order from both international law and the domestic laws of the member states and that the rules established through the mentioned sources directly bind both the member states and the EU organs, individuals, or domestic legal entities to which they are addressed. In addition, the agreements to which the EU is a party are directly binding for both the EU member states and the individuals or domestic legal entities when they are related. Since the EU has a full juridical personality with the TEU, it also enjoys the authority to establish and execute representative relations with third states and other international organizations in addition to its authority to make agreements.

Thus, following the reasoning set forth, there are three basic views on the relationship between member state law and EU law in this regard. The first is the supremacy of *acquis communautaire*, the second is the conditionally hierarchical model, and the third is the heterarchical model (Avelj, 2011:747). These models have emerged with the applications of the member states over the years. None of these views accepts that a member state will not apply EU law; they simply afford to determine which source of EU law will have what effect on domestic law. However, the Polish case is unique because of a clear violation of the "constitutional charter" directly revealed by the founding treaties. Despite all this theoretical discussion, on October 7, 2021, Poland's Constitutional Tribunal declared the Articles 1, 2, and 19 of the TEU to be partially unconstitutional. We claim that the decision of the Constitutional Tribunal discussed in this study can be characterized by the role change that we suggest Poland has undergone. However, due to the existence of opinions trying to explain the crisis between Poland and the EU with the concept of differentiated integration, we find it useful to analyze this concept.

Discussions on "differentiated integration"

Authors such as Cianciara (2014), Schweiger and

Magone (2014), Avbelj (2019), Kelemen (2021), Sitter (2021), and Mercan (2020:292) have examined the concept of differentiated integration in EU enlargement. Correspondingly, Schimmelfennig (2020:998) underlines the importance of the limited use of differentiated agreements. Differentiated integration literature has been conceptualized as variable geometry integration, two-speed and multi-gear integration, multi-layer integration, variable-speed integration, nested symmetrical rings, core-Europe, incremental integration, flexible integration, and so forth (Mercan, 2020:292). Intergovernmentalism, one of the two fundamental paradigms of European integration, argues that differentiated integration is the only way to achieve success. On the other hand, the other paradigm, supranationalism, contends that the number of common policies the member states accept is a determinant for the success of integration.

The concept of differentiated integration may also be defined as any form of integration or engagement that allows EU members or candidates to collaborate in “*non-homogeneous, flexible ways*” (Meissner & Tekin, 2021:1). This strategy began to be discussed amid the Maastricht Treaty debates and is currently being used in policy areas such as the Euro, Common Security and Defence Policy (CSDP), and the Schengen zone. Although they are not fully involved, this strategy provides member or candidate countries with “enhanced cooperation” and “opt-out” competencies in a variety of policy areas. States and people demand differentiated integration, particularly when it comes to matters surrounding national sovereignty.

Moreover, it must be borne in mind that there have been disturbances in the EU regarding the differentiated integration issue, particularly since the 2000s. It was a strategy devised to overcome the UK’s objections about common foreign policy or social policy, and also differentiated integration was designed as a solution during the period between the Single European Act and the Maastricht Treaty. The supporters of supranationalism, which aims at a transition from an economic community to a political union by transferring some sovereignty rights of the state to the EU institutions, cooperated with the supporters of intergovernmentalism to overcome the UK’s objections such as creating a common foreign policy or

a single currency. They also planned to challenge the possible problems to come about as a result of the regime changes that would eventuate in Eastern Europe by funding the EU. Differentiated integration was the basis of such historical consensus.

When the Treaty Establishing a Constitution for Europe and the Treaty of Lisbon that occupied the EU’s agenda for a long time in the early 2000s are carefully examined, the differentiated integration debate becomes clearer. One indication of the compromise is the declaration of compliance with the convergence criteria as a duty of all member states in the Treaty of Lisbon (European Union Law, 2007). More clearly each state has entered into an obligation to comply with the rules established by the Treaty of Lisbon. **Furthermore**, for example, on the energy issue, the EU shows this aim by setting the goal of transforming the energy community into an energy union (Cengiz & Arman, 2020:134). Thus, a supranationalist process has started even in an issue where national interest is very important like energy. Additionally, the Syrian refugee crisis continuing since the beginning of the Syrian civil war has also highlighted the need for the EU to establish a common migration and asylum policy (Arman, 2017). Therefore, it is obvious that the EU has an active attitude towards the compliance of all members with common policies. However, it should be remembered that substantial conversations about migration policy took place in the EP, but due to the emergence of right-wing populist groups, these discussions did not reach a solution.

The foregoing discussion has attempted to transform the structure of the EU within time. What we usually have in mind is that Maastricht Treaty partially transformed the intergovernmental integration strategy that began with the Luxembourg Compromise (1966). It is important to emphasize that differentiated integration was used as a method to ensure that such a transformation occurred without a perfect storm. Likewise, Wendt defined this hybrid method as “liberal intergovernmentalism”. The transformation of the current situation’s intergovernmental structure was swift in the 2000s, and the system evolved as much as possible into a supranational character. It is logical to argue that member countries’ differentiated integration demands are not in line with the zeit-

geist. Similarly, with the Ukraine-Russia situation, there has been a rise in the number of people who believe that European integration has begun to solidify.

These explanations show that even if we accept that there is a desire for a role change in Poland for sociological reasons, it is not possible to explain the demands of Poland with the concept of differential integration. Especially in a period when the Russian threat has increased so much, we can conclude that external pressures will reduce Poland's demand for a role change, which is produced by internal pressures. From this point on, the reasons behind the crisis between Poland and the EU will be explained.

Dynamics of tension between the parties

Sata and Karolewski identify three major determinants of illiberal elements in Polish politics: patronalism, state capture, and exclusionary identity politics. Patronalism occurs when a leader assumes control of the entire state. In patronistic regimes, the leader creates a one-man regime by enacting policies that make him the sole master of the legislative, executive, and judicial branches. State capture in Poland is defined by Sata and Karolewski (2020: 213) as "*where the ruling party seeks total re-monopolization of the political system in its favor*". As a result, after the PiS came to power solely as a result of the 2015 elections, the party was accused of offering public employment to its supporters. Finally, another claim is that PiS consolidated right-wing voters by using exclusionary identity politics. Sata and Karolewski refer to these three elements as the Caesarean politics.

Facing the Caesarean policies of Poland, the EU showed some responses as follows: First, during the first year of the PiS government, a legal regulation was enacted that limited the powers of the Constitutional Court. With the suspicion of a possible violation of the rule of law, the European Commission opened an investigation into the amendments to the laws made by PiS. Moreover, on December 20, 2019, the Polish Parliament voted to authorize the Polish Supreme Court's Disciplinary Board to dismiss judges who engage in political activity. In response, Dunja Mijatovic, Commissioner for Human Rights, issued an urgent call on 20 December 2019 for judges and

prosecutors to halt work on the bill further restricting their independence and freedom of expression, putting them at risk of punishment or dismissal (Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, 2019).

What is more, Poland and Hungary benefited from the EU funds and brought the issue of binding the European Union to the rule of law to the *CJEU* on March 15, 2021. The EU Parliament announced on June 10, 2021, that it was preparing to file a lawsuit against Poland and Hungary, which allegedly infringed the rule of law. On September 24, 2021, the EU Commission filed a complaint with the *CJEU* against Poland for violating judicial independence. On October 28, 2021, the *CJEU* hit Poland with fines of one million Euros a day (Barnes & Day, 2021). Julia Przylebska, President of the Constitutional Court of the Republic of Poland, declared in a Warsaw courtroom on October 7, 2021, that the essential elements of the EU law were incompatible with the Polish constitution. Sebastian Kaleta, Poland's Deputy Minister of Justice, also stated that this decision is critical for preventing illegal EU interference in the Polish judicial system. The EU notified that Poland must pay a fine of approximately 70 million Euros for failing to reverse the European Commission's illegal disciplinary regime for judges. Johannes Hahn, the Commissioner for Budget and Administration, stated on January 25, 2022, that the European Commission may propose freezing the EU's structural funds to Hungary and Poland due to its concerns regarding the issue of the rule of law before the Hungarian parliamentary elections on April 3, 2022 (EURACTIV, 2022).

Furthermore, the Caesarean policies in Poland are not just related to jurisdiction. Similarly, freedom of the press is under threat owing to some PiS-enacted regulations. Since the early years of the PiS rule, opposition to these media restrictions has begun to grow. Protests against the measures restricting journalists' access to the Polish Parliament began on December 18, 2016. Despite the discussions, the Polish Parliament approved the media bill prohibiting foreign media outlets from operating in Poland on August 12, 2021. The European Commission criticized the Polish bill endorsed by the Polish Parliament that restricted foreign ownership of media companies

(Reuters, 2021).

In addition, similar to the practices of all authoritarian governments, the Caesarean policies in Poland aimed at gender politics. The EU has frequently criticized Poland for gender equality and abortion rights. This was where the problem started. Together with the rise of conservatism within the country, approximately 80 local governments in Poland issued proclamations demanding a ban on the tolerance for sexual and gender minorities. After these declarations, the aforementioned local governments declared so-called "LGBT+ free zones". As a reaction, the EU parliament issued a strong condemnation of Poland's decision, on December 18, 2019 (DW, 2019). In response to Poland's so-called LGBT+ free zones decision, the EU declared an 'LGBT freedom zone' on March 11, 2021. Ursula von der Leyen, President of the European Commission, stated that Poland's so-called LGBT+ free zone decision had no place in the EU territory (Rankin, 2020).

These developments have sparked discussions regarding Polesxit making Poland the next country to quit the EU by taking the United Kingdom as an example. TEU has also introduced this right to the states that want to leave the European Union. (European Union Law, 2012). However, we think that the Polesxit debate will not be on the agenda any longer, especially at a time when tensions between Ukraine and Russia seem to be at boiling point and Poland requires EU support in the event of Russian aggression. These discussions emerged as a result of the above-mentioned desire for a role change. However, the predominance of external factors shows that this internal demand will not be satisfied easily.

Analyzing the Poland-EU friction

The primary goal of role theory in foreign policy analysis is to explain states' foreign policy from the perspective of role conceptions considering both the international and national/domestic levels. It is possible to attribute the conflict between the EU and Poland to the link between Russia and the Euro-Atlantic partnership, the EU's normative effect, and the rise of right-wing populist leaders.

Despite following pro-EU policies at times depending on the direction of the systemic stim-

ulus that emerged in the post-Cold War era between NATO and Russia, Poland began to follow more independent policies after 2008 due to the EU's ineffectiveness as a result of the economic crisis. This situation eroded the country's positive perception of the EU, which had been at its highest point since the early 1990s. As a result of a change in perceptions, the image of leadership has shifted and a populist rightest leader such as Mateusz Morawiecki has begun to dominate the country's policies. Undoubtedly, the strategic culture of the country enjoying the most powerful Catholic Church in Eastern Europe together with the upward trend of religious sensitivities of the society established the basis for the leader's illiberal policies. These policies, which we call the Caesarean policies in this study, also influenced the decision-making processes and policy implementations in Poland. The limiting effect of the systemic stimulus, on the other hand, prevented Poland from entering into a Polesxit process.

Populism has a long history in Poland dating back to the early twentieth century. American agrarian populism in the nineteenth century had a profound impact on Polish peasants. Particularly "anti-elitism" was used as a rhetorical tool, which was a decisive factor in Polish politics. The Polish United Workers' Party (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, PZPR) that ruled the Polish People's Republic (Polska Rzeczpospolita Ludowa, PRL) after WWII also continually used this rhetoric, has a societal counterpart. Ironically, Lech Wałęsa's Solidarity that was instrumental in overthrowing the socialist regime frequently benefited from the populist rhetoric when calling for public opposition to the PZPR and its nomenklatura (Stanley & Cześniak, 2019:69).

This sociology has had a significant impact on the PiS's rise to power and its ability to keep it. The Syrian refugee crisis as well as the aftermath of the 2008 financial crisis have decreased public support for Euro-Atlantic integration and increased concerns that the EU would erode Poland's native and national values. The Church's influence and the rise of authoritarian populism in global politics played a role in the creation of this rhetoric. The EU's silent response was a reflection of its worries about losing an important ally like Poland against Russia's aggression bolstered PiS's position.

Thousands of Ukrainian economic migrants were welcomed into Poland during the 2014 tensions between Ukraine and Russia. Poland took a similar stance in the rising tensions of 2022 declaring that it would welcome Ukrainian migrants (Gera, 2022). In this context, the US government announced that it would provide military assistance to the Polish government in the event of a refugee crisis involving Poland. In the early stages of the crisis, the Polish government worked closely with EU leaders and the US administration on military issues. This scenario is open for discussion because Poland supports the Euro-Atlantic alliance's security policies even though there is a dispute within the EU on liberal values. This mindset is entirely consistent with Poland's post-2015 role conception.

Conclusion

Consequentially, Poland was a critical player in the culmination of the Cold War. Thanks to the large strikes organized throughout the country, Lech Wałęsa's Solidarity created an example for other iron curtain countries to destroy the regimes. Conversely, as an unexpected incident in the Cold War context, the European Community's support for these strikes and aid for Poland made a significant contribution to the debate on developing a common foreign and security policy in Europe. In 1991 Poland together with Czechoslovakia and Hungary signed the European Agreement with the European Community (European Commission, 1991) hence starting CEECs' integration process with the Community. Poland became a NATO member in 1999 and an EU member in 2004 after undergoing significant democratic and economic transformations with the assistance of the EU during the 1990s.

It is rational to point out that Poland had a strong intention of being a member of the Euro-Atlantic community until 2015. Poland had served as a regional-subsystem collaborator in global politics from the end of the Cold War until 2015. In this regard, both its compliance with the EU policies and its contributions to European security against Russian aggression that had increased in the early 2000s enhanced this role. We can also support this claim with Poland's participation in NATO's Missile Defense Shield.

The global financial crisis of 2008 as well as the Syrian civil war that began in 2011 has resulted in the rise of populist right-wing groups in various regions of the world. Examples of these populist rightest leaders gaining power all over the world are Donald Trump in the US, Narendra Damodardas Modi in India, Alexander Vucic in Serbia, and Viktor Mihály Orbán in Hungary. The PiS administration and its leader Mateusz Morawiecki who came to office in 2015 is identical to the administrations listed above.

Some problems arose between the EU and Poland under Morawiecki's administration. The EU has shown reactions against the restrictions on the media, administrative meddling in the judiciary, sexist policies targeting gender equality, and numerous other regulations that violate EU environmental rules in Poland. Differentiated integration models have been proposed by some academics to explain how Poland would maintain its EU membership despite these policies. Poland's stance is not a rejection of its involvement in the EU common policies, but rather a blatant breach of the EU's founding rules. As a result, we assert that differentiated integration models, as defended by some scholars, cannot explain this situation. Similarly, Poland explicitly asserts that domestic law is superior to EU law, but we argue that this is a false claim in terms of EU law.

Furthermore, these preferences of Poland after 2015 were considered as a role change in its foreign policy in this study. Poland implemented policies that were comparable to its vision of the role in terms of value preservation rather than economic expansion or security concerns. By claiming that the EU values undermined the traditions of the nation, Polish decision-makers have weakened their ties with the EU by changing the country's role conception within the EU. We consider PiS's desire to change the role of the state as getting votes from increasingly conservative voters and extending the term of power. This collision between internal and external forces regarding the state's role in Poland provides insight into which aspect of role theory is more essential. Similarly, role theory claims that a successful foreign policy can be attained by selecting the best role for the state. When internal and external variables collide, Poland's example illustrates that the country prefers possibly the most rational role. This role

is often the one that was forced by external pressures. The government remains open to Western cooperation, particularly in defense policy, and continues to pursue measures that promote the Euro-Atlantic security system. The policy of Poland in the face of the Ukraine-Russia conflict is taken as evidence of this choice.

Finally, the potential that Poland's dispute with the EU Commission and the CJEU could lead to a Poxit has been discussed extensively in this study. However, as this research indicates, systemic interdependencies make it clear that the possibility of a Poxit is extremely low. The probability of a deterioration of relations between NATO and Russia and the start of a new Cold War urges Poland to progressively strengthen its Euro-Atlantic links. As the prospects for warmer US-Russia relations are not so bright and the ongoing friction is likely to give a fresh impetus to the looming Cold War, the position of Poland in the EU-Transatlantic line will become inevitably vital.

References

- Arman, M. N. (2017). "The Syrian Refugee Crisis and The European Union Conditionality." *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 1:2: p. 10-20.
- Avbelj, M. (2011). "Supremacy or Primacy of EU Law - (Why) Does it Matter?", *European Law Journal*, 17:6, p. 744-763.
- Avbelj, M. (2019). "Differentiated Integration - Farewell to the EU-27?" *German Law Journal* 14:1, p. 191-211.
- Backman, C. W. (1970). "Role Theory and International Relations: A Commentary and Extension", *International Studies Quarterly*, 14:3, p. 310- 319.
- Barnes, J. & Day, M. (2021). EU court fines Poland €1m a day over judiciary row, *The Telegraph*, February 18, 2022, <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2021/10/27/eu-court-fines-poland-1-million-euros-per-day-judiciary-row/#:~:text=A%20European%20Court%20hit%20Poland,between%20Warsaw%20and%20the%20bloc>.
- Biddle, B. J. (1986). "Recent Developments in Role Theory", *Annual Review of Sociology*, 12, p. 67-92
- Cengiz, Ç. & Arman, M. N. (2020). "Batı Balkan Ülkelerinin Avrupa Birliği Enerji Politikalarına Uyum: Berlin Süreci ve Ötesi", *Niğe Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2:2, p. 126-137.
- Cianciara, A. K. (2014). "Differentiated Integration and the Future of Europe. Debate in Poland." *Yearbook of Polish European Studies*, 17, p. 167-189.
- Commissioner for Human Rights of the Council of Europe. (2019, March). Report following her visit to Poland from 11 to 15 March, Retrieved February 18, 2022, from <https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-poland-from-11-to-15-march-2019-by-dunja-mijato/168094d848>.
- DW. (2019). European Parliament Slams 'LGBTI-free' Zones in Poland, DW, Retrieved February 17, 2022, <https://www.dw.com/en/european-parliament-slams-lgbti-free-zones-in-poland/a-51722613>.
- EURACTIV. (2022). EU might propose freezing funds for Poland and Hungary before April, EURACTIV, January 15, 2022, <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/eu-might-propose-freezing-funds-for-poland-and-hungary-before-april/>.
- European Commission. (1991). European Agreements with Czechoslovakia, Hungary, and Poland, 22 November 1991, Retrieved February 19, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_91_1033.
- European Commission. (2021). Rule of Law Conditionality Regulation, Retrieved February 19, 2022, https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/protection-eu-budget/rule-law-conditionality-regulation_en.
- European Union Law. (1991). Opinion of the Court of 14 December 1991. Opinion 1/91. Reports of Cases 1991 I-06079, **Official Journal of the European Union**, Retrieved February 05, 2022, from <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=A1BC3C802B462EC79F7121A48D9A7E62?text=&docid=97703&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1096275>
- European Union Law. (2007). Treaty of Lisbon: Amending The Treaty on European Union and The Treaty Establishing The European Community, *Official Journal of the European Union*, Retrieved February 02, 2022, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>.

- European Union Law (2012). Consolidated Version of the Treaty on European Union, Official Journal of the European Union, Retrieved February 02, 2022, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M050>.
- Florea, D. & Gales N. (2021). "Polexit-Is the Exit of Poland from the EU a Viable Option?", *European Journal of Law and Public Administration*, 2021, 8:1, p. 29-38, p. 31.
- Gera, V. (2022). Poland prepares to accept Ukrainian refugees in case of war, ABC News, Retrieved February 18, 2022, <https://abcnews.go.com/International/wireStory/poland-prepares-accept-ukrainian-refugees-case-war-82875811>.
- Holsti, K. J. (1970). "National Role Conceptions in The Study of Foreign Policy." *International Studies Quarterly*, 14:3, p. 233-309.
- Karim, M. F. (2018). "Middle Power, Status-Seeking and Role Conceptions: The Cases of Indonesia and South Korea", *Australian Journal of International Affairs*, 72:4, p. 343-363.
- Kelemen, R. D. (2021). "Epilogue: A Note of Caution on Differentiated Integration." *Swiss Political Science Review* 27:3, p. 672-681.
- Lasek-Markey, M. (2021). Poland's Constitutional Tribunal on the status of EU law: The Polish government got all the answers it needed from a court it controls, European Law Blog News and Comments on the EU Law, Retrieved February 19, 2022, <https://europeanlawblog.eu/2021/10/21/polands-constitutional-tribunal-on-the-status-of-eu-law-the-polish-government-got-all-the-answers-it-needed-from-a-court-it-controls/>.
- Mango, T. (2017). "Abortion in Poland: A Question of Individual Responsibility and Ethics", *Journal of Liberty and International Affairs*, 2:3, p. 94-99.
- Marksoo, Ü. & Białasiewicz, L & Best U. (2010). "The Global Economic Crisis and Regional Divides in the European Union: Spatial Patterns of Unemployment in Estonia and Poland", *Eurasian Geography and Economics*, 51:1, p. 52-79.
- Meissner, V. & Tekin F. (2021). "Differentiated Integration as a Conscious Policy Choice?", *EUIDEA: Integration and Differentiation for Effectiveness and Accountability*, 17, p. 1-19.
- Mercan S. (2020). "Polonya'nın İkilemi Olarak Avrupa Birliği ve Farklılaştırılmış Avrupa Bütünleşmesi", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 28:2, p. 285-316.
- Morris, J. H, Steers, R. M., & Kkoch, J. L. (1979) "Influence of organization structure on role conflict and ambiguity for three occupational groupings", *Academy of Management Journal*, 22, 58-71.
- Mulki, J. P., Laskk, F. G., & Jaramillo, F. (2008). "The effect of self-efficacy on salesperson work overload and pay satisfaction", *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 28:3, p. 285-297.
- Przybylski, W. (2018). "Explaining Eastern Europe: Can Poland's Backsliding Be Stopped?", *Journal of Democracy*, 29:3, p. 52-64.
- Rankin, J. (2020). Ursula von der Leyen says Poland's 'LGBT-free zones' have no place in EU, The Guardian, Retrieved February 19, 2022, <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/16/ursula-von-der-leyen-says-polands-lgbt-free-zones-have-no-place-in-eu>.
- Reuters. (2021). EU Brands Polish Media Bill 'a Negative Signal', Reuters, Retrieved January 10, 2022, <https://www.reuters.com/business/media-telecom/eu-brands-polish-media-bill-a-negative-signal-2021-08-12/>.

- Sata, R. & Karolewski, P. I. (2020). "Caesarean Politics in Hungary and Poland", *East European Politics*, 36:2, p. 206-225.
- Schimmelfennig, F. (2020). "The Conference on the Future of Europe and EU Reform: Limits of Differentiated Integration." *European Papers-A Journal on Law and Integration* 5:2, p. 989-998.
- Schweiger, C. & Magone J. M. (2014). "Differentiated integration and cleavage in the EU under crisis conditions." *Perspectives on European Politics and Society*, 15:3, p. 259-265.
- Sitter, N. (2021). "Defending the State: Nationalism, Geopolitics and Differentiated Integration in Visegrád Four Security Policy." *European Foreign Affairs Review* 26, p. 127-144.
- Stanley B. & Czeşnik M. (2019). "Populism in Poland." in Daniel Stockemer (ed.) *Populism Around the World: A Comparative Perspective*, Springer, Switzerland, p.67-99.
- Świątkowski, A. M. (2019). "Legal Dispute over the Constitutionality of Polish Regulations and their Effects after the Amendment of the Provisions on Reaching the Retirement age by the Judges of the Polish Supreme Court", *The Lawyer Quarterly* 9:3, p. 185-196.
- Wish, N. B. (1980). "Foreign Policy Makers and Their National Role Conceptions", *International Studies Quarterly*, 24:4, p. 532-554.

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada Polonya'nın son yedi yıldır AB ile ilişkilerini Rol Teorisi isimi dış politika analizi yöntemi ile açıklamaktayız. Polonya Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloğunun bir parçası haline gelmiştir, Soğuk Savaş'ın sonuna gelinmesinde de ülkenin oldukça önemli bir rolü olmuştur. Avrupa Topluluğu'nun Polonya'da düzenlenen grevlere desteği ve Polonya'ya yaptığı yardım, Avrupa'da ortak bir dış ve güvenlik politikası geliştirme çabalarında etkili olmuştur. Polonya'da rejimin değişmesi ile birlikte ülkenin dış politikasında Avro-Atlantik bütünleşme en önemli hedef olarak belirlenmiş; böylece ülke 1999'da NATO üyesi ve 2004'te AB üyesi olmuştur.

Polonya'da sağ popülizm daima güçlü bir ideoloji olmuştur. Ülkede oldukça etkin olan Katolik Kilisesi de sağ popülizmin en önemli destekçisi olarak siyasette etkilidir. Ancak Soğuk Savaş sonrasında hem Rusya nüfuzundan kurtulmak hem de ülkede refahı arttırmak için, toplum tarafından desteklenen reformcu yaklaşımlar sağ popülizmin gücünü sınırlamıştır. Bu dönemde AB'nin kurucu değerleri olan liberal demokratik ilkelerin kabulü, bu güçlü motivasyon nedeniyle ülkede büyük tartışmalar yaratmamıştır. Güvenlik ve refah kaygılarının NATO ve AB sayesinde çözülmesi bu motivasyonun temel dayanaklarıdır. Keza 1990'larda Polonya'nın milli geliri ve kişi başına düşen milli hasılası da önemli ölçüde artmıştır. Ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımı da hem istihdam sorununu çözmüş hem de ülke kalkınmasına önemli katkı sunmuştur. Bu dönemde Polonya'nın dış politikada alt sistem işbirlikçisi rolünü oynadığını iddia etmek mümkündür.

Ancak 2008 yılında tüm dünyada etkili olan küresel mali kriz Polonya sosyolojisinde bazı değişimlere neden olmuştur. Kriz nedeniyle ülke ekonomisinde baş gösteren daralmaya karşı AB desteği yetersiz kalmıştır. Özellikle Yunanistan, İspanya ve İrlanda gibi Birlik üyelerinin çok daha ciddi ekonomik sorunlar yaşamaları üzerine, Polonya bir öncelik olarak görülmemiş ve Birlik desteği Polonya halkının beklentisinin altında kalmıştır. Bu büyük krizin etkileri devam ederken 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ise Avrupa'ya bir mülteci akımının başlamasına neden olmuştur. Mülteci akımının yarattığı istihdam daralması endişesi ve Avrupa ekonomilerinin bu maliyeti karşılamak konusundaki eksikliği Polonya'da Avrupa şüpheciliğinin artmasına neden olmuştur. Bu yeni durum sadece Polonya'da değil Birlik üyesi olan Hırvatistan, Macaristan ve Bulgaristan gibi ülkelerde de zenofobiyi körüklemiştir. Sağ popülizmin yükselişi ulusal parlamentolar kadar Avrupa Parlamentosu'nda da etkilerini göstermiş, 2009 ve 2014 seçimlerinde Avrupa şüphecisi partiler Avrupa Parlamentosu'nda gruplar kurmuşlardır. Bu süreç en önemli etkisini Birleşik Krallık'ta göstermiş ve yükselen sağ popülizm ülkenin 31 Ocak 2020'de AB'den ayrılması ile sonuçlanan Brexit sürecini hızlandırmıştır.

Sağ popülizm sadece AB ülkelerinde değil Hindistan, ABD ve Sırbistan gibi ülkelerde de etkili olmuş ve bu ülkelerde de demokrasi ve insan haklarında aşınmalar meydana gelmiştir. Bu değişen sosyoloji ve küresel dalga 2015 yılında Mateusz Morawiecki liderliğindeki Hukuk ve Adalet Partisi'nin (Prawo i Sprawiedliwość - PiS) iktidara gelmesine neden olmuştur. PiS iktidarı, göreve gelir gelmez AB ile birtakım sorunlar yaşamaya başlamıştır. Polonya'da medya üzerindeki kısıtlamalar, yargı bağımsızlığına ve hukukun üstünlüğüne müdahaleler, cinsiyet eşitliğine aykırı politikalar ve AB çevre kurallarını ihlal eden çok sayıda düzenleme 2015 sonrası AB ile sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Polonya iç hukukunun AB hukukuna üstün olduğuna dair Anayasa Mahkemesi kararı da bu krizin önemli aşamalarından biri olmuştur. En nihayet AB Adalet Divanı, hükümetin yargıya müdahaleleri nedeniyle Polonya'nın günlük 1 milyon Euro para cezası ödemesine hükmetmiştir. 2021 yılının Ekim ayında alınan bu kararla Polonya AB ilişkilerinde tarihteki en büyük gerilim yaşanmıştır. Çalışmada üye devletlerin AB'nin temel değerlerine ilişkin itirazlarının farklılaştırılmış bütünleşme teorileri ile açıklanabilip açıklanamayacağı da tali bir araştırma sorusu olarak tartışılmıştır. Bu noktada görüşümüz Lizbon Antlaşması ile ortak politikaların tüm üye devletler tarafından kabulü için daha güçlü bir tutum belirleyen AB'nin, kurucu değerlere ilişkin bir farklılaşmış bütünleşme konusunda istekli olmayacağıdır.

Polonya'nın 2015 sonrası uygulamaya başladığı bu politikalar, bu çalışmada ülkenin dış politikasında bir rol değişikliğinin meydana geldiği biçiminde değerlendirilmiştir. Polonya, 2015 yılından sonra ekonomik kalkınma veya güvenlik kaygılarından ziyade, değer odaklı politikalar uygulamaya başlamıştır. Polonyalı karar alıcılar, AB değerlerinin ulusun geleneklerine zarar verdiğini iddia ederek

ülkenin AB ile olan bağlarını zayıflatmıştır. PiS'in devletin rolünü değiştirme arzusunu, sağ popülizm nedeniyle giderek muhafazakârlaşan seçmenlerden oy almak ve iktidar süresini uzatmak kaygısı ile açıklıyoruz. Polonya'nın dış politikadaki rolüne ilişkin iç ve dış faktörler arasındaki bu çatışma, rol teorisinin hangi yönünün daha önemli olduğu konusunda bizlere fikir vermektedir. Keza 2015 ile 2021 arasında Polonya üzerinde önemli bir güvenlik kaygısı bulunmamaktaydı. Ülke NATO üyeliği sayesinde askeri güvenlik sorunlarını aşmış, AB üyeliği sayesinde de insan güvenliği endişelerinden kurtulmuştur. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ile Polonya Avro-Atlantik güvenlik mimarisinin en sıkı destekçilerinden biri olduğunu gösterecek davranışlar sergilemeye başladı ve AB ile arasındaki sorunları arka plana attı. Rol teorisi, başarılı bir dış politikanın devlet için en iyi rolü seçerek elde edilebileceğini iddia eder. İç ve dış değişkenler arasında bir gerilim ortaya çıktığında, Polonya örneği, ülkenin muhtemel en rasyonel rolü tercih ettiğini göstermektedir. Bu rol genellikle dış baskılar tarafından zorlanan bir roldür. Hükümet, özellikle savunma politikasında Batı'nın iş birliğine açık ve Avrupa-Atlantik güvenlik sisteminin parçası olmayı teşvik eden tedbirler almaya devam etmektedir. Çalışmada Polonya'nın Ukrayna-Rusya çatışması karşısındaki politikası bu tercihin kanıtı olarak gösterilmektedir.

Son olarak, Polonya'nın AB Komisyonu ve ABAD ile olan anlaşmazlığının Polesit'e yol açma potansiyeli bu çalışmada kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Ancak, bu araştırmanın gösterdiği gibi, sistemik karşılıklı bağımlılıklar, Polesit olasılığının son derece düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. NATO ile Rusya arasındaki ilişkilerin daha da gerginleşme olasılığı ve yeni bir Soğuk Savaş'ın başlaması, Polonya'yı Avrupa-Atlantik bağlantılarını kademeli olarak güçlendirmeye zorlayacaktır. Bu durum Polonya'nın AB-Transatlantik hattındaki konumunu kaçınılmaz olarak vazgeçilmez hale getirecektir.

Military Advisory Missions and The Turkish Professional Military Education: An Uneasy Relationship

Askeri Yardım Misyonları ve Türk Profesyonel Askeri Eğitimi: Huzursuz Bir İlişki

Barış ATEŞ*

*Dr. Öğretim Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, ATASAREN Askeri Sosyoloji Ana Bilim Dalı.

E-mail: barisates@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0001-8548-6924

Abstract

This article explores the foundation and evolution of Türkiye's modern professional military education (PME) system within the context of foreign military assistance missions. The outcomes of these missions were primarily determined by the country's general situation and the degree to which the officer corps embraced the innovation. In this regard, the Germans, who started to work in the late 19th century, encountered an officer corps relatively open to innovation due to military defeats. On the other hand, the Americans operating after the Second World War came into contact with the officers of a victorious army that established a country, firmly committed to the status quo and resistant to change. Thus, the disparate working conditions of the military aid missions affected the change in the military education system at different levels. Additionally, this research shows that the Turks adopted the less beneficial aspects of each model, namely German elitism and American teaching principles based on fact-based learning. These findings are corroborated by archival sources, officer memoirs, and even institutional practices. Another common feature of the PME modifications is that they were all adopted in response to a crisis, yet each could only alter some components of the prior system without totally eliminating it. However, after the 2016 coup attempt, for the first time, Turks created a model tailored to the needs of the country and, more importantly, developed by their own experts.

Key Words: Professional military education, military advisory missions, Military Academy, Staff College, JAMMAT.

Öz

Bu makale Türk modern askeri eğitim sisteminin kuruluş ve gelişimini askeri yardım misyonları çerçevesinde incelemektedir. Söz konusu misyonlar hem dönemin genel şartları hem de subay sınıfının yeniliği kabullenme derecesinden etkilenmiştir. Bu anlamda 19. yüzyılın son döneminde göreve başlayan Alman Askeri Yardım Heyeti, askeri yenilgiler dolayısıyla kısmen de olsa yeniliğe açık bir subay sınıfı ile karşılaşmıştır. Buna karşın 2. Dünya Savaşı sonrasında faaliyet gösteren Amerikalılar ise ülke kurmuş muzaffer bir ordunun statükoya sıkı sıkıya bağlı ve değişime dirençli subayları ile muhatap olmuşlardır. İki ülke askeri yardım misyonlarının içinde buldukları farklı durumlar askeri eğitim-öğretim sisteminin değişimine de doğrudan etki etmiştir. Ayrıca bu araştırma, Türklerin her modelin daha az avantajlı yönlerini, yani Alman elitizmini ve ezbere dayalı Amerikan öğretim ilkelerini benimsediklerini göstermektedir. Arşiv kaynakları, subay anıları ve hatta kurumsal uygulamalar bu bulguları doğrulamaktadır. Modern askeri eğitim sisteminin genellikle kriz durumları ile birlikte değiştiği, ancak bu değişimin eski sistemi tamamen ortadan kaldırmadan sadece bazı yönlerini etkileyebildiği görülmektedir. Bununla birlikte 2016 darbe girişiminden sonra ilk defa ülkeye özgü bir modelin geliştirilebildiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Profesyonel askeri eğitim, askeri yardım misyonları, Harbiye, Harp Akademisi, JAMMAT.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Ateş, B. (2022). Military Advisory Missions and The Turkish Professional Military Education: An Uneasy Relationship. *Journal of Diplomatic Research*, 4(1), 15-35.

Introduction

Turkish modern professional military education (PME) dates back to the early nineteenth century and has evolved with each foreign military advisory mission since then. Throughout this period, various countries' models were adopted, modified, and renewed; in short, a dynamic course of action prevailed. *"Every time they have war in Europe, we adopt the cap of the winning side"*, a statement made by Sheridan to reflect the American experience (Muth, 2011: 17), also holds true for Ottoman/Turkish PME. This PME, which was initially modeled after the French system, was subsequently modified by German and American military advisory missions. However, it would be overly optimistic to assert that this model change was implemented so that the old was phased out and the new was seamlessly adopted. The theoretical optimism has been disproved by reality, and as a result, some practices from the previous model have prevented the emergence of a completely new model.

The attitude of the officer corps and the domestic and international political contexts were the primary determinants in these model changes. From this point of view, significant distinctions exist between the experiences of the German Military Advisory Mission, which took effect at the end of the nineteenth century, and the Joint American Military Mission for Aid to Turkey (JAMMAT), which began operations following World War II. While the Germans gained an advantage due to the Ottoman officer corps' search for solutions to their bitter battlefield defeats and struggles against uneducated Alaylı officers, the Americans encountered greater resistance. Simply because the Turkish officer corps, as victorious commanders of the Independence War, was not in desperate need of a new model. Thus, the Americans' partial failure to alter the PME is unfathomable without considering the position of the older generation of the Turkish officer corps. To summarize, when the American mission concluded, the PME retained a mixed structure comprised of both old

and new characteristics due to the international security environment and alliance relations, as well as the officers' attitude toward change. Turkish PME has also been shaped by the military and overall country's requirements. Thus, it would be an incomplete perspective to discuss the development of modern military schools solely through the lens of foreign missions. The army revised the imported model and eliminated some of its features according to its capabilities and needs.

The impact of the German mission in 1913 and the Americans in 1947 on the overall Turkish military organization has been recently investigated by Uyar and Güvenç (2022). This article, on the other hand, solely explores the impact of the advisory missions on the Turkish PME. What kind of changes has the Turkish PME undergone under the influence of foreign military missions? How effective were those changes? How did the officer corps respond to these changes and, in some cases, to the pressures imposed by foreign military missions? Could Turks develop their own model? These are the questions that this study will attempt to address.

This article sheds light on the newly implemented model by revealing the experiences of the past period. In addition, it contributes to the literature by revealing that the models taken from other countries should be scrutinized and modified to conform to the conditions of the importing country. The primary sources are the official histories of military schools, official reports, archival sources, and personal accounts of soldiers who lived through periods of change. This research focuses on the Staff College of the Land Forces and the Military Academy (Harbiye), which were the focal point of both advisory missions mentioned previously. Moreover, general staff officers (GSO), as the *crème de la crème* of the army, constituted the main decision-makers in these change movements, rendering the study more significant. The first section of the article will provide a brief history of the Turkish PME. Then, the PME-related activities of the German

and the American Military Advisory Missions will be discussed comparatively in order to assess their degree of influence. Finally, the initiatives of Turkish experts to develop a model for Turks will be discussed.

Establishment of Modern Military Schools

Since the Ottoman period, the army has been regarded as one of the leading institutions of modernization, and military schools have been instrumental in this process (Berkes, 2012:194; Moreau, 2010:243; Uyar & Varoğlu, 2008). The Military Academy - Harbiye - which was established in 1834 by taking the French Saint-Cyr as a model to meet the needs of the officers for the newly established army after the abolition of the Janissary Corps, is the first example of these schools. Following Harbiye, the Staff College¹ has been founded in 1848 to educate staff officers. One can easily claim that the Ottoman Empire closely followed its European counterparts in the PME development. However, this might be a shallow argument because, although the Ottoman modern military schools were established closely following the modern military schools of European countries, a significant difference existed.

To begin with, Prussian, French, and English military schools had available students capable of following a modern curriculum, and their societies were generally not opposed to, if not supportive of, them (Demeter, 1965; Girardet, 1998). Literacy rates were far higher than in the Ottoman Empire (Şiviloğlu, 2018, p.175), and there was no social opposition to formal education. When the Ottomans founded the first modern military school, Harbiye, they had to literally start from scratch. The first years of the school were devoted to literacy education due to the lack of educational background of the pupils. Students could only reach the level for taking military and science courses in the

eighth grade. Hence, initially, it was unknown how many years the students would study at the Military Academy. Additionally, mainly owing to religious education and lack of a social class in the Ottoman society that would provide human resources to the military schools delayed the effectiveness of the Harbiye (Berkes, 2012:191-192). As a result, although the school accepted its first students in 1835, the first graduates could only receive their diplomas in 1848 (Kurtcepe & Balcıoğlu, 1992: 57). Staff College was designed as a follow-up of Harbiye, with a two-year-long education prior to joining the field units.

Both schools took the French model as an example during the establishment stage. Besides, they employed French military instructors. In fact, it is worth noting that the French system, which focuses on theory-oriented academic courses (Yıldız, 2017: 96), was an ideal model for providing the necessary foundation to educate students who attended Harbiye without literacy skills. It is appropriate, however, to emphasize a critical distinction between the French and Ottoman schools. Unlike the French system, in which admission to the Staff College was granted after an examination, the Ottomans accepted the top 5-10% of the most successful graduates of Harbiye (İskora, 1966: 8). In the same period, the first 30 of the Saint-Cyr graduates were entitled to take the exams, and those who were successful were being admitted to the l'École d'Application d'État-Major (Jazet, 1893: 106). However, the number of students could not exceed fifteen or twenty students per class (Van Creveld, 1990: 36). To compare the number of students of both schools, in 1849, the number of graduates of Saint-Cyr was 272, and the students admitted to the French Staff College was 19 (Jazet, 1893: 89 and 100) whereas, in the same year, the number of graduates of Harbiye was 24, and those of the Staff College was only five (Kurtcepe & Balcıoğlu, 1992: 57).

¹ Regarding the naming, in Turkish, Staff College equivalent was Harp Akademileri - literally War Academies. It is now called Army War College. Harbiye or Harp Okulu - literally war school - is the equivalent of military academy, such as West Point or Saint Cyr.

German Influence on the Development of the Ottoman PME

The critical changes at the Staff College - the effects of which were felt until the late 20th century - came after the Russo-Turkish War of 1877-1878 (War of '93). According to Güvenç (2010:255), the most significant feature that separated this period from the previous ones was designing and educating the military in a single model by giving up trying to adapt various countries' models at the same time. This single model was that of the German Army, which achieved a significant victory against the French in Sedan (1870) and became a model for many countries in Europe (Barnett, 1967: 21; Hittle, 1952: 75-76; Yapp, 1975: 340-341). The Ottoman military also got on the bandwagon, and German military advisers were invited. The head of the first advisory group, Colonel Kaehler, found that the GSOs lacked experience in the field units, which was detrimental to their development—especially at the rank of general (Wallach, 1985: 9-40). However, he passed away before implementing any reforms and was replaced by Colmar Freiherr von der Goltz in 1883 at the request of the Ottoman Army.

With the German mission led by Goltz, German military field manuals replaced those of the French and British, and the German arms industry established a monopoly. Hundreds of officers were trained in Germany (Uyar & Erickson, 2009: 207). Many officers who defended the French model were discharged in the early 1880s for political reasons (Moreau, 2010: 48). Significant reforms were also made to the Staff College during the Goltz era (1883-1895). He insisted on education primarily oriented towards military-technical courses instead of theoretical education; however, this recommendation could not be fully implemented because general staff officers were also educated as engineers. Thereupon, two branches were formed as engineering and military sciences. However, these branches would be reunited in 1894.

Not only did Goltz reshape education and

training, but he also significantly improved the status of GSOs - or kurmay - in the army. According to the new system, only the best and most distinguished officers were selected, which meant twenty or thirty out of 1000 students. From then on, kurmay would serve in various combat arms units for three to five years. Goltz aimed to educate only a limited number of officers in an elitist manner, making it easier for GSOs to serve alternately in certain cadres to create a team spirit in a supportive environment (Uyar & Varoğlu, 2008: 188). İskora (1966: 20-21) claimed that from 1883 onwards, the Staff College was designed strictly according to the German system. However, one should be cautious about this information. For instance, critical changes that Goltz tried to implement, such as the selection of the staff officer candidates from the troops and on-the-job training, were ignored (Gök & Uyar, 1999: 9). However, a new curriculum, improving school conditions, and sending students to Germany were adopted. At that time, the Staff College and Harbiye were co-located, and the Staff College became a separate school only after 1909. Students would now be selected from the troops. In other words, one of Goltz's most essential proposals was realized only fifteen years after he left.

Academics and military analysts have often cited the focus on applied military courses imposed by German military advisors; however, this emphasis is poorly assessed. First of all, Germans' emphasis on applied training results from the circumstances in their own country. That is to say, German officer cadets, for whom the German gymnasiums offered an excellent academic foundation, were not to be exposed to a second tour of academic course load in military schools. This capability made it easier for German military educators to concentrate on applied military courses in the curriculum. However, it should be acknowledged that Germans never disregarded academic courses in order to equip officers with a broad and analytical perspective (Demeter, 1965: 63-102; Huntington, 1957: 39-51; Whitton, 1921:

26). They simply had more flexibility to balance academic and military courses. In this respect, Goltz also made contributions to the Staff College program in the Ottoman Empire (Wallach, 1985: 46; Yeşil, 2017: 134). In other words, Goltz was not opposed to academic classes; he simply desired that officers have an education that included both academic and military applied courses. However, neither educational facilities nor a curriculum in the Ottoman Empire could come close to the German gymnasium. Therefore, there was no flexibility similar to the German system required for the candidate officers to be raised with a program that would balance academic education and military training in the Ottoman Empire. As a result, academic courses were gradually removed from the program.

A vital change implemented following the German model concerned the management style of the Staff College. In 1872, the German Staff College was taken from the Inspectorate of Military Education and placed under the direct control of the German General Staff. Besides, almost all instructors were selected from graduate staff officers (Millotat, 1992:35-37). The Ottoman Staff College, which was affiliated with the Directorate of Military Schools (Mekatih-i Askeriye Nezareti), had also been directly associated with the General Staff since 1909 (Harp Akd. 1991: 21). A separate branch carried out the appointment and promotion procedures of the GSOs who pursued distinct career paths (Erickson, 2007: 102). It is important to note that the school, which educates the Army elites, became independent of any control mechanism over time. The Turkish General Staff had a key role in supervising the Staff College; however, because GSOs filled all the critical positions, there was a potential risk of the College being solely

directed by officers from the same source.

It should be noted that the intimate relations that Goltz established with his Turkish pupils facilitated the adoption of certain practices. Officers who had been unable to perform even routine drills for an extended period, whose arms rotted in arsenals, and who had been denied access to their preferred military exercises were highly pleased with Goltz's attempts to rectify this situation. They were under constant pressure due to the strict control of the Abdulhamid period (Yasamee, 1998: 92). As a result, Goltz was more of an ally than a foreigner capable of assisting them in overcoming the difficult circumstances of the time. He was seen as an exemplary teacher, and attending his courses was considered a source of pride and joy. His students translated many of his works into Turkish, and candidate staff officers widely read them. His efforts to abolish corporal punishment and care for his subordinates made him considered a father figure (Akmeşe, 2005: 24; Demirhan, 1953: 5).

The reason why Goltz was embraced to such a degree and preferred over other foreign officers was not only about his contributions to the development of the army but also the fact that he was believed to be a sincere friend of the Ottomans, along with his non-prejudiced view towards the Eastern societies (Akmeşe, 2005: 66). In fact, this friendship would attract so much attention that the German General Staff assigned a colonel to control Goltz in his second term (Türsan, 1983, p. 47).² Nevertheless, Goltz's reputation remained high in the Turkish army, especially among staff officers, until the late twentieth century. For instance, on the occasion of the 100th anniversary of Goltz's service in the Ottoman army, the Turkish Staff Colleges hosted a symposium in 1983 dedicated to Goltz.³

² Colonel Gleich, whom the German General Staff appointed to oversight Goltz while he was the Commander of the 6th Army in the Iraqi Front during the First World War, explained in his memoirs that he was assigned due to the concern of the German General Headquarters that the influence of the Turks on the Marshal was effective than the Marshal's influence over the Turks. Another German officer working under Goltz's command, von Kisling, claims that the lack of more "Turkified officers like Goltz" was a disastrous situation concerning the administration of the war.

³ Although the name of the symposium is the Historical Development of Turkish Military Education until the beginning of the 20th century, five out of six presentations were related to Goltz and additionally there was a "Von der Goltz Exhibition". 20nci Yüzyıl Başına Kadar Türk Askeri Eğitiminin Tarihi Gelişimi Sempozyum Bildirileri, Harp Akademi-

Around twenty officers were sent to Germany for military education and training per year as part of the German mission (Akmeşe, 2005: 25). Besides, the total number of students in all military schools increased from 4,000 to 14,000 between 1883-1895, during which Goltz was directly responsible for military schools (Yılmaz, 2012:27). However, the German influence on PME cannot be explained solely by Goltz's personal efforts. Another factor is inextricably linked with the officer corps' position when the German mission assumed office. At that time, there was an army longing for victory and still ashamed of the bitter memories of the Russo-Turkish War. The officer corps consisted of mostly "Alaylı" (literally from the regiment) officers, with only ten percent academy graduates. The contention between the educated "Mektepli" (from the school) officers and the "Alaylı" was intense (Akmeşe, 2005: 20; Uyar & Erickson, 2009: 177 and 201). What the Ottomans needed was a combat-proven model of a victorious army. Therefore, from the beginning, particularly the academy graduates were eager to adopt the foreign model; consequently, these initial conditions facilitated the Germans' efforts. In this situation, it is necessary to examine why the Turks did not implement every German proposal. First of all, the German proposals that were not implemented were also related to the circumstances of the state. Not only military requirements but also the needs of an entire state bureaucracy were taken into consideration. The engineering branches lasted because these officers were also needed in civilian public institutions (Ergin, 1977: 357; Shaw & Shaw, 2012: 107; Uyar & Erickson, 2009: 151). Since the military schools were at the same time leading the overall modernization of the empire, decision-makers could not neglect those needs.

As a result, the Germans were unable to entirely overhaul the previous PME system, which was heavily inspired by the French model. However, they achieved success in raising a limited number of kurmay, changing the curriculum and course

materials. Overall, the German Military Advisory Mission effectively created a long-lasting influence on PME until World War II, even late 20th century. The faculty included German instructors (Güvenc & Uyar, 2022: 62; Tañ, 2017: 91), and Turkish students were sent to Germany, especially for technical education. Most of the field manuals were taken from Germans, and the Staff Colleges' programs were arranged accordingly (Yamak, 2006: 52). With the influence of Germans, the weight of military courses in the curriculum increased. It is safe to assume that since academic courses were excluded from the curriculum, the required degree for the intellectual development of staff officers after World War I could not be accomplished.

Effects of the American Military Advisory Mission on The Turkish PME

During World War II, the German system was questioned, and the Marshall Aid was instrumental in facilitating the transition to the American system. Beginning in 1947, officers were sent to the US to be employed at the Staff College upon their return. Due to Americans' emphasis on developing specialists, two classes were formed, namely, those corresponding to operations and logistics. The duration of the study was shortened from three to two years, separated by at least a one-year interval during which time the student joined a unit or accepted a staff position before returning for the second year (Harp Akd., 1991: 51; Özcan, 2010: 201).

However, for Americans, starting conditions were much more difficult. They had to contend with officers of a victorious army which succeeded in establishing a new state rather than officers of a defeated army desperate for a remedy as the Germans encountered. Additionally, several of them were officers who fought in those battles. Thus, the scene was set for a growing resistance and reluctance against the American Military Advisory mission. In addition, American officers were very well aware of cultural

differences between the two nations; however, this awareness did not always help them to get along with their Turkish counterparts, especially during the first years of the mission (JAMMATf, 1951: 24–28; Munson, 2012: 74). Two disparate cultures could cooperate with the assistance of solid communication abilities. However, it was not easy for the Turks to embrace Americans as they were quite formal in the face of events that could only be solved through friendly personal relationships. According to the Americans, smooth cooperation was reached later thanks to the outstanding type of US personnel (JAMMATe, 1952: 17; Harris, 1972: 53–61). However, there was growing friction on the part of the Turks, which was expressed mainly by late memoirs of the military officers (Çelikoğlu, 2010; Çıracıoğlu, 2019; Türkeli, 2004). It can be argued that if an “American Goltz” existed, cooperation could have been more straightforward.

At that time, the primary concern of Americans was to equip the army with modern equipment and weapon systems and train the enlisted men who could use this material as quickly as possible that would be able to withstand Soviet attacks until foreign assistance arrived (Uyar&Güvenç, 2022, 95-96; US NA, 1947: 3–4). As a result, branch schools and field units received considerable attention (JAMMATa, 1948; JAMMATb, 1948; JAMMATc, 1948). This policy was logical since an army using horses and mules as the main transport vehicles first needed truck drivers and technicians to use modern communication equipment effectively. That is why, from the very beginning, the development of the non-commissioned officer corps and technical training for enlisted men were among the top priority issues (JAMMATd, 1950; JAMMATe, 1952). The statistics confirm this approach. The first American advisor-led courses started in 1948 and were overwhelmingly geared toward technical training. As of September 1954 as of September 1954, the number of personnel trained with American equipment and methods had exceeded 65,000 (JAMMATg, 1954).

American instructors, on the other hand, could

start their courses at the Staff College only in March 1949, more than one year after the technical courses. The JAMMAT Mission concluded that under the German influence, the education of officers was strict, outdated, and longer than necessary, leaving little room for developing subordinates who could take the initiative. The primary position of this school in the career development of the officers also prompted Americans to invest in officer education, but the number of instructors at the Staff College was no more than ten, even at its height (JAMMATf, 1951; JAMMATh, 1949; JAMMATi, 1949). Consequently, as Güvenç and Uyar stated, the American influence on staff officer education could not become comprehensive enough to alter the system (2022: 69-70).

The JAMMAT’s particular insistence on reducing the duration of the Staff College program caused disquiet among the officer corps. Feridun Akkor, who was at the time a GSO, and who later became a newspaper columnist, wrote that the Americans wanted to educate the officers at the battalion commander level since they did not expect the Turkish Army to conduct overseas operations and, additionally, that a large-scale ground operation would be conducted using guerrilla tactics by battalion-size units. Therefore, a three-year education system was unnecessary. He further claimed that Americans clearly indicated that the military aid would be cut off if the Staff College education was not reduced to one year. Turkish scholars and soldiers have frequently referred to this newspaper article (Akkor, 1967; Akyaz, 2009: 52–53). In fact, the Staff College education was one of the hot topics between the JAMMAT and the Turkish Chief of Staff; however, Akkor’s claims require close scrutiny.

The contention arose due to the amendment of the officers’ promotion law, which increased the duration of education despite the previous agreement with the Americans. In the amendment’s preamble, it was stated that “... it is understood that three-year staff officer education system is no longer in a position to

meet the Turkish military need. The schools in the UK and US have a great similarity by providing one-year courses through the officers' various career steps..."(TBMM, 1950). According to this regulation, the staff officer education was planned as follows: first, one-year service college for first lieutenants and captains, then two-year Joint College, and finally, one-year Armed Forces College. However, this amendment was never implemented. The Head of the American Military Advisory Mission stated that they were not consulted on the said amendment of law and that it was contrary to the agreement that reduced the Staff College education period to one year. He also emphasized that all of the instructors at the Staff College would be withdrawn if this law was implemented. Americans objected to this law for two primary motives. Firstly, the Turkish military lacked the necessary resources, including funds, instructors, and school facilities, to fully emulate the different level courses; hence, they recommended that the Turks focus on a single course and consider establishing a Joint War College future time. Additionally, it was not worth the effort of American instructors to educate lieutenants and captains; instead, their effort should be concentrated on educating senior officers who would serve in a division or higher-level headquarters (JAMMATj, 1950).⁴

The Americans and the Turks took entirely different approaches and had conflicting views on the Staff College education. The rationale behind these contradictory views cannot be adequately assessed from the current sources available. Güvenç, for example, argues that it has emerged from the deep differences between the two military cultures in conceptualizing war. While Americans recognize war as a continuation of politics; The Turks, under the influence of the Prussian/German paradigm, tried to stick to a conceptualization that regards war as a central

phenomenon (Güvenç, 2010: 270-271; Güvenç & Uyar, 2022: 69). However, this macro-level analysis does not fully explain the resistance of the Turkish officer corps. We also should consider the vested interests of the officer corps, especially older generations. The memoirs of the officers who were on active duty at that time confirm that this argument does fit the Turkish military transformation after World War II. Especially the high price paid to become a kurmay (Bölügiray, 2009: 51-56; Tanç, 2017: 86) was not a bargaining element for those who had already gained this privilege. That is one of the reasons why they strongly opposed any change which might affect their status. For example, they perceived the expansion of the non-commissioned officer corps as a threat to their status (Çelikoğlu, 2010: 70). One should be aware that this perception has no basis given to legally binding rank and status differences between officers and non-commissioned officers. Thus, if general staff officers perceived the expansion of a lower-status bureaucratic group as a threat, how would they approach changes that directly target their own status?

Apparently, the Turkish general staff officers noticed that the JAMMAT was in a position to challenge their long-lasting privileged status. For example, Americans could not understand the promotion of staff officers three years earlier than their peers because, in their view, this early promotion award did not match their performance (JAMMATe, 1952). One of the methods to induce change within military organizations is to change the promotion path of officer corps. This phenomenon has been a well-studied fact for the military change movements of other countries (Rosen, 1991). From this perspective, it would not be an exaggeration to accept that Turkish general staff officers did not only have the macro-level differences of the war concept but also strictly

⁴ From the JAMMAT report: "It was learned on April 10 that the Turkish Grand National Assembly had passed law establishing a new national curricular in the Turkish Staff College. This law had been prepared and introduced by the Turkish General Staff. The Chief of TUSAG in several conferences with the Minister of National and the Chief of the Turkish General Staff concerning this matter, has notified them that all American instructors will be withdrawn from the Staff College if the provisions of this law are carried out. No decision had been reached by the end of the month."

tried to stick to the existing German-type elitist PME model in order to keep their status intact.

Moreover, contrary to Akkor's claims, it is almost certain that there is no relationship between the role projected onto the Turkish army and the duration of the education. First of all, at that time, a gradual education that was not exceeding one year was also being given in the American military schools. For example, the US Command and General Staff College (CGSC) increased its education period to two years several times before World War II but eventually decided on one year of education (Schifferle, 2010: 33). In other words, Americans tried replicating their model in Türkiye. However, in the end, it became clear that the erroneous perception had prevented the Turks from fully implementing the American model.

The American advisors' concerns regarding officer education were more of the system in general rather than its certain parts. For them, the PME system was based on inadequate and outdated practices. Therefore, they tried to come up with solutions to all these problems over time. For example, they tried to convince the Turks to establish a Joint Staff College (National Security Academy) in addition to the existing single-service colleges. It was expected that the new school would bring senior officers to a level where they could work on NATO affairs (JAMMATk, 1952). But, again, there were differences between Turks and Americans in their thinking. The Americans demanded that the new school be opened in Ankara instead of Istanbul and wanted at least two years between the two staff colleges. On the other hand, the Turks insisted on setting up the new school where the service colleges were located in Istanbul and using their instructors. According to the Americans, the new school would be nothing but a continuation of the service colleges, and if it were established in Istanbul, it would lower the quality of the education. Furthermore, it was stated that the Turks' aim to bring the duration of the education back to three years was contrary to the earlier

agreement (JAMMATl, 1952; JAMMATm, 1952; JAMMATn, 1952).

Issues regarding the quality of education delivered at the Staff College had often been debated between Americans and Turkish officers. For example, they warned the Turkish General Staff to prevent Staff College instructors from teaching in civilian schools in Istanbul. The fact that only forty percent of the teaching positions were complete and those existing instructors also taught in other schools reduced the quality of education (JAMMATo, 1952). In another correspondence, the JAMMAT reported that they had succeeded in convincing the Turkish General Staff that the officers who passed the entry exams to the Staff College should complete advanced courses in their own branches because they could not digest high-level staff officer courses (JAMMATp, 1951).

The differences between the Americans' and the Turks' views on officer education are most clearly evident from the report of an American instructor at the Staff College. According to the American concept, an officer's graduation from any school did not make him better than a non-graduate officer. The graduate officer, of course, would be a better officer than before he graduated from that school. However, evaluations of both officers on an equal and competitive basis should continue thereafter. It was also added to the report that the Turkish staff system could not be changed because it would require modification of the entire military. Since that extent of change was almost impossible, the staff system had to be accepted in its present form (Moseley Jr, 1951).

On the other hand, in the Turkish system, it is believed that the military profession and especially the art of commanding can be taught through theoretical education. Therefore, an officer who graduated from more schools was viewed as superior to the others in every way. This understanding became widespread among the officer corps. Even though all other abilities may be lacking, officers who graduated from the Staff

College had a better reputation and privileges than the other officers. This understanding clearly appeared in the appointment of kurmay officers. For instance, the officers from the combat-support branches, such as supply or maintenance, were appointed as the commanding officers of mechanized infantry or armor battalions after graduating from the Staff College.

As a result of JAMMAT pressure, the Staff College shifted to an entirely new system in 1950, and only one year of education was granted. However, this system was implemented for only three years until 1953, when a two-year continuous education system began (Harp Akd, 1969:22). Even the officers who completed the one-year course were called back to the school in groups between 1954 and 1959 to complete the second-year program (Yurdabak, 1979: 33). To sum up, the Staff College had a three-year program before the war according to the German system, then was reduced to one year and finally increased to two years. Although the educational materials, doctrine, and instructors were sourced from the US, German-style long-term education offered only to a minority of officers continued. It would be unrealistic to claim that Americans successfully built their own systems despite all their efforts. In this period, the American field manuals replaced the German ones, the old generation officers were given doctrine courses, and the new generations were educated entirely with American methods. Moreover, the structure of the General Staff was changed; however, the main features of the German system continued.

Munson (2012: 183-184) stated that JAMMAT fulfilled its mission as a "military modernization program". Güvenç (2010: 283-284), on the other hand, claims that this mission produced only a partial modernization with regard to mechanization and technical training. Based on the amount of technical material and the number of trained personnel, it seems that JAMMAT

was a successful mission. However, in terms of the professional military education system, the American model was abandoned after three years which proves the resistance level of the officer corps. Furthermore, the negative perception towards the American Mission and the vested interests of the old generation officers prevented adopting the positive aspects of their model. Finally, delivering education for large masses was never brought to the agenda. Turks returned to the system they knew, and again a small number of young officers were accepted, and a rote-learning education system settled. Perhaps the only change was that the American field manuals replaced the German doctrines and field manuals. Therefore, one can speak of neither strictly American, German, nor an original Turkish PME model. In this regard, school success was more important than anything else. The crucial flaw in this process, however, was that Turks embraced the worst traits of both countries rather than the best.

What kind of PME model: Germans vs. Americans vs. Turks...

Turkish PME had a couple of enduring characteristics borrowed from the respective foreign military missions. One of the most persistent was raising a limited number of general staff officers. Despite the constant increases in student quotas, this problem has never been solved. For instance, at the end of the 19th century, the number of officers admitted to the school increased from fifteen to forty per year. This number was augmented from forty to sixty just before World War II; however, staff officers could not be assigned to all units. Considering that only 46 staff officers per 10,000 soldiers in the army in 2011, even this increase was insufficient (IISS, 2012; Harp Akd, 1991; Harp Akd, 1969).⁵ To put it sharply, it is adequate to highlight that only six percent of the entire officer corps has received education in the Turkish Staff Colleges

⁵ Due to the lack of official information, these values are estimated using data from the IISS Military Balance 2012 and Staff College yearbooks.

since their establishment.⁶ These statistics are far behind the western militaries. For example, as of 2015, there were 35,000 officers in the US Army in the rank of senior captain-major, and 5,000 were educated at the Staff College (CGSC, 2016; US DoD, 2015). Fort Leavenworth graduated more than 5,000 officers between 1880-1940. Similarly, around 5,000 officers have been educated in the German Staff College since 1957 (BwCSC, 2021; Schifferle, 2010: 155). In the British army, it is mandatory to complete the intermediate staff officer course. Approximately twenty percent of the lieutenant-colonels can attend the advanced level staff officer course (UK Gov, 2017). In other words, the Turkish PME adopted German elitism as a standard feature and reinforced it.

The independent structure of the Staff College, just like the German system, was preserved despite American influence. Staff College was able to operate as a separate service directly attached to the General Staff, which was reinforced by its graduates' dominance in critical positions. The closed, team-spirited, elitist structure of kurmay remained precisely the same, just as Goltz planned, even in the 21st century. This situation only changed after the coup attempt in 2016. With the establishment of a defense university, the Staff College lost its independent position within the military. However, the German-type governance model had managed to survive for more than a century. This governance model is another area that the Americans were not able to change.

Another critical aspect affecting the educational standard of military schools was related to the teaching methods, which were probably the most glaring example of the disparity between German and American models. For example, there is no school solution for tactical and doctrinal debates in the German Staff College, where students just memorize information without performing their own analysis or contributing. The main objective is to improve students' judgment and

promote open-mindedness and critical thinking in an open-class environment. The American system has been criticized for applying the exact opposite by putting more emphasis on school solutions (Barnett, 1967: 33-34; Muth, 2011: 165, 172). Schifferle (2010: 100-122) devoted a whole chapter to this subject and the associated applicatory method in his book to explain that the school solution was misinterpreted and suggested that student solutions along with the school solution were also taken into account. However, this did not prevent many students from receiving unsatisfactory grades. Accordingly, the discontent of both students and graduate officers confirms this situation.

Problems with teaching methods are not limited to "school solution". For example, West Point has adopted the textbook-recitation model since its establishment (Ambrose, 1999: 89). In this model, it is possible to use the textbook as a guide with a flexible approach or to be accepted as the sole authority (Alvermann, 1989; Stodolsky, Ferguson, & Wimpelberg, 1981; Zahorik, 1991). However, the latter inevitably comes to the fore, especially in the military school environment where the hierarchical order is stricter than its civilian counterparts. In this case, even if the students have broad analytic views, they should remain within the boundaries of the textbook. Thus, rote learning may gradually become the primary teaching method. The textbook-recitation method became even more problematic in the Turkish military schools due to the strict cultural codes and the excessive power distance.

Consequently, one can easily claim that Turkish military schools closely followed the American model regarding the teaching methods, despite the German influence. For example, Imhof Pasha, who served with the German Military Advisory Mission from 1901 to 1909, stated that memorizing field manuals was not necessary, students should be discouraged from the rote-learning education system, and they should

⁶ Statistics have been compiled from the official histories and yearbooks of Staff College and Harbiye. Between 1849-2015, 87163 officers graduated from Harbiye, and only 6113 officers were admitted to the Army Staff College.

reinforce their knowledge also with practice (Akmeşe, 2005: 65–66). Moreover, educational directives published by the German advisory mission widely reflected their own approach. However, these principles were not promoted in later regulations. Consequently, rote learning became the dominant teaching method, which significantly impaired the strategic analysis capability of kurmayıs—a vital feature of any GSO. Additionally, the lack of proper teaching principles caused inertia among GSOs with respect to organizational change.

A similar argument can be applied to the admission exams. The regulations of 1927, written based on German principles, clearly highlighted an expectation for questions that force the candidate officers to use their intellectual abilities and own ideas. Ready-made answers, or analyses derived from books or other publications, were not desirable. The goal was to assess the judgment skills of the candidate officer and to prevent him from taking advantage of previously crafted work or ideas (İskora, 1966: 76–117). However, this policy shifted over time, and candidates were expected to memorize almost all exam materials that the school advised or prepared. Consequently, analytical thinking and judgment were no longer critical to the ability of a candidate to pass the exams. Likewise, the history, law, and diplomacy questions were based entirely on rote learning. Ultimately, officers with a superior ability to memorize had an advantage in passing the entrance exams. To sum up, in terms of the teaching methods, the American model has prevailed over that of the Germans.

The above explanations show that while Americans followed a model with broad participation, continuous, and multiple phases of education with rote-learning methods, the Germans followed a long-term, elitist education with analytical methods. In other words, while Germans try to equip a small number of officers with high-quality, in-depth education, Americans try to educate as many officers as possible in a relatively low-quality, rote-learning program. If

we compare the effects of both advisory missions on the Turkish PME, it is clearly seen that a very small group of officers had been educated with a long-term and rote-learning program. In other words, Turks had adopted the weak or less preferable aspects of both countries, taking the elitism of Germans and the teaching methods of Americans. Of course, they also considered their own priorities in line with the country's requirements and capabilities. However, the resulting model was a German-American-Turkish mixture. It is safe to claim that if the Turks were able to implement the German teaching principles, together with the more egalitarian American education, to a broader group, the result would have been different.

Finally, it can be argued that elitism and rote-learning may not be related to the German or American influence since these two aspects can also be observed within Turkish society and state bureaucracy (Narlı, 2000, p.107; Heper, 1985, p.70). However, one should be cautious when correlating societal impact on the military education because if we look at the Turkish experience, it can be noticed that the military schools could easily isolate their students and indoctrinate them based on military preferences. So, it is reasonable to argue that institutional factors are more explanatory than the societal impact. Consequently, officer corps resistance caused the derailment of the military advisory missions efforts concerning the PME.

Turks are in Charge: Quest for an Original PME Model

The common trait of the changes in the Turkish PME system is that they all emerged after a defeat or a crisis. The French system came after the abolition of the Janissary corps. Germans were invited after the defeat in the Russo-Turkish War. Americans came to support Türkiye, which faced the Soviet threat after World War II. There were, of course, small-scale changes, but those were not robust and deep enough to rectify the issues of rote-learning, elitist, and a one-time, long-

term education. For example, in the 1970s, the number of officers admitted to the Staff College increased, but even this increase was too low to be compared with other countries. Also, in 1974, Harbiye switched to a four-year university-level program and adopted a full academic curriculum after more than two decades of effort.

A university-level military academy curriculum was first proposed by the Americans in the 1950s without a concrete result (JAMMATr, 1950). Another attempt came in the 1960s. The relevant military departments and the Turkish General Staff prepared the draft law for this change. Accordingly, while Naval and Air Force Academies planned four and three-year university-level academic education, Land Forces planned a two-year technical training for the officer corps. Interestingly enough, a military-origin parliamentarian personally intervened to postpone this proposal, arguing that if this law were passed, Harbiye would turn into a training center for enlisted men (Yamak, 2006: 201-203). Finally, after a long delay, the struggle to bring an academic curriculum came to fruition in 1974, but over time military courses replaced academic courses again, and the balance between military training and academic education was disrupted. This imbalance could only be corrected in the 2000s. However, the model adopted during this period was the system engineering model taken from the American West Point. In other words, there was no model specific to Türkiye, both in the Staff College and in the Military Academy.

This situation changed only after the 2016 coup attempt. Once again, the transformation took place after a crisis. First of all, with the National Defense University's establishment, the Staff College's independent structure was terminated. Also, instead of one-time, long-term education, a continuous model addressing different ranks has been designed. Staff officers now started to be educated according to a three-tiered system, consisting of five months for the basic course, ten-

month education for the intermediate course, and a five-month advanced course, according to the rank and duty requirements instead of a two-year uninterrupted education. Another significant change was the adoption of an original major program (defense management) for the first time in the Military Academy. The program in which academic courses are predominant has been planned to be supported by military training sessions during extracurricular times.⁷ The program, which includes sociology, political sciences, history, science courses, and relevant field courses, allows the candidate officers to follow a broad-based academic education. Besides, faculty members and administrative staff are composed of both civilians and soldiers.

The defense management program, which is tailored to the needs and designed with the participation of the country's civilian-military experts, provides a four-year university-level education. Time will show how successful these practices will be, and the past experiences can offer valuable insights into the implementation of the new model. However, what is essential is that it has now become possible for civilian and military experts to work on and manage the issue of military education together. All these trials and different model applications seem to have provided enough accumulation of experience for Turks to create a model specific to themselves.

Conclusion

The Turkish PME system has been subjected to change since the establishment of modern military schools by taking the models of different countries as an example. However, each change resulted in developing a mixed model that includes the features of the new and some remaining characteristics of the old. The success or permanence of new models varied depending on the resistance of the officer corps, the general conditions of the country, and the working methods of the foreign advisory missions.

⁷ During the 1990s and 2000s, a similar academic program was in effect; however, that program was borrowed from the West Point.

Germans seem to have a long-lasting effect resulting from the more favorable conditions they encountered as they educated the officers of a defeated army, not to mention their approach that took personal relationships into account. In contrast, the relations of Americans with the officers of a victorious army that established a state progressed with difficulty. Besides, the fact that personal efforts did not support formal relations emerges as another difference. This uneasy process naturally caused the end-product that also emerged to be problematic. When the American mission ended, Türkiye was left with an elitist model based on rote learning, providing a very small number of officers with long-term education. However, a much better model could have been created if the high-quality and analytical teaching method of the German model and the broad-based approach of the American model providing more officers with advanced education had been together taken into account.

Another common trait of the Turkish PME change is that each occurred after a crisis. This tradition has not changed in the 21st century, and the Turkish military has been able to implement a country-specific tailored program built on their own needs only after the 2016 coup attempt. It would be premature to assess the effectiveness of this new PME model that is still in its infancy; however, what is important is the capacity of the Turkish civilian and military experts to design and implement a PME model on their own by taking into account its past experiences. Naturally, it is considered that making revisions and changes with regard to potential future problems and needs will be easier.

References

- Akkor, F. (1967, December 6). Çıkarma Savaşları. *Cumhuriyet*.
- Akmeşe, H. N. (2005). *Birth of Modern Turkey: The Ottoman Military and the March to WWI*. IB Tauris.
- Akyaz, D. (2009). *Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi: Hiyerarşi Dışı Örgütlenmeden Emir Komuta Zincirine* (3rd ed.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alvermann, D. E. (1989). Teacher-student mediation of content area texts. *Theory into Practice*, 28(2), 142-147.
- Ambrose, S. E. (1999). *Duty, honor, country: A history of West Point*. JHU Press.
- Barnett, C. (1967). The education of military elites. *Journal of Contemporary History*, 2(3), 15-35.
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de çağdaşlaşma* (18th ed.). İstanbul: YKY.
- Bölügiray, N. (2009). *Geçmişten Geleceğe*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- BwCSC. (2021). <https://www.bundeswehr.de/en/organization/further-fmod-departments/bundeswehr-command-and-staff-college>.
- Çelikoğlu, A. (2010). *Bir darbeci subayın anıları: 27 mayıs öncesi ve sonrası*. İstanbul: YKY.
- CGSC. (2016). *U.S. Army Command and General Staff College Catalog Year 2015-2016, Fort Leavenworth, Kansas, 2016*. Kansas: Fort Leavenworth.
- Çıracıoğlu, V. (2019). *Milli Birlik Komitesi Üyesi 14'lerden Kurmay Yarbay Mustafa Kaplan'ın Devrim Anıları*. İstanbul: SCALA Yayıncılık.
- Demeter, K. (1965). *The German officer-corps in society and state, 1650-1945*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Demirhan, P. (1953). *Goltz Paşa'nın Hatırası ve Hal Tercümesi*. İstanbul: KK Basımevi.
- Ergin, O. (1977). *Türk maarif tarihi Vol 2*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Erickson, E. J. (2007). *Ottoman army effectiveness in World War I: A comparative study*. Routledge.
- Girardet, R. (1998). *La société militaire de 1815 à nos jours*. Perrin: Paris.
- Gök, H., & Uyar, M. (1999). Yeni Bulunan İki Belgenin Işığında Mustafa Kemal'in Harp Akademisi Öğrencilik Dönemi. *Toplumsal Tarih*, 71, 8-15.
- Güvenç, S. (2010). ABD Askeri Yardımı ve Türk Ordusunun Dönüşümü: 1942-1960, *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti* (Der. Evren Balta Paker, İsmet Akça). Bilgi Üniversitesi: İstanbul.
- Güvenç, S., & Uyar, M. (2022). Lost in translation or transformation? The impact of American aid on the Turkish military, 1947-60. *Cold War History*, 22(1), 59-77.
- Harp Akademileri (1991). *Harp Akademileri Tarihçesi 1848-1991*. İstanbul: Harp Akd. Yayınları.
- Harp Akademileri (1969). *Harb Akademileri Tarihçesi ve 1848-1970 Yılları Arasında Okutulan Dersler*. İstanbul: Harp Akd. Yayınları.
- Harris, G. S. (1972). *Troubled Alliance: Turkish-American problems in historical perspective, 1945-1971* (Vol. 2). American Enterprise Institute for Public Policy Research Washington, DC.
- Heper, M. (1985). *State Tradition in Turkey*. The Eothen Press.
- Hittle, J. D. (1952). *The military staff: Its history and development*. Military service publishing Company.
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. Vintage

Books.

IISS. (2012). *The Military Balance 2012* (Vol. 112). Routledge.

İskora, M. M. (1966). *Harp akademileri tarihçesi: 1846-1965*. Gnkur. Basımevi.

JAMMATa. (1948, February 12). *JAMMAT Monthly Progress Report January 1948*. US NA (334/251A/13-15).

JAMMATb. (1948, June 12). *JAMMAT Monthly Progress Report May 1948*. US NA (334/251A/13-15).

JAMMATc. (1948, October 12). *JAMMAT Monthly Progress Report September 1948, 12 October 1948, Adjutant General Section Central Files Unit Monthly Progress Reports 1947-51, 1948, RG 334 Entry 251A, Box 13-15, US NA*. US NA (334/251A/13-15).

JAMMATd. (1950, November 14). *Non-Commissioned officer corps for Turkey, 14 November 1950, Assistant Secretary of Defense (International Security Affairs) Office of Military Assistance Project Decimal File Apr 1949-May 1953*. US NA (330/18/79).

JAMMATe. (1952, January 28). *Analysis of Military Aid Program to Turkey (22 May 1947-31 December 1951) Annual Report JAMMAT, 28 January 1952, 330/18/79, US NA, p.17*. US NA (330/18/79).

JAMMATf. (1951, February 12). *Analysis of Military Aid Program to Turkey, State Department, 782.5-MAP/2-1651, 12 Feb 1951, p.24 and 28, US NA*. US NA (782.5-MAP/2-1651).

JAMMATg. (1954, September 9). *JAMMAT Monthly Activities Report-August 1954*. US NA (334/252/22).

JAMMATh. (1949, January 13). *JAMMAT Monthly Progress Report December 1948*. US NA (334/251A/14).

JAMMATi. (1949, July 13). *JAMMAT Monthly Progress Report June 1949*. US NA (334/251A/16).

JAMMATj. (1950, May 18). *JAMMAT Monthly Progress Report April 1950*. US NA (334/251A/20).

JAMMATk. (1952, May 28). *Letter from Chief JAMMAT Major General W.H.Arnold to the Commandant of US National War College Lt.Gen. Harold Bull*. US NA (334/250/7).

JAMMATl. (1952, April 15). *Memorandum to Chief JAMMAT: Turkish National War College*. US NA (334/250/7).

JAMMATm. (1952, March 3). *Status of Proposed POI for National War College*. US NA (334/250/7).

JAMMATn. (1952, January 16). *Turk National War College, JAMMAT Air Force Group Decimal File 1947-53*. US NA (334/MLR263/164).

JAMMATo. (1952, July 24). *Instructors at the Staff College*. US NA (334/250/7).

JAMMATp. (1951). *Staff College Prerequisites and Curriculum, JAMMAT Monthly Progress Report January 1951*. US NA (334/251A/21).

JAMMATr. (1950, June 30). *Letter from General Horace McBride to General Nuri YAMUT, 30 June 1950, JAMMAT Monthly Progress Report June 1950*. US NA (334/251A/20).

Jazet, P. (1893). *Histoire de l'École speciale militaie de Saint-Cyr*. Ch. Delagrave.

Kurtcepe, İ., & Balcioğlu, M. (1992). *Kara Harp Okulu Tarihi*. Kara Harp Okulu Basımevi.

Millotat, C. (1992). *Understanding the Prussian-German General Staff System*. Army War College Strategic Studies Institute.

Moreau, O. (2010). *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu, Askeri "Yeni Düzen" in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Moseley Jr, Col. L. S. (1951). *Col. Lawson S. Moseley Jr., Study of the School System in the Turkish Air Force*. US NA (334/MLR263/167).
- Munson IV, H. A. (2012). *The joint American military mission to aid Turkey: Implementing the Truman Doctrine and transforming US foreign policy, 1947–1954*. Washington State University.
- Muth, J. (2011). *Command culture: Officer education in the US army and the German armed forces, 1901–1940, and the consequences for World War II*. University of North Texas Press.
- Narlı, N. (2000). Civil-Military Relations in Turkey. *Turkish Studies*, Vol.1, No.1, pp. 107-127.
- Özcan, G. (2010). Türkiye’de cumhuriyet dönemi ordusunda prusya etkisi. *Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti* (Der. Evren Balta Paker, İsmet Akça). Bilgi Üniversitesi, İstanbul. 175–221.
- Rosen, S. P. (1991). *Winning the Next War: Innovation and the Modern Military*. Cornell University Press.
- Schifferle, P. J. (2010). *America’s School for War: Fort Leavenworth, Officer Education, and Victory in World War II*. University Press of Kansas.
- Shaw, S. J., & Shaw, E. K. (2012). *History of the Ottoman empire and modern Turkey. Vol. II: reform, revolution, and republic: The rise of modern Turkey, 1808–1975*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stodolsky, S. S., Ferguson, T. L., & Wimpelberg, K. (1981). The recitation persists, but what does it look like? *Journal of Curriculum Studies*, 13(2), 121–130.
- Şiviloğlu, M. (2018). *The Emergence of Public Opinion: State and Society in the Late Ottoman Empire*. Cambridge.
- Tanç, S. (2017). *Bir cumhuriyet askerinin anıları*. Doğan Egmont Yayıncılık.
- TBMM (1950). Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna geçici maddeler eklenmesine dair Kanun tasarısı ve Millî Savunma ve Bütçe Komisyonları raporları. *Tutanak Dergisi*, Dönem VIII, Cilt 25, 1/693.
- Türkeli, G. (2004). *Harbiye’den Babıali’ye: Bir İhtilalcinin Anıları*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Türsan, N. (1983). *Generalfeldmarschall Colmar Freiherr von der Goltz’un Türkiye Yaşamı ve Hizmetleri*. İstanbul: Harp Akd. Yayınları.
- UK Gov. (2017). <https://www.gov.uk/government/statistics/uk-armed-forces-monthly-service-personnel-statistics-2017>.
- US DoD. (2015). *2015 Demographics: Profile of the Military Community*. Office of the Deputy Assistant of Defense for Military Community and Family.
- US NA. (1947, April 7). *Records of Subcommittee on Extension of Aid to Turkey, Study of US Assistance to Turkey*. (353/166/9).
- Uyar, M., & Erickson, E. J. (2009). *A military history of the Ottomans: From Osman to Atatürk*. Santa Barbara, Calif: Praeger Security International/ABC-CLIO.
- Uyar, M. & Güvenç S. (2022). A tale of two military missions: The Germans in the Ottoman Empire and the Americans in the Republic of Turkey. *War & Society*, 41:2, 85-106.
- Uyar, M., & Varoğlu, A. K. (2008). In Search of Modernity and Rationality: The Evolution of Turkish Military Academy Curricula in a Historical Perspective. *Armed Forces & Society*, 35(1), 180–202.
- Van Creveld, M. (1990). *The training of officers: From military professionalism to irrelevance*. Free Press New York.
- Wallach, J. L. (1985). *Bir askeri yardımın anatomisi*. Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Başkanlığı Yayını, Ankara.

Whitton, F. E. (1921). *Moltke*. London: Constable and Company.

Yamak, K. (2006). *Gölgede kalan izler ve gölgeleşen bizler*. Doğan Kitap.

Yapp, M.E. (1975). The Modernization of Middle Eastern Armies in the Nineteenth Century: A Comparative View, In V.J.Parry & M.E.Yapp (Eds.), *War, Technology and Society in the Middle East* (pp.330-366). Oxford: Oxford University Press.

Yasamee, F. A. (1998). Colmar Freiherr von der Goltz and the Rebirth of the Ottoman Empire. *Diplomacy and Statecraft*, 9(2), 91-128.

Yeşil, F. (2017). Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar. In *Osmanlı Askeri Tarihi (1792-1918)* (pp. 113-139). İstanbul: Timaş Yayınları.

Yıldız, G. (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi (1792-1918)*. Timaş Yayınları, İstanbul.

Yılmaz (Hazırlayan), F. (2012). 20. Yüzyıl başlarında Osmanlı-Alman ilişkileri:" Golç Paşa'nın hâtrâtı". İz Yayıncılık.

Yurdabak, T. (1979). *Harp Akademileri Tarihsel Zaman Dizini 1848-1978*. İstanbul: Harp Akd. Yayınları.

Zahorik, J. A. (1991). Teaching style and textbooks. *Teaching and Teacher Education*, 7(2), 185-196.

Genişletilmiş Özet

Türk modern askeri eğitim sistemi 19ncu yüzyıl ilk yarısında başlamış ve her yeni askeri yardım antlaşması ile birlikte şekil değiştirmiştir. Bu süre zarfında farklı ülkelere ait modeller uygulanmış, değiştirilmiş, yenilenmiş kısacası dinamik bir yapıda seyretmiştir. Osmanlı ve sonrasında Türk Ordusu kazanan tarafın modellerini uygulama yolunu seçmiştir. Başlangıçta Fransız modeli temel alınarak kurgulanan askeri okul ve eğitim sistemi, daha sonra sırasıyla Alman ve Amerikan etkisiyle değişime uğramıştır. Ancak bu model değişikliğinin hızlıca eskiyi at yeniyi al şeklinde hayata geçirildiğini söylemek iyimserlik olur. Her değişim dalgasında bir önceki modelden kalan bazı uygulamalar saf bir modelin ortaya çıkmasını engellemiştir.

Bu makalenin temel argümanı profesyonel askeri eğitim (PAE) model değişikliğinde subaylar grubunun tepkisinin temel belirleyici olduğudur. Örneğin 19ncu yüzyıl sonunda göreve başlayan Alman Askeri Yardım Heyeti ile 2nci Dünya Savaşı sonrasında göreve başlayan Amerikan Askeri Yardım Heyetinin (JAMMAT) karşılaştığı tecrübeler arasında önemli farklar vardır. Almanlar Osmanlı-Rus Savaşındaki yenilgiden sonra davet edildiler. Bu davetten önce 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi neredeyse devletin çöküşüyle sonuçlanıyordu. Bu durumda değişime direnç nispeten daha azdır. Yine Askeri Yardım Misyonunun önemli figürü Von der Goltz'un kişisel çabaları da PAE değişiminde etkili olmuştur. Buna karşın Amerikalılar ise 2nci Dünya Savaşından sonra Sovyet tehdidi ile karşılaşan Türkiye'ye yardım için geldiler. Ancak Almanların aksine karşılarında muzaffer bir ordunun devlet kurmuş subayları vardı ve bu subaylar değişime direnç gösteriyordu. Sonuçta Almanların mağlup bir ordunun subaylarını eğitmek için daha uygun şartlarda ve üstelik kişisel ilişkileri de dikkate alarak daha uzun süreli bir etki bıraktığı görülmektedir. Buna karşın Amerikalıların ülke kurmuş muzaffer bir ordunun subayları ile ilişkileri daha zorlu olmuştur. Ayrıca resmi ilişkilerin kişisel çabalarla desteklenmemesi de bir fark olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sıkıntılı süreç doğal olarak ortaya çıkan ürünün de sorunlu olmasına yol açmıştır.

Amerikan misyonu askeri modernizasyon programı olarak başarıya ulaşmıştır. Bunun da ötesinde teknik eğitim konusunda da Amerikalıların başarılı olduğunu söylemek gerekir. Ama PAE açısından yani subay eğitim sistemi açısından Amerikan modelinin üç yıl gibi kısa bir sürede rafa kaldırılması subaylar heyetinin direnç seviyesini göstermesi bakımından önemli bir veridir. Harp Akademilerinde Amerikalıların teklif ettiği model sadece 1950-1953 arasında uygulanmıştır. Amerikan yardım heyetine karşı olumsuz algı bu modelin olumlu yanlarının benimsenmesini engellemiş ve nihayetinde geniş kitlelere eğitim vermek hiç gündeme gelmemiştir. Türkler kendi bildikleri sisteme dönüş yapmışlar ve yine az sayıda, genç subaylar kabul edilmiştir. Üstelik tek seferde uzun süreli eğitim anlayışına geri dönmüş ve ezberci eğitim yöntemi pekişmiştir. Belki de tek değişen Alman doktrin ve talimnamelerinin yerini Amerikan talimnamelerinin almasıdır. Dolayısıyla ne tam olarak Amerikan ne Alman ne de özgün bir Türk modelinden bahsedilebilir. Bu modelde kurmay subayların ordu içerisindeki elitist pozisyonu devam etmiştir. Bu anlamda okul başarısı her şeyden önemlidir. Ama bu sistemde en önemli sorun Türklerin her iki ülkenin en iyi yönlerinden ziyade en olumsuz özelliklerini benimsemiş olmasıdır. Yani Almanların elitizmi ile Amerikalıların ezberci dayalı eğitim yöntemleri yerleşmiştir. Halbuki Alman modelinin kaliteli ve analitik öğretim metodu ile Amerikan modelinin daha çok sayıda subaya eğitim imkanı veren geniş tabanlı yaklaşımı dikkate alınsaydı çok daha iyi bir model yaratılabilirdi.

Türklerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda planladığı ve uygulamaya başladığı modelin hayata geçirilmesi ise yine bir kriz döneminden – 2016 darbe girişimi – sonra mümkün olmuştur. Harp Okulun-

da ülkeye özgün bir savunma yönetimi programı tasarlanmıştır. Ayrıca akademide tabana yayılmış, devamlılık arz eden ve analitik düşünme için daha fazla fırsat sağlayan bir program uygulanmaktadır. Bu programların başarısını zaman gösterecektir. Ancak daha önemlisi ülkenin geçmişteki birikimlerini dikkate alarak kendi başına bir PAE modeli tasarlama ve uygulama kapasitesinin hayata geçirilmesidir. Üstelik bu sivil-asker uzmanların ortak çabası ile gerçekleştirilmiştir. Artık ülkenin kendi uzmanlarının ülkeye özgün bir model yaratabilme kapasitesi olduğu anlaşılmaktadır. Doğal olarak gelecekte ortaya çıkacak sorun ve ihtiyaçlara binaen revizyon ve değişim yapabilmenin daha kolay olacağı değerlendirilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanları'nın Söylemlerinde Öne Çıkan Kavramlar Bağlamında Çevre Sorunları: Rol Algıları ve Çatışan Rollerin Analizi

Environment In The United States Of America's Leaders' Discourse In The Context Of Basic Concepts: Analysis Of Role Perceptions And Conflict Type Of Roles

İlke TAŞDEMİR*

*Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi & Arş. Gör, Çağ Üniversitesi

E-mail: ilkeulutass@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0002-7742-1001

Barış ÖZDAL**

**Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi & Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Göç Araştırmaları Anabilim Dalı Başkanı

E-mail: barisozdal@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0001-5460-6655

Öz

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin çevre sorunlarına yönelik politikalarının incelendiği bu çalışmada tarihsel bir bakış açısıyla Demokrat ve Cumhuriyetçi Parti liderlerinin çevre sorunlarına yönelik yaklaşımları analiz edilmiştir. Bilindiği üzere küresel iklim değişikliğine yönelik kaygıların artmasıyla birlikte son yıllarda çevre ile ilgili sorunlar ABD kamuoyunda daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Lakin çevre sorunları politikacıların ve partilerin gündeminde yer almasına rağmen, iç politikadaki tutum ve tezleri farklılık göstermektedir. Zira iklim değişikliği, hava kirliliği, su kıtlığı gibi çevre sorunları ve bu sorunların algılanma biçimi politika yapıcıların kararlarında etkili olmaktadır. ABD iç siyasetinde Demokrat ve Cumhuriyetçi liderlerin çevre politikalarında görülen farklı tutum ve tezleri ise hiç şüphesiz, uluslararası sistemdeki diğer aktörleri ve diplomatik girişimleri de etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmada rol teorisinden faydalanılarak ABD iç siyasetinde çevre sorunlarında farklılaşan rollerin olduğu ve bu farklılaşmanın devletin dış politikasını etkilediği iddia edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Liderler, Çevre Sorunları, Rol Teorisi, Çatışan Roller.

Abstract

This study analyses the approaches to environmental problems of the leaders of the Democratic and the Republican Party in United States of America (USA) from a historical perspective. As known, environmental problems have become increasingly controversial problems in the US public opinion with the increasing concerns about global climate change. However, in spite of the fact that environmental problems are on the agenda of politicians and parties, their attitudes and theses in domestic politics have diverged. Environmental problems such as climate change, air pollution, water scarcity and the perception of them have been influential in the decisions of policy makers. The different attitudes and theses of the Democratic and Republican leaders in the US domestic politics, on the other hand, affect actors and diplomatic initiatives in the international system. In this context, by utilizing role theory, the study claims that there are conflicting roles in environmental problems in the US domestic politics and this disparity affects the foreign policy of the state.

Keywords: USA, Leaders, Environment Problems, Role Theory, Conflict Type Roles.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Taşdemir, İ.; Özdal, B. (2022). Amerika Birleşik Devletleri Başkanlarının Söylemlerinde Öne Çıkan Kavramlar Bağlamında Çevre Sorunları: Rol Algıları ve Çatışan Rollerin Analizi. *Journal of Diplomatic Research*, 4(1), 36-56.

Giriş

Günümüzde çevre sorunları tanımlamasının içinde kuraklık, göç, iklim değişikliği, deniz seviyesindeki artış, buzullarda erime, tarımsal üretim gibi konular yer almaktadır (Köni & Özdal, 2016:3). Bu bağlamda iklim değişikliği, petrol sızıntıları, su ve hava kirliliği, arazi sorunları gibi sorunlar da yayımlanan resmi raporlarda (United States Environmental Protection Agency [EPA], 2021) ABD'nin temel çevre sorunları arasında kabul edilmektedir. Genel olarak bakıldığında ise tüm bu konuları içinde toplayabileceğimiz "çevre politikaları", kamuoyunun, çıkar gruplarının ve liderlerin algıları çerçevesinde şekillenmektedir. Hiç şüphesiz küresel sorun niteliğindeki çevre politikaları ABD iç ve dış politikasını da etkilemiştir ve etkilemeye de devam edecektir. Lakin ABD'nin bu sorunlara yaklaşımı değişen liderler (başkanlar) ile birlikte farklılık göstermiştir. Diğer bir ifade ile belirtirsek çevresel sorunlar karşısında liderlerin kendilerini farklı konumlandırımları, algılarının farklı olması iç ve dış politika kararlarına da yansımıştır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise çevresel değişimler toplumların refahını ve yaşam standartlarını tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıkmış, çevresel değişimler ve bu değişimlerin neden olduğu zararlar da güvenlik alanında tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda tersten bir yorumlama yapıldığında çevre sorunlarının tehdit olarak algılanmasının, politika yapıcılarının kararlarında da etkili olduğu ileri sürülmektedir.

Örneğin Anthony Giddens, "İklim Değişikliği Siyaseti / *Politics Of Climate Change*" adlı çalışmasında ABD'nin çevre politikalarının başarısızlığını sorgulamış, bu başarısızlığı üç temel nedene dayandırmıştır. ABD Anayasası nedeniyle Başkanın Kongre ile müzakere etmek zorunda olması; lobicilik faaliyetleri ve çıkar gruplarının Kongre üyelerini etkilemesi ve iç siyasetteki kutuplaşma Giddens'e göre bu başarısızlığın temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla iç siyasetteki kutuplaşma ABD'nin çevre politikalarında başarısız olmasına yol açmış ve Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasındaki görüş farklılıkları bu

durumu etkilemiştir (Giddens, 2013:131-132).

Bu bağlamda dış politikada ulusal roller ve dış politika davranışları arasındaki ilişki önem taşımaktadır (Holsti, 1970:235). Dolayısıyla ulusal rollerin, liderlerin algılarının uluslararası alandaki diplomatik davranışları etkilediğini de söylemek mümkündür. Çalışmamız kapsamında daha detaylı analiz edeceğimiz üzere ABD liderlerinin çevre sorunlarına olan yaklaşımlarında, iç siyasetteki farklılaşan algıları ve çatışan rolleri etkili olmuştur. ABD iç siyasetinde Demokrat ve Cumhuriyetçi liderlerin çevre politikalarında görülen farklı tutum ve tezleri ise hiç şüphesiz, uluslararası sistemdeki diğer aktörleri ve diplomatik girişimleri de etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmamızın temel araştırma sorusu, ABD iç siyasetinde liderlerin çatışan rollerinin ve rol algılarının dış politika uygulamalarını etkileyip etkilemediğidir. İlgili ana sorunun analizi kapsamında rol teorisinden faydalanılarak, ABD Başkanları'nın görev dönemlerinde çevreye yönelik uygulamalarının ve söylemlerinin analizi yapılmıştır.

Metod Olarak Söylem Analizi

Söylem, dil aracılığıyla inşa edilen pratiklerdir. Söylem analizi ise anlamların çeşitliliği üzerinde duran gösterge bilimidir (Elliot, 1996). Söylem analizi yöntemleri içerisinde yer alan "*Bilişsel Karar Verme Yaklaşımı / The Cognitive Decision-making Approach*" ise bireylerin anlamın kaynağı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda genellikle psikoloji alanında kullanılan bilişsel devrimden etkilenen Uluslararası İlişkiler disiplini dış politikada bilişsel yönlerin, karar alma süreci içinde yer alan aktörlerin algıladığı ve temsil ettiği dünya üzerinde durmuştur. Bu yaklaşım karar vericilerin inanç yapılarını, uluslararası olayların nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışmış (Shapiro & Bonham, 1973:147), dolayısıyla karar vericilerin algılarına odaklanmıştır. Bu sebeple karar vericiler tarafından algılanan, şekillendirilen ve inşa edilen bir dünyayı anlamak için bireyin incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla anlamların temelini bireyler oluşturmaktadır (Doty, 1993:300-

303).

Geleneksel söylem analizleriyle karşılaştırıldığında *Bilişsel Karar Verme Yaklaşımı* zihinseldir. Buradaki temel sorun nelerin zihinsel temsiller olduğu üzerinedir. Bilgi, değerler, sosyal etkileşimler bu sürecin içerisinde yer alır. Bilişsel Karar Verme Yaklaşımı'nın temel öğeleri arasında ise metinden üretilen konular, önermeler, etkiler, çıkarımlar, uygulamalar, tutarlılık ve çağrışımlar yer alır (Van Dijk, 2000). Dış politikada Bilişsel Karar Verme Yaklaşımı'nın amacı kişilik özelliklerinden ziyade bilişsel sürece odaklanarak karar vericilerin uluslararası olaylara verdiği yanıtlara anlam bulmaktır. Dolayısıyla değerler ve inançlar gibi bilişsel bileşenler arasındaki bağlantı, öncelikler, hangi değerlerin üstün olduğu önemlidir (Shapiro & Bonham, 1973:149). Bu çerçevede Teun A. van Dijk metin ve konuşma eyleminin ayrı ayrı var olmadığını bir bütün olarak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Zira roller ve bireyler arasındaki ilişkiler, sosyal olaylar bir bütün olarak incelenmelidir (Van Dijk, 2000).

Ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler ise bireylerin kararlar almak zorunda olduğu durumları ifade etmektedir (Crozier & Ranyard, 1997:5). Hiç şüphesiz çevre sorunları da bu durumlardan biridir. Dolayısıyla çalışmamızda liderlerin değerleri ve öncelikleri kapsamında çevre sorunları karşısında uluslararası olaylara verdikleri tepkilere (uluslararası bağitlardan çekilme, taraf olma vb gibi), rol algılarına ve iç siyasetteki çekişmeye odaklanılmıştır.

Genel ve soyut olarak belirttiğimiz bu çerçeve doğrultusunda ABD iç siyasetindeki kutuplaşmayı ve liderlerin farklılaşan rol algılarını irdelemek amacıyla çalışmada yöntem olarak, söylem analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda ABD iç siyasetinde liderlerin çatışan rollerinin ve rol algılarının dış politika uygulamalarını etkileyip etkilemediği sorusunun yanıtlanması amacıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde görev yapan George W. Bush ve Donald Trump, Bill Clinton, Barack Obama ve Joe Biden'ın başkanlıkları süresince tarihsel bir sıralamayla çevre sorunlarına yönelik söy-

lemleri analiz edilmiştir. Bu kapsamda liderlerin söylemlerindeki vurgular, sıklıkla kullandıkları sözcükler, çevre sorunlarını hangi kavramlarla ilişkilendirdikleri ve öncelikleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada liderlerin söylemleri ve pratikleri arasındaki orantısallık ilişkisi de sorgulanmıştır. Dolayısıyla söylem analizi ve inşacı kuram kapsamında yer alan rol teorisi liderlerin iç siyasette kendilerini nasıl konumlandıklarını anlamlandırmada yol gösterici olmuştur.

Kuramsal Çerçeve: Rol Teorisi

Literatürde genel kabul gördüğü üzere Soğuk Savaş'ın 1991'de sona ermesi Uluslararası İlişkiler disiplini de etkilemiştir. Zira Uluslararası İlişkiler disiplinindeki ana akım teorilerin savaşın sonunu ön görememiş olması geleneksel yaklaşımların sorgulanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla eleştirel bakış, farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İnşacı Teori de bu yaklaşımlardan birisi olup, Uluslararası İlişkiler disiplini üzerindeki etkisi Alexander Wendt, Ted Hopf ve Nicholas Onuf tarafından incelenmiştir (Rumelili, 2014:152). Genel ve soyut olarak belirtirsek İnşacılık, birey ve devletlerin onları çevreleyen, kim olduklarına, ne yapacaklarına şekil veren anlamlarından ayrı düşünülemediğini savunmaktadır. Burada vurgulanmak istenen varlıkların zaman içinde onlara atfettiğimiz anlamlardaki değişimle dönüşebileceğidir. İnşacı yaklaşıma göre gerçeklik ona atfettiğimiz anlamdan bağımsız değildir ve atfedilen anlamlar ile şekillenmektedir (Küçük, 2017:325-370). Bu noktada İnşacı yaklaşımın savunucuları uluslararası sistemde yer alan devletlerin anlam dünyalarının ve davranışlarının sosyo-kültürel bir yapısı olduğunu, bu sosyo-kültürel yapı içinde ise normların, kuralların, ortak anlayışların, fikirlerin ve söylemlerin yer aldığını vurgulamıştır. (Rumelili, 2014:151-152).

Alexander Wendt ise uluslararası sistemin anarşik yapısının inşa edildiğini savunmuş ve kimlikler üzerinde durmuştur. Wendt'e göre kimlikler sabit olmayıp değişebilmekte ve yeniden inşa edilebilmektedir. Dolayısıyla devletler

kimliklerini onaylatmak için kendilerine biçtikleri kimlik kalıbına uygun davranışlarda bulunmaktadırlar ve söz konusu kimlikler çıkar tanımını da teşkil etmektedir. Burada Wendt tarafından vurgulanan nokta devletlerin kimliklerinin, düşman kimliklerden dost kimliklere dönüşebileceğidir (Wendt, 1992:391-425). Zira Wendt, devletlerin kolektif kimlikler oluşturup ortak kurallar, anlayışlar ve normlar çerçevesinde biz hislerini paylaşılabileceğini ve dost ilişkisi içinde olan devletlerin “*security communities / güvenlik cemaatleri*” oluşturabileceğini iddia etmiştir (Wendt, 1994:386).

Literatür incelendiğinde Ted Hopf’un da kimliğe vurgu yaptığı ve kimliği olmayan bir dünyanın kaos ve belirsizlik içinde olduğunu, böyle bir dünyanın ise anarşiden daha tehlikeli olduğunu savunduğu görülmektedir. Zira kimlikler, bir devletin diğer devlet tarafından nasıl algılandığını yani aralarındaki dost-düşman ilişkisini ifade etmektedir. Dolayısıyla Hopf’a göre kimlikler devletler arasındaki ilişkilerin anlam kazanmasını sağlamakta ve belirsizliğini azaltmaktadır. Hopf’un vurguladığı diğer bir konu ise sosyal yapılarıdır. Zira İnşacı yaklaşımda sosyal yapılar, yapanların onlara attettikleri anlam üzerinden oluşur ve yapanların kimliklerini ve çıkarlarını temsil etmektedir (Hopf, 1998:171-200). Dolayısıyla bir karşılıklı temsil etme vardır, değişim ise ortak algıların değişmesiyle mümkün olmaktadır. Ancak Hopf’tan farklı olarak Wendt devletlerin kimliklerinin oluşumunda iç etkenleri göz ardı etmiştir. Bu bağlamda rol teorisi devletlerin dış politika davranışlarını açıklarken aktörlerin algılarının, kararlarının ve eylemlerinin öneme değinmiştir.

İnsan davranışlarını inceleyen sosyoloji, psikoloji ve antropolojide önem taşıyan Rol teorisi ise İnşacı yaklaşım temelinde kimlik ve dış politika üzerinde durmuştur (Bozdağlıoğlu, 2012:139-140). Bu kapsamda Rol teorisi devletlerin dış politika davranışlarında belirli roller üstlendiğini ve bu rollere uygun davranış kalıpları sergilediğini savunmuştur. Rol teorisinin Uluslararası İlişkiler

disiplininde görünür olmaya başlaması ise Kalevi Holsti ile olmuştur. Zira Holsti, “*National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy*” başlıklı çalışmasında politika yapıcılarının rolleri nasıl gördüğünü, hükümetlerin diplomatik ve askeri eylemlerinde yalnızca tek bir rol anlayışının hâkim olup olmadığını, diplomatik davranışlardaki farklılıklar ve ulusal roller arasındaki ilişkiyi sorgulamıştır. Söz konusu çalışmada ayrıca ulusal rol anlayışlarının karar alma sürecini, eylemleri ve diplomatik kararları etkileyip etkilemeyeceği tartışılmış; dış politika analizi için rol, ulusal rol, çatışan roller, rol reçeteleri ve rol algıları gibi kavramlara odaklanılmıştır (Holsti, 1970:235-241).

Genel ve soyut olarak aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere “rol” kavramı devletlerin dış politika davranışlarını anlamlandırmada bir yol haritası sunarken, üç farklı bağlamda kullanılmıştır. Bunlardan ilki olan “rol beklentisi” aktörün beklentilerini içerirken, “rol anlayışı” normatif beklentilere vurgu yapmıştır. Bu anlamlar içerisinde yer alan “rol performansı” ise aktörün dış politika kararlarını ve eylemlerini belirtmiştir (Aggestam, 2004:82-88). Bu bağlamda Holsti rolü sosyalleşme sürecinde olan aktörlerin normlar dizisi şeklinde tanımlamıştır (Holsti, 1970:233-309). Bu değerlendirmede rol, normatif bir kavram olarak tanımlanırken (Aggestam, 2006:19), aktörlerin davranışlarına, kararlarına ve eylemlerine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla aktörlerin algıları, değer yargıları, beklentileri ve hukuk kuralları rol kavramını açıklamada belirleyici olmuştur.

Beklentiler konusunda vurgulanması gereken diğer bir nokta ise “*aktörlerin konumu*”dur. Bu durum ise uluslararası örgütlerle ilişkilendirilerek örneklendirilmiştir. Holsti, North Atlantic Treaty Organization (NATO) örneğinden yola çıkarak devletlerin örgütler içinde belli konumlara sahip olduğunu, NATO içinde yer alan ABD’nin dış politika davranışına yönelik beklentilerinin ise kapsayıcı olduğunu iddia etmiştir (Holsti, 1970:239-243). Dolayısıyla rollerin kurumların bir çıktısı ve parçası olduğunu söylemek mümkündür (Thies, 2012:29). Örneğin Birleşmiş Milletler

(BM) de kuruluşundan bu yana uluslararası sistemde barışın korunması ve bozulan barışın yeniden tesisi görevini üstlenmiştir. Bu çerçevede Holsti devletlerin hem ulusal hem de alter olarak adlandırılan uluslararası rollere sahip olduğunu savunmuştur (Holsti, 1970).

Rol teorisine değinilen diğeri bir konu da “ulusal rol” kavramıdır. Genel hatları ile belirtirsek ulusal rol, dış politika yapıcılarının uluslarının (*devletlerinin*) uluslararası sistemdeki konumlarına ilişkin algıları olarak tanımlanmaktadır (Wish, 1980:533). Zira bir ulusun (*devletin*) rolü; doğal ve ekonomik kaynakları, geleneksel politikaları, siyasi partileri, çıkar grupları, ulusal değerleri gibi farklı faktörler tarafından belirlenmektedir. Ulusal rol kavramını diplomasi bağlamında değerlendirirken karşımıza çıkan temel argüman ise dış politika davranışıyla ulusal rol algısının uyum içerisinde olduğudur. Holsti bu duruma 1968’de ABD’de yapılan başkanlık seçimlerini örnek göstermekte ve seçimleri Richard Nixon yerine Hubert Humphrey’in kazanması halinde dış politika kararlarının ve uygulamalarını farklılaştıracağını iddia etmektedir. Ancak “*bölgesel koruyuculuk*” gibi kalıplaşmış rollerin değişmesinin ise mümkün olmayacağını belirtmiştir (Holsti, 1970:299).

Daha geniş bir biçimde belirtirsek Holsti 1965-1967 döneminde 71 devletin ve 972 liderinin konuşmalarını ele aldığı “*National Role Conceptions in the Study of Foreign*” başlıklı çalışmada, ulusal rol konsepti içerisinde *bölgesel lider*, *anti-empyralist*, *arabulucu-bütünleştirici*, *sadık müttefik*, *örnek* gibi on yedi farklı rolü tespit etmiştir (Holsti, 1970: 261-271). Örneğin sadık müttefik rol kapsamında değerlendirilen devletlerde hükümetler karşılıklı olarak birbirlerinin politikalarını desteklemeye çalışırken, örnek rol içinde yer alan devletler ulusal rol anlayışı içinde belirli iç politika uygulamalarına yer verip, uluslararası sistemde prestij kazanma ve nüfuz sağlama amacı taşımışlardır (Holsti, 1970:267-269). Tarihsel bağlamda değerlendirildiğinde ise Batı ulusları diğeri rol konsepti içinde yer alan anti-komünist

rolü üstlenirken, komünist Çin ve Arnavutluk anti revizyonist rol içerisinde yer almış (Holsti, 1970:267-271), tehdit algıları nedeniyle Burma ve Kamboçya ise izolasyonist rol kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir (Holsti, 1970:261-271; 296).

Konuyu ulusal rolün aktörler üzerindeki etkisi açısından değerlendirdiğimizde ise aktörlerin taahhütler yoluyla dış ortama dâhil olabileceğini ya da gelişmelere ilgisiz kalabileceğini söylemek mümkündür (Holsti, 1970:247-255). Bu noktada liderler, kurumlar ve kamuoyu ulusal rolün biçimlenmesinde rol oynamaktadır. Dolayısıyla dış politika uygulamaları liderlerle birlikte farklılık göstermektedir. Devletlerin tercih ettikleri rollere uygun davranış kalıpları benimsemesi ise liderlere fırsat sağlamaktadır (Barnett M., 1993:277). Daha geniş bir biçimde ifade edersek ulusal rol siyasi bir mücadelenin ya da seçim kampanyasının bir çıktısı halini alabilmekte, siyasi aktörler de kendi konumlarını sağlamlaştırmak için rollerden faydalanabilmektedir (Cantir & Kaarbo, 2012:16-18).

Rol teorisinde vurgulanan diğeri bir konu ise rol çatışmasıdır. Rol çatışması ulusal rol anlayışları ile rol beklentilerinin çatışması, iki rol reçetesi arasındaki çatışma ya da aynı rollerin çatışması anlamına gelecek şekilde farklı şekilde tanımlanmıştır. (Harnish, 2011:8). Sofian Sekhri ise rol çatışmasını devletlerin birbiriyle çelişen ve uyumsuz rolleri eşzamanlı olarak yerine getirmesi şeklinde tanımlanmıştır (Sekhri, 2009:427). Bir devletin rolünün sabit olmaması (Cantir & Kaarbo, 2016:16), devlet içindeki aktörlerin rol algılarının çatışması ve verdikleri rol mücadelesi ise “*çekişen roller*” olarak adlandırılmıştır. Zira bu durum iç siyasette farklılaşan ve çatışan rollere vurgu yapmakta, Holsti’nin belirtmiş olduğu gibi rolleri sabit olarak kabul etmemektedir (Cantir & Kaarbo, 2012:16-18). Bu sebeple iç siyasette çatışan rollerin aktörleri de farklılaşmış, devletlerin yanı sıra liderler, siyasi partiler, kamuoyu da çekişen roller kapsamında aktörler olarak yer almıştır. Bu bağlamda iç siyasette yaşanan rol çekişmesi dikey ve yatay olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yöne-

ticiler ve kitleler arasındaki anlaşmazlık durumu dikey rol çekişmesi altında incelenirken, yöneticiler ile siyasi muhalefet, bürokratik kurumlar, çok partili koalisyonlar arasındaki çatışmalar yatay rol çekişmesi altında değerlendirilmiştir (Cantir & Kaarbo, 2012, 2016:6-16).

Yukarıda belirttiğimiz üzere devletlerin içinde farklı siyasal unsurların yer alabileceği varsayımıyla iç politikada farklılaşan ve çatışan rol algıları, dış politika davranışlarını da etkilemiştir (Bozdağlıoğlu, 2012:145). Zira Rol, dış politika açısından çatışma ve işbirliği olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirmiştir. Holsti eylemlerin ve diplomatik davranışların diğer devletlerle çatışmaya yol açacağını savunmuş ve bu kategoride yer alan devletlerin, anti-emperyalist, inancın savunucusu, devrimin kalesi ve bölgesel koruyucu gibi roller üstleneceğini belirtmiştir. Bölgesel alt sistem işbirlikçisi, arabulucu- bütünleştirici, köprü rolleri ise işbirliği kategorisinde yer alan rollerdir. Koruma altında ve bölgesel lider gibi rol kategorileri ise sınıflandırılması zor olan roller olarak belirtilmiştir (Holsti, 1970:293).

Bu kapsamda devletlerin davranışlarını anlamlandırmada tartışılan diğer kavramlar ise “rol reçeteleri” ve “rol algıları” kavramlarıdır. Genel ve soyut olarak belirtirsek rol reçeteleri ile kastedilen normlar ve beklentilerdir ve aktörler tarafından diğer aktör ya da aktörlere yüklenen anlam kalıplarıdır. Bu bağlamda aktörlerden rollerine uygun davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Rol algıları ise politikacıların kendilerine uygun gördükleri kararları, taahhütleri ve eylemleri içermektedir (Holsti, 1970:239-243). Bu bağlamda rol algıları karar vericileri yönlendiren, yol haritaları olarak nitelendirilmiştir. Bu yol haritalarının kaynağı ise kültür, tarih, hukuk kuralları, kurumlar, anlaşmalar / antlaşmalar ve taahhütlere dayandırılmaktadır (Sekhri, 2009:427). Dolayısıyla rol algısı ulusal kimlik ve dış politika ilişkisine vurgu yapmakta, ulusal kimlik ve kültürden etkilenmektedir (Bozdağlıoğlu, 2012:144-145).

Yukarıda aktardığımız bilgilerden de anlaşılacağı üzere devletler birden fazla role ya da çatışan rol-

lere sahip olabilmektedirler. Bu aşamada hangi rolün ön plana çıkacağı ise sosyalleşme sürecine bağlıdır (Bozdağlıoğlu, 2012:147-148). Rol teorisine göre aktörler hem yerel hem de uluslararası düzlemde etkileşim yoluyla sosyalleşmektedirler (Aggestam, 2004:86) ve bu sosyalleşme sürecinde dâhil oldukları topluluğun norm ve kurallarını kabul ederler. Dolayısıyla devletlerin kendi kimliklerine uygun davranışlar sergilemelerinde normlar da etkili olmaktadır. Örneğin bağımsız ya da demokratik bir devlet olmanın normları vardır ve devletler kimliklerini onaylatmak endişesiyle normların belirlediği davranış kalıplarına uygun hareket ederler (Finnemore & Sikkink, 1998:888).

Söz konusu sosyalleşme sürecinde ise “sonuççuluk mantığı” ya da “yerindelik mantığı” devletlerin tercih ettikleri davranış kalıplarıdır. Sonuççuluk mantığına göre devletler davranışlarının sonuçlarının kendi ulusal çıkarlarına uyumlu olup olmadıklarını sorgularlar ve kendi çıkarları doğrultusunda dış politika davranışı sergilerler. Yerindelik mantığında ise kendileri için uygun gördükleri ve doğru buldukları davranışlar içinde bulunurlar (Rumelili, 2014:154-160). Yerindelik mantığında normların ön planda olduğunu, rolün aktör tarafından benimsendiğini, sonuççuluk mantığında ise aktörü çıkarlarının yönlendirdiğini söylemek mümkündür. Rollerin öğrenme ve içselleştirme sürecinde ise devletler, kurumlar ya da baskın sosyalleştiriciler adı verilen süper güçler etkili olmaktadır. Bu süreçte devletler uluslararası kurumlara üye olarak bir takım rolleri benimser ve içselleştirirler. Böylelikle sosyalleşme sonucunda yeni roller oluşur (Thies, 2012:28). İki yaklaşım arasındaki fark çıkar, norm ve rolün içselleştirilmesi arasındaki farkı ifade etmektedir. Sonuççuluk mantığına göre hareket eden aktör, içinde bulunduğu ortamda çıkarlarına uygun kararlar alırken, yerindelik mantığını benimsemiş olan aktör kendine uygun gördüğü role göre karar almaktadır.

Dolayısıyla belirli normları, rolleri kabul eden devletler diğer devletler için örnek oluşturmaktadır.

ve sistemdeki diğer aktörlerin yeni rolleri içsel-leştirilmesine da katkı sağlamaktadırlar.

Tarihsel Arka Plan: Çevre Ve Güvenlik

Tarihsel gelişimi içinde analiz edildiğinde ABD’de çevreye yönelik kaygıların artmasında ve çevre konularının kamuoyunda tartışılmaya başlamasında Rachel Carson’ın 1962’de yayımladığı “*Silent Spring*” isimli çalışmanın etkili olduğu tespit edilmektedir (Hillstrom, 2010:390). Söz konusu çalışmada çevre sorunlarının uluslararası sisteme ve istikrara tehdit olarak ortaya çıktığı vurgulanmış (Barnett J., 2017:191-192) ve ABD’de yaygın olarak kullanılan böcek ilacı Dikloro Difeniil Trikloroetan / DDT’nin zararları üzerinde durulmuştur (Andrews, 2011:232-233). Ancak Carson’ın çalışması ABD’de iç siyaseti de etkilemiş, çalışmanın kamuoyu üzerinde oluşturduğu etkiyle politikacılar çevre yasaları ve uygulamaları üzerine tartışmaya başlamıştır. Dolayısıyla ABD’de çevre sorunları konusunda farkındalığın oluşmasında Carson’un çalışması etkili olmuş (Hillstrom, 2010: 390-391) ve 1962-1980 yılları çevre konusunda altın çağ olarak adlandırılmıştır (Klyza & Sousa, 2008: 1).

Söz konusu dönemde ABD Kongresi tarafından çevre sorunlarının çözümüne yönelik çeşitli yeni yasa ve uygulamalar kabul edilmiştir. Örneğin 1963’de kabul edilen Clean Air Act (Temiz Hava Yasası) ile ozon tabakasının korunması, hava kalitesinin artırılması, havayı kirleten maddelerin kaynaklarının azaltılması ve emisyon oranlarının kontrol edilmesi amaçlanmıştır (EPA, 2021). İlgili yasaların kabul edilmesi ise hükümetin gücünü arttırmış, merkezi bir rol oynamasını sağlamıştır (Klyza & Sousa, 2008: 1-2). Daha detaylı bir biçimde belirtirsek 1969-1974 yılları arasında Başkanlık yapan Richard Nixon Dönemi’nde çevre sorunlarının çözümüne yönelik uygulamalara önem verilmiş, 1969’da Ulusal Çevre Politikası Yasası (National Environmental Policy Act / NEPA) imzalanmış ve havayı kirleten kükürt dioksit, nitrojen dioksit, karbon monoksit gibi maddelere yönelik düzenlemeler getirilmiştir. (Andrews,

2011:225-228). 1970’de ise Çevre Koruma Ajansı (Environmental Protection Agency / EPA) kurulmuş (Hillstrom, 2010: 396-397) 1972’de de Clean Water Act (Temiz Su Yasası) yürürlüğe girmiştir (EPA, 2021).

Demokrat Parti lideri Jimmy Carter Dönemi’nde de çevre sorunları iç siyasette tartışılmaya devam etmiş ve çevre sorunları sınır tanımayan sorunlar olarak ele alınmıştır. Söz konusu dönemde Ulusal İklim Programı Yasası (National Climate Program Act) imzalanmış ve Ulusal İklim Programı (National Climate Program) kurulmuştur. Ayrıca bu dönemde iklimin tarım, enerji, insan sağlığı ve ulusal güvenlik üzerindeki etkileri de iç kamuoyunda tartışılmıştır (Congress.Gov, 2021). İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan iklim değişikliğini kamuoyu önünde belirten ilk ABD Başkanı olan Carter Dönemi’nde çevreye yönelik raporlar ve çıkartılan yeni yasalar arasında uluslararası gerilimler ve su kaynakları arasındaki ilişkiyi irdeleyen “*Global 2000 Raporu / The Global 2000 Report*” büyük bir öneme sahiptir (The Carter Center, 1980).

1981’de Cumhuriyetçi Parti lideri Ronald Reagan’ın göreve gelmesiyle birlikte çevre konusu ikinci planda kalmıştır. Zira bu dönemde vergileri indirme politikalarına önem verilmiş, iklim değişikliği araştırma fonları azaltılmış ve 1983’e kadar çevre konularında ilerleme kaydedilememiştir. İlgili yılda ise iç siyasette çevre konusunda iki farklı rapor tartışılmıştır. Zira raporlar iklim değişikliği konusunda iki farklı bakış açısını ortaya koymuştur. Genel hatları ile özetlersek Eylül 1983’te yayınlanan “*Environmental Protection Agency Report / EPA Raporu*”nda sıcaklık artışının önemli seviyelerde olacağı ve yıkıcı etkilere yol açacağı belirtilirken, ilk kez bir hükümet kurumu, iklim değişikliğinin gerçek bir tehdit olduğunu açıklamıştır. *National Strategy of Sciences Report* (NAS) Raporu ise ilk raporun aksine küresel ısınmanın çok ciddi boyutlarda olmayabileceğini, azaltım maliyetinin uyum sağlamaya göre yüksek olacağı üzerinde durmuştur. Reagan yönetimi, acil önlem çağrısı yapan EPA Raporu yerine,

maliyet odaklı NAS Raporu'nu tercih etmiştir. Dolayısıyla Başkan Reagan görev süresi boyunca sera gazı emisyonlarını kontrol altına alacak politikalar izlemekten kaçınmış ve önceliği her zaman ekonomik büyümeye vermiştir. Acil ve somut eylem çağrılarını karşısında ise daha fazla bilimsel kanıtı ihtiyaç olduğunu savunmuştur (Bailey, 2016:52-53).

Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD iç politikasında çevre konusundaki diğer bir gelişme ise Küresel İklim Koruma Yasası (Global Climate Protection Act of 1987)'dir. Başkan Reagan yasayı imzalamasına rağmen, politika belirleme yetkisinin Beyaz Saray Bilim ve Teknoloji Politikası Dairesi'nden yürütülmenin diğer birimlerine devredilmesine karşı çıkmıştır (Uysal Oğuz, 2019:527). Reagan Dönemi'nde 1988'de yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi (National Security Strategy)'nde ise çevre ile ilgili konularda gıda kıtlığı, doğal zenginliklerin tehlikeli biçimde tükenmesi ve çevre tahribatının ulusal çıkarlara potansiyel tehdit oluşturması üzerinde durulmuştur (Bailey, 2016)

1989'da göreve başlayan Cumhuriyetçi Parti lideri George H. W. Bush döneminde de çevre sorunları iç siyasette tartışılmaya devam etmiştir. Bu kapsamda çevre konusundaki uluslararası antlaşmaların da etkisi ile iklimi değişikliği ile mücadele Bush'un 1988'deki seçim kampanyasında yer almıştır (Uysal Oğuz, 2019:527-528). Bu dönemde çıkartılan yeni yasa ve uygulamalar hem Demokrat ve Cumhuriyetçi Parti üyeleri hem de çevreci gruplar tarafından olumlu karşılanmıştır. (EPA, 2011: 240-241). Ancak kongrenin tartışmalı tutumu ve yönetim içindeki farklı görüşler Bush'un çevre politikalarına kuşku ile yaklaşılmasına neden olmuştur (Bailey, 2016:53-57).

Genel hatları ile aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere tarihsel düzlemde incelediğimizde 1991 öncesi dönemde çevresel sorunlar ABD iç siyasette tartışılan konular arasında yer almıştır. Söz konusu sorunlar tehdit kavramı içinde kabul edilirken, çevre politikaları ve uygulamaları hem Cumhuriyetçiler hem de Demokratlar tarafından

desteklenmiştir. Dolayısıyla bu durumun iç politikaya kurumsallaşma ve yeni yasal uygulamalar olarak yansımalarını söylemek mümkündür.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de ABD Başkanları'nın Çevre Politikaları'nın Analizi

ABD iç siyasetinde Soğuk Savaş sonrası dönemde de çevre sorunları politikacıların gündeminde olmuş ve çevre - güvenlik ilişkisi ön plana çıkmıştır. Zira Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ile ABD'de ulusal güvenlik açısından farklı bir tutum benimsenmiş ve bu bağlamda ulusal bütünlüğü korumak için yeni tehlike söylemlerine ihtiyaç duyacağı akademik çevrelerde tartışılmıştır. Bu tartışmalar kapsamında uluslararası alanda çevre sorunları ve güvenlik ilişkisi sorgulanmış, güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesi üzerinde güvenliğin askeri boyutunun yanı sıra farklı kategorilerinin de olduğu belirtilmiştir (Barnett J., 2017:191-192). Askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik bu kategoriler arasında yer alırken, uluslararası düzlemde kurumsallaşma ve anlaşma - antlaşmalar ön plana çıkmıştır.

Daha detaylı bir biçimde analiz edersek 1993'de göreve gelen Demokrat Parti lideri Bill Clinton'un çevre konusundaki politikaları bir önceki dönemde başkanlık yapan Cumhuriyetçi Parti lideri G.W. H. Bush dönemine göre farklılık göstermiştir. Söz konusu dönemde iç siyasette en fazla tartışılan konu ise çevre ve ekonomi ilişkisi olmuştur. Clinton, çevre sorunları karşısında hem ulusal hem de uluslararası alanda önlem almayı amaçladığını, Haziran 1993'de Dünya Çevre Günü'nde yapmış olduğu "*Küresel ekonomi, küresel salgın hastalıklar ve küresel çevresel tehlikeler çağında, zamanımızın temel zorluklarından biri ulusal çıkarlarımızı desteklemektir*" (C-SPAN, 1993) söylemleriyle belirtmiştir. Clinton, ifadesinde yer alan küresel çevresel tehditler, ulusal ve uluslararası bağlamda tedbir söylemiyle hem tehdit algısına vurgu yapmış hem de ulusal çıkar ile çevresel tehditleri ilişkilendirmiştir.

Bu bağlamda Clinton göreve geldikten sonra hem ulusal hem de uluslararası alanda gerçekleşecek olan işbirliklerini desteklemiş ve küresel anlamda işbirliği çağırısı yapmıştır. Seçim kampanyalarında sera gazı emisyonlarını 2000 yılına kadar 1990 seviyesine indirme sözü veren Clinton ve yardımcısı Al Gore, göreve başladıktan kısa süre sonra da yönetim kademesinde bir “yeşil takım” oluşturulmuştur. Clinton, çevre sorunlarını uluslararası platformlarda da ele almış, BM’de yapmış olduğu konuşmada devletlerin çevre antlaşmalarını desteklemeleri gerektiğini ve olası küresel ısınma karşısında çevre konusunda yapılan araştırmalara daha fazla yatırım yapılması gerektiğini şu söylemleriyle belirtmiştir. “Bilim açık ve ikna edici, biz insanlar küresel iklimi değiştiriyoruz. Hiçbir ulus bu tehlikeden kaçamaz. Bir nesil geçer ve diğeri gelir, ancak dünya sonsuza kadar kalır. Bunu gerçekleştirmek için çevre konusundaki sorumluluğumuzu güçlendirmeliyiz” (CNN, 1997).

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Başkan Clinton’ın söyleminde tehdit, işbirliği ve sorumluluk vurgusu ön plana çıkmıştır. Clinton başkanlık dönemi süresince çevresel sorunlar karşısında işbirliğine yer vermiş ancak iç siyasette kutuplaşma görülmüştür. Bu çerçevede Clinton Dönemi’nin dış politika uygulamaları açısından en önemli gelişmesi uluslararası iklim değişikliği müzakereleri açısından bir dönüm noktası olan Kyoto Protokolü (Kyoto Protocol)’nün 1997’de imzalanması olmuştur (Giddens, 2013:128-129). Bilindiği üzere protokolün amacı iklim değişikliği ile mücadeleye uyum sağlamak ve 2008-2012 yılları arasında sera gazı salınımını 1990 yılına göre % 5 azaltmaktır. Hukuki olarak bağlayıcı olan Protokol ile taraflar için bağlayıcı emisyon indirim hedefleri de saptanmıştır. Başkan Clinton’un bu temel protokolü imzalamasına rağmen ABD Senato’su gelişmekte olan devletler tarafından emisyon indirim yükümlülüğü üstlenilmedikçe antlaşmaya destek vermeyeceğini belirten bir karar almıştır. (Nye & Welch, 2018:513-518).

İç siyasette görülen bu kutuplaşmanın yansımaları Clinton’ın “Çevreyi ulusal ve uluslararası

düzlemde korumak için insanları bir araya getiren bir hükümete bağlıyım. Farklı kurumlar birbiriyle çelişen politikalar izledi. Ulusal liderler insanları kutuplaştırdı” (GPO, 1993) söylemlerinde de net görülmektedir. Clinton’ın kullandığı “çelişen politikalar” ve “kutuplaşma vurgusu” ile Senato’nun Başkanla farklı konumda olması ise çalışmamızın Rol teorisi kısmında belirtilmiş olan iç siyasette çatışan politikaların ve çekişen rollerin olduğu varsayımı ile örtüşmektedir.

Bu bağlamda Clinton’ın çevre politikalarındaki en önemli saiklerinin tehdit algısı olduğunu söylemek mümkündür. Zira Demokrat Parti lideri Clinton’ın çevresel sorunları tehdit olarak nitelendirmesi kendisini bu tehditler karşısında konumlandırmasını dolayısıyla çevreye yönelik politikalara destek vermesini sağlamıştır. Clinton’ın çevresel sorunlar karşısındaki algısını “Küresel ısınmayı kontrol altına almak için yapılması gerekenler uluslararası müzakerelerde öncü rol almaktır. Diğer ulusların sorun üzerinde harekete geçmesini bekliyorsak, liderlik göstermeliyiz” söylemlerinde de benzer biçimde irdelemek mümkündür (RFERL, 1997). Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği üzere Clinton, çevre sorunları karşısında ABD’nin uluslararası sistemdeki lider rolüne vurgu yapmıştır.

Cumhuriyetçi Parti lideri George W. Bush Dönemi’ndeki uygulamaları ve söylemleri incelediğimizde ise çevre sorunlarıyla mücadelenin politika yapıcılarının gündeminde olduğunu, çevreyi koruyucu yasalar ve uygulamalara yer verildiğini söylemek mümkündür. Ancak Bush Dönemi’nde iç politika uygulamaları farklılaşmış, örneğin İçişleri Bakanlığı, Tarım Müsteşarlığı, Çevre Koruma Ajansı gibi kurumlara sanayiye destekleyen (Davis, 2006:243) kişiler yani “petrol lobicileri” atanmıştır. Demokrat Parti liderlerinin söylemlerinde görüldüğü gibi bir Cumhuriyetçi olan George W. Bush’un söylemlerinde de çevre ve güvenlik ilişkisi ön plana çıkmış ancak çevre sorunları daha çok enerji güvenliği kapsamında tartışılmıştır. George W. Bush, çevre politikalarını “Enerji krizi yaşıyoruz. Enerji kıtlığımız var. Almanya ile çalışacağız. Sera gazlarını azaltmak için

müttefiklerimizle birlikte çalışacağız, ancak ekonomimize zarar verecek bir planı kabul etmeyeceğim” (PBS, 2001) söylemleriyle desteklemiştir.

Daha detaylı bir biçimde incelendiğinde George W. Bush çevre politikaları konusunda temiz hava ve iklim değişikliği olmak üzere iki öncelikli hedef belirlediği görülmektedir. Ayrıca *“Bilimsel belirsizlikler karşısında sorumlu davranmalıyız. Ekonomik büyüme, çevresel ilerlemenin anahtarıdır” (The Guardian, 2002) söylemi ile çevre sorunları karşısında sorumluluk bilincini ve ekonomik anlamda kalkınmanın çevre sorunlarına katkı sağlayacağını da vurgulamıştır. Yukarıda yer verilen her iki alıntıdan da anlaşıldığı üzere çevre sorunları ve ekonomi ilişkisi öne çıkmış ve Başkanın çevre sorunlarına bakış açısı ekonomi temelinde şekillenmiştir. Bu bağlamda önemle tespit etmek gerekmektedir ki George W. Bush iklim değişikliğini mücadele edilmesi gereken bir alan olarak belirtirken, söylemleri ile çelişen dış politika uygulamalarına yer vermiştir. Zira Başkanlığı döneminde ABD Kyoto Protokolü’nden çekilmiştir. Bush’un Protokol’den temel çekilme gerekçeleri arasında ise ABD’nin küresel ekonomideki rakiplerine emisyon indirim yükümlülüğü getirmediği, uluslararası sistemin “adaletsiz” olduğu ve ABD ekonomisine yük getireceği savları yer almıştır. Bush yönetimine göre ekonomik büyüme, iklim değişikliğine yol açan bir sorun olmanın aksine çözüm olarak görülmüştür (Talu, 2015:260-266). Bush, 2008’de Kyoto Protokolü’nde çekilme gerekçesini şu söylemlerle savunmuştur:*

“Kyoto Protokolü, ABD’nin sera gazı emisyonlarını büyük ölçüde azaltmasını gerektirecekti. Bununla birlikte bu anlaşmanın etkisi ekonomik büyümeyi sınırlandıracak ve gelişmekte olan devletlerin emisyonlarını artırmalarına izin vermek anlamına gelecekti. Çin ve Hindistan gibi devletler hızlı ekonomik büyüme yaşıyorlar. Bu da daha fazla sera gazı salacakları anlamına gelmektedir.” (The White House, 2008).

George W. Bush’un söylemlerini değerlendirdi-

ğimizde ekonomik büyüme, kalkınma ve rekabet vurgusu dikkat çekmektedir. Zira Başkan, çevre sorunlarını mücadele edilmesi gereken bir alan olarak görürken, bu sorunlar karşısında ekonomi ve kalkınma öncelikli hedefler arasında yer almıştır. Uluslararası alanda ABD’nin rolü kapsamında ise George W. Bush’un, *“ABD Doha Müzakereleri’nde çevre dostu ürünler üzerindeki tarifeleri ve tarife dışı engelleri ortadan kaldırmayı önererek sera gazı salınımının azaltılmasına ve enerji güvenliğini iyileştirilmesine katkı sağlamıştır” (The White House, 2009) ifadesi dikkat çekmektedir. Zira Başkanlığını yürüttüğü ABD’nin liderlik rolünü üstlendiğini ileri sürmektedir. Genel hatlarıyla aktardığımız bilgilerden anlaşıldığı üzere George W. Bush’un söylemlerinde çevre sorunlarının ile enerji güvenliğini birlikte yer alması, liderin algısını göstermede rol oynamış fakat çevre sorunları enerji güvenliği ile birlikte değerlendirilmiştir. Dolayısıyla çevre sorunları karşısında kendisini bir lider olarak bu öncelikler temelinde konumlandığını söylemek mümkündür.*

Demokrat Parti’den Başkan olan Barack Obama Dönemi’nde de çevre ve ekonomi arasındaki ilişki ön plana çıkmış ve bu dönemde ABD ekonomisine çevreci bir nitelik kazandırma amaçlanmıştır (Uysal Oğuz, 2019:190). Söz konusu dönemde iklim değişikliği ile mücadele ve küresel liderlik yoğun bir biçimde tartışılırken sera gazı emisyonlarını azaltmayı amaçlayan federal düzenlemelere izin verilmiş ve yenilenebilir enerji projeleri için *“American Recovery and Reinvestment Act of 2009 / 2009 Amerikan Kurtarma ve Yeniden Yatırım Yasası” imzalanmıştır (Congress.Gov, 2022). Daha somut bir biçimde belirtmek gerekirse Başkan Obama, EPA çalışanlarına yapmış olduğu konuşmada ekonomi ve çevre ilişkisine şu şekilde değinmiştir:*

“Çevremizi güvence altına almak aynı zamanda ekonomimizi güçlendirmekle de ilgilidir. Temiz havaya ve temiz suya sahip olmak ile bu ekonomiyi sağlam bir şekilde büyütmek arasında bir seçim yapmak zorunda olduğumuz fikrine katılmıyorum. Düşünün ki petrol tüketimini

yaklaşık 12 milyar varil azaltacak olan tarihi bir başarı olan yeni ekonomik standartlar oluşturuyoruz. Bu durum kirliliği önemli ölçüde azaltarak iklim değişikliğine katkıda bulunacaktır.”
(The Obama White House, 2012).

Obama Dönemi'nde ayrıca dış politikada çevre konusunda işbirliği teması da ön plana çıkmıştır. Örneğin *“Amerikan iklim yardımı artık dünya çapında 120'den fazla devlete ulaşıyor. Mevcut teknolojileri kullanarak, daha önce meydana gelen hataları tekrarlamadan, daha fazla devletin kalkınmasına yardımcı oluyoruz”* (The White House, 2014) söylemleriyle Obama 2014'de ABD'nin işbirlikçi rolünü vurgulamıştır. Bu dönemde ABD'nin diplomatik uluslararası girişimlerini incelediğimizde ise 9-11 Kasım 2014 tarihleri arasında düzenlenen Asia Pasific Economic Cooperation CEO Summit 2014 / Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ekonomi Liderleri Zirvesi'nde ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) arasında imzalanan Antlaşma, iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir gelişme olmuştur. Zira birçok kişi ve kurum tarafından ABD'nin Kyoto Protokolü'ne taraf bile değilken böyle bir girişimde bulunması devrim olarak nitelendirilmiştir. Daha detaylı bir biçimde açıklamak gerekirse söz konusu ABD- Çin İklim Antlaşması kapsamında ABD 2025 yılında karbondioksit salınımında 2005 yılına göre % 26-28 oranında azaltacağını belirtmiştir. Ayrıca U.S.-China Climate Change Working Group / ABD - ÇHC Çalışma Gurubu, U.S.-China Strategic and Economic Dialogue / ABD - ÇHC Stratejik ve Ekonomik Diyalogu ve U.S.-China Clean Energy Research Center / ABD - ÇHC Temiz Enerji Araştırma Merkezi'nin kurulması kararlaştırılmıştır (Talu, 2015:268-271). Aktardığımız bu temel bilgilerden de anlaşıldığı üzere çevre sorunları karşısında kurumsallaşma ve işbirliği ön plana çıkmıştır. Lakin Başkan Obama'nın söylemlerinde işbirliğinin yanı sıra tehdit vurgusu da ön plana çıkan kavramlar arasında yer almıştır. Örneğin *“Hiçbir zorluk, geleceğimiz ve gelecek nesiller için iklim değişikliğinden daha büyük bir tehdit oluşturmaz”* (BBC, 2015) söylemiyle iklim değişikliği tehdit kavramı ile özdeşleştirilmiştir.

Obama Dönemi'ndeki bir diğer gelişme bağlayıcı nitelikte olan düzenlenen 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen, 4 Kasım 2016'da yürürlüğe giren Paris Anlaşması'dır. (United Nation Climate Change, 2021). Bilindiği üzere Paris Anlaşması iklim krizi ile mücadelede devletlerin ortak hareket etmeleri gerektiği, emisyon oranlarının ve fosil yakıt kullanımının azaltılmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Belirtilen diğer bir husus ise ortalama yüzey sıcaklığındaki artışın 2 derece ile sınırlandırılması, mümkünse 1,5 derecenin altında tutulmasıdır. Bu bağlamda Anlaşma taraf devletlere görevler yüklerken her devletin sera gazı salınım oranlarına karar verip, bunu Ulusal Katkı Beyanı ile bildirmesi gerektiğini kayıt altına almıştır. Başkan Obama'nın Paris Anlaşması üzerine olan söylemi ise bize tehdit ve küresel liderlik vurgusuna örnek olarak verilebilir. Zira hem iklim değişikliğini tehdit olarak inşa etmekte hem de çevre sorunları karşısında ABD'nin çevre sorunları karşısındaki küresel liderlik rolünü vurgulamaktadır.

“Tüm zorluklara rağmen, artan iklim değişikliği tehdidinin bu yüzyılın ana hatlarını diğer zorluklardan daha dramatik bir şekilde tanımlayabileceğine inanıyoruz. Bu ofise girmemin sebeplerinden biri Amerika'nın gelecek nesiller için, bu gezegeni korumak için üzerine düşeni yapmasını sağlamaktı. Geçtiğimiz yedi buçuk yılda ABD'yi iklim değişikliğine karşı mücadelede küresel bir lidere dönüştürdük. Ancak bu, ne kadar güçlü olursa olsun herhangi bir devletin tek başına verebileceği bir mücadele değil. Bu yüzden Paris Anlaşması çok önemliydi. Yaklaşık 200 devlet, düşük karbonlu bir gelecek için bir araya geldi.” (The White House, 2016).

Başkan Obama iklim değişikliği, gıda, güvenlik ve göç arasındaki ilişkiyi ise şu söyleminde ön plana çıkarmıştır. Diğer bir deyişle Obama aşağıda aktardığımız söyleminde çevre sorunları ile göç olgusunu ilişkilendirmiş ve olası bir tehlikenin varlığını sorunsallaştırmıştır.

“Ülkeler bir şekilde emisyonlarını frenlese bile,

önümüzdeki yıllarda dünyamız üzerinde iklim değişikliğinin etkisi olacaktır. Değişen iklim gıda üretimini daha da zorlaştırmaktadır. Avrupa'ya mülteci akışı yalnızca çatışmalardan kaynaklanmamakta, aynı zamanda iklim değişikliği devam ettikçe daha da kötüleşecek olan gıda kıtlığının olduğu yerlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, bu eğilimleri yavaşlatmak ve nihayetinde durdurmak için gerekli adımları atmazsak, Avrupa'ya yük getiren göç daha da kötüleşmeye devam edecektir." (The Guardian, 2017).

Donald Trump'ın başkanlığı Dönemi'nde ise çevre konuları politika gündeminin dışında tutulmaya çalışılmıştır. Kurumsal ve yapısal düzenlemelerde çevre sorunlarıyla mücadelede geri adım atıldığını söylemek mümkündür. Zira bu dönemde iç siyasetteki gelişmeleri incelediğimizde toplam 112 çevre koruma düzenlemesi geri alınmış, EPA'nın başına iklim değişikliğine inanmayan Scott Pruitt getirilmiş ve EPA tarafından karbon dioksit emisyonlarının kontrolüne yönelik maddeler zayıflatılmıştır. Ayrıca Termik santraller ile ilgili düzenlemeler geri alınmış, petrol ve gaz şirketlerini kontrol etmeye yönelik düzenlemeler iptal edilmiştir. Benzer bir biçimde hava kirliliği ile ilgili politikalarda da geri adım atılmış, petrol ve gaz sızıntılarıyla ilgili kurullar iptal edilmiştir (Erensü & Şahin, 2021:3-8). Meksika Körfezi'nde açık denizde petrol çıkarmakla ilgili düzenlemeler ise esnetilmiş ve Obama Dönemi'nde hayata geçirilen karbon maliyetinin hesaplanması ile kamu arazilerinde kömür madenlerine yönelik düzenlemeler gibi birçok yasayı iptal etmiştir.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise Cumhuriyetçi Parti lideri Trump Dönemi'nde önde gelen liderlerin, politikacıların fikirlerinin de önemli rol oynadığı ve dolayısıyla iç siyasette kutuplaşma yaşandığı görülmektedir (Erensü & Şahin, 2021:1-12). Bilindiği üzere bu dönemde çevre sorunları arasında en çok tartışılan konu ise iklim değişikliği ve ABD'nin Paris Anlaşması'ndan çekilmesi olmuştur. Bu tartışmalar çerçevesinde Başkan Trump iklim değişikliğine inanma-

dığını ve Paris Anlaşması'ndan çekilme kararının gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır:

"Gerçek şu ki Antlaşmadan çekilme Amerika'nın ekonomik çıkarı içindir ve iklim için fazla bir önemi yoktur. Trump yönetimi altındaki ABD, dünyadaki en temiz ve en çevre dostu devlet olmaya devam edecektir. Çevre dostu olacağız ama işimizi kaybetmeyip, hızla büyüyeceğiz." (C-SPAN, 2017).

Trump benzer bir biçimde Paris Anlaşması'nın ekonomik olumsuzluklar getireceğini "Başkan olarak, Amerikan vatandaşlarının refahının önüne başka hiçbir şey koyamam. Paris İklim Anlaşması, Washington'un, ABD'yi dezavantajlı hale getiren bir anlaşmanın girmesinin örneğidir. Bugünden itibaren ABD, Paris Anlaşması'nın tüm uygulamalarına ve anlaşmanın ülkemize yüklediği mali ve ekonomik yüklere son verecektir" (C-SPAN, 2017) söylemleriyle de savunmuştur. Aktardığımız bu iki görüşünden de anlaşıldığı üzere Başkan Trump, Paris Anlaşması üzerine olan söylemlerinde ekonomik çıkarların çevre sorunlarından önemli olduğu algısı oluşturmaya çalışırken, diğer taraftan da çelişen cümleler ile çevre sorunlarına yönelik girişimlerde bulduklarını ve başarılı olduklarını aşağıdaki örnekteki gibi vurgulamaya çalışmıştır.

"Biz pratik çözümlere odaklanırken, Kongre'deki 100'den fazla Demokrat, Green New Deal'i destekliyor. Planlarının ekonomimize yaklaşık 100 trilyon dolara mal olacağı tahmin ediliyor, bu rakam düşünülemez, en iyi zamanlarda bile karşılanamayacak bir rakam. 2000 yılından bu yana, ülkemizin karbon emisyonları dünyadaki diğer tüm ülkelerden daha fazla azaldı. Emisyonların 2019 ve 2020'de düşmesi bekleniyor." (CNN, 2019).

Çevre politikaları kapsamında hava kirliliği üzerinde de duran Trump, söylemlerini de bu doğrultuda şekillendirmiş ve iklim değişikliğinin bir "aldatmaca" olduğunu belirtmiştir (Forbes, 2022; C-SPAN, 2020). Söylemlerinde çevre sorunları karşısında başarılarından bahsederek çevreci bir lider olduğunu vurgulamaya çalışan

Trump'ın söylemleri ve başkanlık dönemindeki uygulamaları ise bizce çelişmektedir. Zira “*temiz hava, temiz su*” ve “*çevreci başkanım*” gibi söylemlerini, ekonomi odaklı politikalarını meşrulaştırma amacıyla kullandığını ileri sürmek mümkündür. 2020’de Paris Anlaşması ile ilgili yapmış olduğu konuşmada ise Trump, iç siyasetteki kutuplaşmaya dikkat çekmektedir:

“*Joe Biden ve sosyalist Bernie Sanders ülkemize trilyonlarca, trilyonlarca ve trilyonlarca dolara mal olacak ve bizi dünyaya göre çok ama çok kötü bir rekabet konumuna getirecek, işsizliğe neden olacak Paris İklim Anlaşması’nı öneriyor. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Çin bu saçma anlaşma altında büyük ölçüde ilerleyecek, Rusya da öyle olacak, diğer birçok ülke de öyle.*” (REV, 2020).

Çalışmamızın kaleme alındığı Temmuz 2022 itibarıyla başkanlığı yürüten Joe Biden Dönemi’nde ise ABD’nin, çevreye yönelik politika uygulamalarına büyük ölçüde geri döndüğünü söylemek mümkündür. Retrospektif olarak siyasi kariyerine baktığımızda Başkan Biden’ın çevreye yönelik girişimlerinin 1987’ye kadar dayandığı görülmektedir. Zira Biden 1987’de iklim değişikliği ile ilgili yasada önemli rol oynamış ve göreve geldikten sonra Kuzey Kutbu’nda petrol ve gaz sondajı yapılmasını yasaklamış ayrıca Keys-toneXL Petrol Boru Hattı’nın ruhsatını da iptal edilmiştir.

Lakin Biden’ın genel ve soyut olarak belirttiğimiz bu politikaları ABD’de birçok çevreci grubun lobi faaliyetlerinden de etkilenmiştir. Bu bağlamda çevre sorunlarına karşı uygulanan politikaların, Ulusal Siyah Çevre Adaleti Ağı / National Black Environmental Justice Network gibi sivil toplum kuruluşları ile işbirliği için geliştirildiği bilinmektedir (Erensü & Şahin, 2021:1-12). Ayrıca Trump’tan farklı olarak Biden, bilimin açık olduğunu, küresel ısınmayı sadece 1,5 derece ile sınırlı tutma amacı taşıdığını belirterek, iklim değişikliği ile mücadeleyi “*küresel savaş*” olarak nitelendirmiştir. (CNBC Television, 2021).

Biden Dönemi’nde yaşanan ve önemle belirtilmesi gereken iç politikadaki bir diğer gelişme ise ABD İçişleri Bakanı Deb Haaland, Tarım Bakanı Tom Vilsack, Ticaret Bakanı Gina Raimondo ve Beyaz Saray Çevre Kalitesi Konseyi Başkanı Brenda Mallory tarafından ortaklaşa hazırlanan 6 Mayıs 2021 tarihli “*America the Beautiful Report / Güzel Amerika Raporu*” dur. Raporla yerel olarak yürütülen çevre koruma projelerinin desteklenmesi, ABD topraklarının ve suyunun % 30’unu koruma taahhüdünün yerine getirilmesi ve yaşam alanlarının korunması gerektiği üzerinde durulmuştur (US Department of Interior, 2021). Söz konusu Raporla yer alan hususlar Biden’ın söylemlerinde sıklıkla vurguladığı iklim krizinin “*varoluşsal bir tehdit*” ve “*fırsat*” olarak nitelendirilmesi ile hiç şüphesiz uyumludur (The Washington Post, 2021).

Biden’ın Başkanlık Dönemi’ni dış politika uygulamaları açısından değerlendirdiğimizde de bir tutarlılık görülmektedir. Zira söylemlerinde iklim değişikliğini yaşam ve ekonomi için “*varoluşsal bir tehdit*” olarak vurgulayan Biden, göreve geldikten hemen sonra Paris Anlaşması’na dönme kararı almıştır (Reuters, 2021). Bu dönemdeki diğer bir gelişme ise 22-23 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleşen, iklim değişikliği ile mücadelenin tartışıldığı Liderler Zirvesi’dir. Zirve’nin ardından ABD’nin Paris Anlaşması’na geri dönmesi ve iklim değişikliği ile mücadelede ana aktör olması ise uluslararası kamuoyunda tartışılan konular arasında yer almıştır. (İktisadi Kalkınma Vakfı [İKV], 2021). Zirve’de öne çıkan bir diğer tema ise ekonomi olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üzere Başkan Biden “*fırsat*” temelinde değerlendirdiği iklim krizinin, “*yeni iş imkânı sağlayacağını*” savunmuştur (The White House, 2021).

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Başkan Biden görev yaptığı günümüze kadar olan süre içinde iklim krizi ve ABD’nin liderlik rolü arasında bir ilişki kurmuştur. Cumhuriyetçi Parti lideri Trump ile çevre sorunlarına farklı yaklaşımlarını ise “*Dört yıllık bir yönetimin iklim krizini inkâr etmesinin ardından Amerika’nın iklim*”

konusundaki liderliğini yeniden teyit ettik” (C-SPAN, 2022) söylemleriyle desteklemiştir. 2022 yılında Glasgow’da düzenlenen BM 26. Taraflar Konferansı’nda da *“Bilim açıktır. Küresel ısınmayı sadece 1,5 derece ile sınırlama hedefini içeride tutabiliriz. İklim değişikliği şimdiden dünyayı kasıp kavuruyor. Bu bir fırsat. Ofisteki ilk gün ABD’yi Paris Anlaşması’na döndürmek için harekete geçtim”* söylemleriyle *“fırsat”* vurgusunu yinelemiştir. Genel bir değerlendirme yaptığımızda ise Başkan Biden’ın söylemlerinde en fazla öne çıkan kavramların *“varoluşsal tehdit”, “fırsat”, “ekonomi”* ve *“işbirliği”* olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bizce diğer Demokrat liderlerden farklı olarak Biden’ın söylemlerinde sıklıkla *“iklim değişikliği”* ve *“fırsat”* kelimelerini bir arada kullanması, ABD’nin çevresel sorunları fırsata çevrilebilecek bir aktör olarak yeniden rol üstleneceği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç

Çalışmamız bağlamında hipotetik olarak savunduğumuz görüş olarak günümüzde çevresel sorunlar kamuoyunda daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum bir yandan çevre ve güvenlik arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olurken, diğer yönüyle çevre sorunlarına yönelik uygulamalar ekonomik büyüme, enerji, bilimsel yetersizlik gibi gerekçelerle yavaşlatılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple çevre ile ilgili sorunlar ve oluşturulan politikalar liderlerin algılarına göre farklılık göstermiştir. Tarihsel olarak incelediğimizde çevre sorunları

ABD iç politikası itibarıyla hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi Parti liderlerinin gündeminde yer almıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş Öncesi Dönem’de çevre ve güvenlik ilişkisi sorgulanmış, çevre sorunları sınır tanımayan sorunlar olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca bu sorunların ulusal çıkar potansiyel tehdit oluşturduğu üzerinde de durulmuştur.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ise liderlerle birlikte ABD iç siyasetindeki uygulamalar ve dış politika davranışları farklılık göstermiştir. Bu bağlamda Demokrat Parti liderleri döneminde çevrenin korunmasına yönelik tedbirler ve yasalar ön plana çıkmış ve çevre sorunları öncelikli konular arasında yer almıştır. Cumhuriyetçi Parti’den Başkan çıktığı dönemlerde ise Demokrat Parti dönemi liderlerinin uygulamaları kaldırılmış ve çevre sorunları öncelikli konular arasında yer almamıştır. Örneğin Demokrat Parti liderlerinin söylemlerinde *“çevre ve ekonomi ilişkisi”, “tehdit algısı”, “çevre sorunları karşısında ABD’nin oynadığı “lider rol”, “işbirliği” ve “sorumluluk” kavramları sıklıkla yer almıştır. Analiz edilen söylemler arasında en fazla ön plana çıkan söylem ise “tehdit” vurgusu olmuştur. Cumhuriyetçi Parti liderlerinin söylemlerini incelediğimizde ise çoğunlukla “enerji”, “enerji güvenliği”, “ekonomik çıkar”, “büyüme” kavramları sıklıkla kullanılmış ve “ekonomik kalkınmanın öncelikli olduğu” vurgusu yapılmıştır. Tarafımızdan oluşturulan aşağıdaki tabloda liderlerin üzerinde en fazla durduğu kavramlar daha net olarak görülmektedir.*

Tablo I: ABD Başkanları’nın Söylemlerinde Öne Çıkan Kavramlar

Temel Kavramlar	Bill Clinton (DP)	George W. Bush (CP)	Barack Obama (DP)	Donald Trump (CP)	Joe Biden (DP)
Çıkar	✓			✓	
Tehdit	✓		✓		✓
Ekonomi	✓	✓	✓	✓	✓
Liderlik	✓		✓		✓
İşbirliği	✓	✓	✓	✓	✓
Fırsat					✓
Bilimsellik	✓				✓

Çalışmamızın teorik kısmında belirttiğimiz üzere çevre sorunları; politika yapıcılarının gündeminde olmasına rağmen liderlerin çevre konusuna bakış açılarının farklı olması, rol algılarının da farklı olmasına neden olabilmekte ve dolayısıyla dış politikaya yönelik kararları ve davranışları etkileyebilmektedir. Analiz ettiğimiz ABD örneğinde görüldüğü üzere, G.W. Bush ve Donald Trump Dönemi'nde ülkenin ekonomik çıkarlarının ön planda yer alması, dış politikada "yerindelik mantığı" yerine Cumhuriyetçi Parti liderlerinin "sonuççuluk mantığı"na göre davranmasını sağlamıştır. Demokrat Parti liderleri olan Clinton, Obama ve Biden dönemlerinde ise çevre konularında somut politikalar üretilmiş, Kyoto ve Paris Anlaşması gibi uluslararası girişimler ön plana çıkmıştır. Joe Biden'ın da göreve gelir gelmez Paris Anlaşması'na geri dönmesi ve iklim değişikliği ile mücadeleyi amaç edinmesi bunu kanıtlar niteliktedir.

Yine çalışmamızın teorik kısmına atıf yaparsak, ABD iç siyasetinde çevre sorunlarına yönelik çıkartılan yasalar ve uygulamaların sıklıkla değişmiş olduğunu söylememiz mümkündür. Zira verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı üzere Demokrat Parti liderleri dönemde çevre sorunlarına yönelik çıkartılan yasa ve uygulamalar, Cumhuriyetçi Parti liderlerinin seçimi kazanması ile işlerliğini yitirmiştir. Demokrat Parti liderlerinin uygulamaları ise Cumhuriyetçi bir liderin göreve gelmesiyle iptal edilmiştir. Ancak yine de çevre konusu iç siyasette tartışılmaya devam etmiştir. Bu durum çevre sorunlarıyla mücadelede gerilemeye neden olarak, uluslararası alanda çevresel konularda işbirliğinde uyum sorunu olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer taraftan ABD politikasında yeni rollerin öğrenilmesi sürecinde devletlerin, kurumların ya da baskın sosyalleştiricilerin etkili olduğu da ileri sürülebilir. "ABD - ÇHC Stratejik ve Ekonomik Diyalogu" ve "ABD - ÇHC Temiz Enerji Araştırma Merkezi"nin kurulmasının kararlaştırılması bizce bu iddiamızı kanıtlar niteliktedir. Düzenlenen uluslararası girişimler ve Kyoto Protokolü gibi bağlayıcılığı olan anlaşmalar / antlaşmalar da hiç şüphesiz ABD'nin çevre-

ci kimliğe uygun davranmasında rol oynamıştır.

ABD iç siyasetinde Demokrat ve Cumhuriyetçi Parti liderleri arasında çevre politikalarında görülen bu kutuplaşma, rol teorisinde yer alan devletlerin içindeki farklı siyasal unsurların yer alabileceği varsayımıyla da örtüşmektedir. Zira ABD'nin iç siyasetinde yer alan siyasal unsurların çatışan rolleri, rol teorisinde vurgulanan "yatay çekişme" kapsamında değerlendirilebilir. Diğer bir ifade ile belirtirsek çatışan roller farklı algılara yol açmış, farklı bakış açılarına sahip liderlerin göreve gelmesiyle birlikte belirginleşmiş dolayısıyla da dış politika uygulamalarını etkilemiştir.

Bu bağlamda iç politikada çevre sorunlarının göz ardı edilmesi ya da çevreci bir kimlik kazandırmanın amaçlanması uluslararası diplomatik girişimleri de etkilemiştir. Diğer bir deyişle çevresel sorunların güvenlik tehdidi olarak kabul edilmesi liderlerin rol algılarının farklılaşmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş Öncesi Dönemde çevre sorunları potansiyel tehdit olarak tanımlanırken, Soğuk Savaş Sonrası Dönemi'nde görev yapan Başkan Clinton çevre sorunlarının tehdit olduğu üzerinde durmuş, Başkan Biden ise bu sorunları varoluşsal tehdit olarak adlandırmıştır. Dolayısıyla Demokrat Parti liderleri algıladıkları bu "tehdit" karşısında kendilerini "işbirliği" ve "liderlik" vurgusu yaparak konumlandırmış, çevreci bir rol anlayışı benimsemişlerdir.

Kaynakça

- ABC News. (2021). *President Biden delivers remarks at UN Climate Change Conference*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=foMAIEIChxY>, (25.6.2022).
- Aggestam, L. (2004). Role identity and Europeanisation of foreign policy: A political-cultural approach. In T. Christiansen & E. Kirchner (Eds.) *Rethinking European Union foreign policy*, Manchester University Press, p. 81-98.
- Aggestam, L. (2006). Role Theory and European foreign policy: A framework for analysis. In O. Elgström & M. Smith (Eds.) *The European Unions roles in international politics: Concepts and analysis*, Routledge, p. 11-29.
- Andrews, R. N. L. (2011, 24 Ocak). The EPA at 40: Historical perspective. *Environmental Law and Policy Forum Symposium, The Duke*, p. 232-233.
- Bailey, C. J. (2016). *US climate change policy*. Roudledge.
- Barnett, J. (2017). Çevre güvenliği. A. Collins (Der), *Çağdaş güvenlik yaklaşımları içinde*, Röle Akademik Yayıncılık (çev. Nasuh Uslu), ss. 191-192.
- Barnett, M. (1993). Insititutions, roles and disorder: The case of Arab states system. *International Studies Quarterly*, 37(3), 271-296.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012). Konstrüktivizm ve Rol Teorisi: Kimlik, rol ve dış politika analizi. T. Arı (Der.) *Uluslararası İlişkilerde postmodern analizler-1 içinde*. MKM Yayıncılık, ss.127-150.
- BBC. (2015, 3 Ağustos). *Obama: Climate change is 'greatest threat'*. <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-33764762>, (25.06.2022).
- Bush, George W. (2001). *Bush and the environment* [Konuşma metni]. PBS. <https://www.pbs.org/newshour/show/bush-and-the-environment>, (25.06.2022).
- Bush, George W. (2002, 14 Şubat). *George Bush's global warming speech*. [Konuşma metni]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/environment/2002/feb/14/usnews.globalwarming>, (25.06.2022).
- Cantir, C. & Kaarbo, J. (2012). Contested roles and domestic politics: reflections on Role Theory in foreign policy analysis and Ir theory. *Foreign Policy Analysis*, (8), 5-24.
- Cantir, C. & Kaarbo, J. (2016). Unpacking ego in Role Theory: Vertical and horizontal role contestation and foreign policy. In C. Cantir & J. Kaarbo (Eds.) *Domestic role contestation, foreign policy and international relations*, Routledge, p. 1-22.
- Clinton, B. (1993). *Presidential Earth Day address* [Konuşma metni]. C-SPAN. <https://www.c-span.org/video/?39911-1/presidential-earth-day-address>, (26.06.2022).
- Clinton, B. (1993). *Remarks on Earth Day* [Konuşma metni]. GPO. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-1993-04-26/pdf/WCPD-1993-04-26-Pg630.pdf>, (25.06.2022).
- CNBC Television. (2021). *President Joe Biden on climate change: 'It's a global fight'*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=1EmdWnR4ty8>, (23.06.2022).
- CNN. (1997, 25 Haziran). *Clinton warns of possible global warming*. <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1997/06/26/clinton.UN/>, (19.06.2022).
- CNN. (2019, 9 Haziran). *Fact-checking Trump's speech on the US environment*, <https://edition.cnn.com/2019/07/08/politics/fact-check-trump-environmental-leadership-speech/index.html>,

(1.7.2022).

Congress.Gov. (2021). *An act to establish a comprehensive and coordinated national climate policy and program and for other purposes*. <https://www.congress.gov/bill/95th-congress/house-bill/6669>, (6.5.2021).

Congress.Gov. (2022). *American recovery and reinvestment act of 2009*. <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/1/text>, (3.7.2022).

Crozier, R. & Ranyard, R. (1997). Cognitive process models and explanation of decision making In R. Ranyard, W. R. Crozier & O. Svenson (Eds.), *Decision making cognitive models and explanation*. Routledge, p. 5-20.

Davis, C. (2006). The politics of grazing on federal lands. In R. Repetto (Eds.) *Punctuated equilibrium and dynamics of U.S. environmental policy*, United States of America: Yale University Press, p. 232-253.

Doty, R. L. (1993). Foreign policy as social construction: A post-positivist analysis of U.S. counterinsurgency policy in the Philippines, *International Studies Quarterly*, 37(3), 297-320.

Elliott, R. (1996). Discourse analysis: exploring action, function and conflict in social texts.

Marketing Intelligence & Planning. 14(6), 65-68.

Erensü, S. & Şahin, Ü. (2021, Nisan). İklim politikalarında Biden etkisi: İnkâr çağının sonu mu?. İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi,1-12.

Finnemore, M. & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *International Organization*, 52(4), 887-917.

Folley, K. (1997, 9 Ekim). U.S.: Clinton says 'global warming' ise a new real threat. Radio Free Europe Radio Liberty. <https://www.rferl.org/a/1086758.html>, (29.06.2022).

Giddens, A. (2013). İklim Değişikliği Siyaseti, çev. E. Baltacı, Phoenix Yayınevi.

Harsnish, S. (2011). Role Theory: Operationalization of key concepts. In S. Harnish, C. Frank & H. W. Maul (Eds.) *Role Theory in international relations*, Routledge, p. 7-17.

Hillstrom, K. (2010). *US Environmental policy and politics*. Washington: CQ Press.

Holsti, K. J. (1970). National role conceptions in the study of foreign policy. *International Studies Quarterly*, 14(3), 233-309.

Hopf, T. (1998). The promise of constructivism in international relations theory. *International Security*, 23(1),171-200.

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2021). *Küresel gündem: ABD iklim rejimine geri döndü: 22-23 Nisan İklim Liderler Zirvesi*. https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=11138&id=11139, (5.5.2021).

Köni, H. & Özdal, B. (2016). İklim değişikliği, göç ve politika. *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 26-27 Ekim 2016.

Küçük, M. (2017). Uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılık. R. Gözen (Der) *Uluslararası ilişkiler teorileri içinde*, (4. b.), İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 325-370.

Kylza, C. M. & Sousa, D. (2008). *American environmental policy, 1990-2006*. MIT Press.

Nandita, B. (2021, 8 Eylül). *Biden tours flood-hit areas; calls climate change 'existential treat'* . Reuters. <https://www.reuters.com/world/us/biden-renews-focus-domestic-issues-with-tour-new-york-area-flood-damage-2021-09-07/>, (30.06.2022).

- Nye, J. & Welch, D. (2018). *Küresel çatışma ve işbirliğini anlamak*, çev. R. Akman, (5. b.), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Obama, B. (2017). *Barack Obama on food and climate change: 'We can still act and it won't be too late.'* [Konuşma metni]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/global-development/2017/may/26/barack-obama-food-climate-change>, (27.06.2022).
- REV. (2020, 16 Haziran). *Donald Trump speech transcript on rolling back environmental regulations*, <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-speech-transcript-on-rolling-back-environmental-regulations>, (25.06.2022).
- Rumelili, B. (2014). İnşacılık / Konstrüktivizm. E. Balta (Der.) *Küresel siyasete giriş*, (1. b.), İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 151-172.
- Shapiro M. J. & Bonham, G: M. (1973). Cognitive process and foreign policy decision-making. *International Studies Quarterly*, 17(2), 147-174.
- Sekhri, S. (2009). A role approach as a theoretical framework for the analysis of foreign policy in the third World countries. *African Journal of Political Science and International Relations*, 3(10), 423-432.
- Talu, N. (2015). *Türkiye'de iklim değişikliği siyaseti*. Phoenix Yayınevi.
- The Carter Center. (1980). *The Global 2000 Report*. <https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/pdf-archive/global2000reporttothepresident--enteringthe21stcentury-01011991.pdf>, (6.5.2021).
- Thies, C. G. (2012). International socialization process vs. Israeli national role conceptions: Can Role Theory integrate IR Theory and foreign policy analysis?. *Foreign Policy Analysis*, 8(1), 25-46.
- The Obama White House. (2012, 11 Ocak). *President Obama speaks to Environmental Protection Agency staff*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=Ro84d4RUtoc&t=566s>, (20.06.2022).
- The Washington Post. (2021). *Biden calls climate change as an 'existential threat'*. [Video]. https://www.washingtonpost.com/video/politics/biden-calls-climate-change-an-existential-threat/2021/01/27/b82690c7-eda6-48b4-babd-6de0094ee9b1_video.html, (25.06.2022).
- The White House. (2008, Nisan). *President Bush discusses climate change*. [Konuşma metni]. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/04/20080416-6.html>, (19.06.2022).
- The White House. (2009, Ocak). *President Bush discusses conservation and the environment*. [Konuşma metni]. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2009/01/20090106-4.html>, (19.06.2022).
- The White House. (2014, 23 Eylül). *President Obama: "No nation is immune" to climate change*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/09/23/president-obama-no-nation-immune-climate-change>, (23.06.2022).
- The White House. (2016, 3 Eylül). *President Obama: The United States formally enters the Paris Agreement*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2016/09/03/president-obama-united-states-formally-enters-paris-agreement>, (19.06.2022).
- The White House (2021, 23 Nisan). *President Biden delivers remarks at the Leaders Summit on Climate Session 5*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=sKd5TY8jsN0>, (28.06.2022).
- Trump, D. (2017, Haziran). *President Trump on Climate Agreement* [Konuşma metni]. C-SPAN. <https://www.c-span.org/video/?c4928564/user-clip-trumps-view-state-environment>, (19.06.2022).
- Trump, D. (2017, 1 Haziran). *President Trump on Climate Agreement* [Konuşma metni]. C-SPAN. <https://www.c-span.org/video/?c4928564/user-clip-trumps-view-state-environment>, (19.06.2022).

- www.c-span.org/video/?429363-1/president-announces-withdrawal-paris-climate-agreement, (19.06.2022).
- Trump, D. (2020, 20 Eylül). *President Trump on the environment* [Konuşma metni]. C-SPAN. <https://www.c-span.org/video/?c4906820/president-trump-environment>, (19.06.2022).
- United Nation Climate Change. (2021). *The Paris Agreement*. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>, (4.5.2021).
- United Nations Development Programme. (1994). *Human Development Report*. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994>, (6.5.2021).
- United States Environmental Protection Agency. (1983). *Can We delay a greenhouse warming*. https://cfpub.epa.gov/ols/catalog/advanced_brief_record.cfm?&FIELD1=SUBJECT&INPUT1=Energy%20policy&TYPE1=EXACT&LOGIC1=AND&COLL=&SORT_TYPE=MTIC&item_count=66&item_accn=117214, (4.5.2021).
- United States Environmental Protection Agency. (2021). *Environmental topics*. <https://www.epa.gov/environmental-topics>, (5.5.2021).
- United States Environmental Protection Agency. (2021). *History of Clean Water Act*. <https://www.epa.gov/laws-regulations/history-clean-water-act>, (5.5.2021).
- United States Environmental Protection Agency. *National Environmental Policy Act*. <https://www.epa.gov/nepa>, (7.5.2021).
- US Department of Interior. (2021). *Conserving Preserving America the Beautiful Report*. <https://www.doi.gov/sites/doi.gov/files/report-conserving-and-restoring-america-the-beautiful-2021.pdf>, (1.6.2021).
- Uysal Oğuz, C. (2019). Amerika Birleşik Devletleri'nin iklim değişikliği politikası: Sorumluluk ve inkâr eylemi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 523-543.
- Van Dijk, T. A. (2000). Cognitive discourse analysis, <http://www.discursos.org/unpublished%20articles/cogn-dis-anal.htm>, (1.7.2022).
- Wendt, A. (1992). Anarchy what state make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Wendt, A. (1994). Collective identity formation and international state. *The American Political Science Review*, 88(2), 384-386.
- Wish, N. B. (1980). Foreign policy makers and their national role conceptions. *International Studies Quarterly*, 24(4), 532-554.

Extended Summary

Environmental problems such as climate change, air pollution and water scarcity and the perception of environmental changes as threats have been influential in the decisions of policy makers. The polarization in environmental policies between the Democratic and Republican leaders in USA has also affected diplomatic initiatives in the international arena. In this context, the research question of the study is whether the conflicting roles in USA domestic area affect foreign policy. This study aims to deal with the environmental policies of the USA within the framework of "Role Theory" and analyses discourse of leaders to understand relations between role perception and foreign policy. "The Cognitive Decision-making Approach", which is the methods of discourse analysis, draws attention to the fact that individuals are the source of meaning. Conflicting roles in domestic politics affect foreign policy. In domestic politics, ignoring environmental problems or aiming to gain an environmentalist identity has affected international diplomatic initiatives. In other words, the acceptance of environmental problems as security threats have played a role for USA foreign policy.

Other concepts discussed in the study are "role prescriptions" and "role perceptions". Role prescriptions refer to norms and expectations. Role prescriptions are patterns of meaning attributed by actors to other actors. Within this context, actors are expected to behave in accordance with their roles. On the other hand, role perceptions include decisions, commitments and actions that politicians consider appropriate. States can have one or more conflicting roles. Which role will come to the fore at this stage depends on the socialization process. According to role theory, actors are socialized through interaction both locally and internationally. In this socialization process, they accept the norms and rules of the community they belong to. Therefore, norms are also effective in the states' behaviour in accordance with their own identities. For instance, being an independent or democratic state has norms.

In this respect role perceptions are described as road maps that guide decision makers. The perception of environmental problems as a threat has been influential in the decisions of policy makers. In this regard, Anthony Giddens, in his work titled "The Politics of Climate Change", questioned the failure of the US's environmental policies and attributed this failure to three main reasons. According to Giddens, the fact that the President has to negotiate with the Congress due to the US constitution, lobbying activities and interest groups influence the members of Congress and the polarization in domestic politics forms the basis of this failure. He also points out that the USA has failed in its environmental policies due to polarization in domestic policies. Furthermore, during the leadership of the Democratic Party, measures and laws for the protection of the environment came to the fore, and environmental problems were among the priority issues. Yet, in the Republican Party period, the practices of the leaders of the Democratic Party period were abolished and environmental problems were not their priority issues.

The fact that environmental problems are included in the same sentence with different concepts gives us information about the perceptions of the leader. For example, in the discourses of the Democratic Party leaders, the relationship between the environment and economy, the perception of threat, the leading role played by the USA cooperation and responsibility were frequently emphasized. Threat was the most prominent discourse among the analysed discourses. When the discourses of party leaders are examined, it can be seen that energy, energy security, economic interest and growth account for the fundamental concepts. The most prominent discourse among Republican leaders is economic development. This polarization between Democratic and Republican leaders in the US domestic politics coincides with the Role theory' assumption that different political elements can take place within the states. It is possible to say that the USA has contested roles in domestic politics. For example, the laws enacted for environmental problems during the Democratic leadership period lost their functionality after the Republican leaders won the election. The practices enacted by the Democratic leaders were cancelled when Republican leaders took office. Even so the environmental problems have continued to be discussed in domestic politics. This situation can be evaluated within the scope of horizontal conflict emphasized in Role theory. Conflicting roles became clear with the appointment of leaders with different perceptions and different perspectives. To illustrate, disregarding environmental problems in domestic politics or aiming to gain an environmentalist identity has affected international diplomatic initiatives. In other words, the acceptance of environmental problems as a security threat

has led to a differentiation in the role perceptions of leaders. Historically, while environmental problems were defined as a potential threat before the Cold War, they were emphasized merely as a threat in the Clinton era after the Cold War. Additionally, these problems are called existential threats in the Biden era. Therefore, the Democratic Party leaders have positioned themselves by emphasizing cooperation and leadership in domestic and international era.

Rusya Federasyonu ve Orta Asya Ülkeleri Arasında “Göç Gücü” Rekabeti

The “Power of Migration” Competition Between the Russian Federation and Central Asian Countries

Merve Suna ÖZEL ÖZCAN*

* Dr. Öğretim Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

E-mail: mervesuna@yahoo.com

 ORCID: orcid.org/0000-0001-9027-3990

Ece SEVİNDİK**

** Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

E-mail: ecesevindik@hotmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0001-8559-5370

Öz

Göçün yarattığı etki, ülkelerin ve toplumların tarih boyunca ilişkilerini ve güçlerini sorgulatan bir realite yaratmıştır. Özellikle göçün devletler arası ilişkilerde boyutu bu noktada önemlidir. İpek yolu güzergâhı dünya tarihinde pek çok göç hareketine sahne olmuştur. Bu açıdan İpek yolu gibi önemli bir tarihsel kültürler arası geçiş hattında bulunan Orta Asya coğrafyası açısından göç konusu önemlidir. “Geçmişte olduğu gibi bugün de göç hareketleri güncel sorunlarından biridir” denebilir. Orta Asya bölgesi uluslararası gelişmelerle bölgenin iç dinamikleri kapsamında göç hareketlerinin değerlendirilmesi gereken bir bölgedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgede bağımsızlık kazanan ülkelerin durumlarının incelenmesi de ayrıca önem arz etmektedir. Çalışmanın ana sorunsalı Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkeleri arasında “göç”ün bir güç unsuru oluşturup oluşturmadığıdır. Bu noktada gerek Rusya’nın gerekse de Orta Asya ülkelerinin elini güçlendiren ya da zayıflatan bir durum olup olmadığı da sorgulanacaktır. Çalışmada bu anlamda sınırlılık olarak istihdam ve eğitim alanlarındaki göçlere odaklanılacaktır. Bu kapsamda Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsızlık kazanan Orta Asya ülkelerinde göç konusuna özellikle son güncel uluslararası gelişmeler ekseninde değinilecektir. Bu bağlamda çalışmada Rusya’nın bölgedeki gücü ve etkisi, güncel ve konjonktürel gelişmeler ekseninde ele alınacaktır. Nihai olarak bu gücün sorgulanması ise Orta Asya ülkelerinde ve Rusya’da göçün etkilerini görme amacı ile istihdam ve eğitim bağlamı odaklı kalınarak gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, göç, güç, Rusya, göçmen.

Abstract

The impact of migration has created a reality that questions the relations and power struggles of countries and societies throughout history. Notedly, the dimension of migration in interstate relations is crucial at this point. Throughout history, many migration movements had taken place on the Silk Road route. In this respect, Central Asian geography is on an important historical intercultural transition route like the Silk Road, and the migration is crucial for region. Like in the past, migration movements considered as one of the prominent daily problems of Central Asia. Main purpose of the choosing Central Asia in study is the scarcity of the study in the literature. Thus, the Central Asian is a region where migration movements should be evaluated within the scope of the internal dynamics of the region together with international developments. In addition, this region is also important to understand the situation of the countries that gained independence in the region in the post-Cold War period. The main problematic of this paper is whether “migration” emerged a power factor between the Russian Federation and Central Asian countries. At this point, it could be questioned whether there is an issue that strengthens or weakens the position of both Russia and Central Asian countries. Because of that, the paper also focus on migration in the feature of employment and education which is draw a limitation frame on paper. In Central Asian countries, which declared independence after the Cold War, will be discussed especially in the context of recent international developments. As a result the power and influence of Russia in the region try to be analysis in the context of current and cyclical developments. Finally, the questioning of this power will be focused on employment and education with the aim of its affects on Central Asian countries and Russia.

Keywords: Central Asia, immigration, power, Russia, immigrant.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Özel Özcan, M.S.; Sevindik, E. (2022). Rusya Federasyonu ve Orta Asya Ülkeleri Arasında “Göç Gücü” Rekabeti. *Journal of Diplomatic Research*, 4(1), 57-73.

Giriş

Dünya tarihi boyunca belli ihtiyaçlara binaen birey ya da kitlelerin hareket halinde oluşu, tarihsel bir mobilite ile medeniyetler arası etkileşimi de sağlamıştır. Uluslararası göç olgusu, tarih boyunca insanların yaşadığı sorunlar ya da farklı güdüler ile birlikte (keşif hareketleri, vb.) bölgeler ve kıtalar arası hareketleri gerçekleştirmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel arka planı yanı sıra özellikle göç olgusu iktisadi, siyasi, sosyal ve toplumsal açıdan itici bir güç ile gerçekleştiği gibi, göç edilen coğrafya ya da bölge bağlamında da farklı uyum politikalarının oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle 2000'lerin başı itibari ile Orta Doğu coğrafyasında yaşanan çatışmalar ve Arap Baharı süreci ile uluslararası göç olgusu yeni bir boyuta taşınmıştır. Bu bağlamda düşündüğümüzde göç, özellikle son yıllarda küresel çatışma alanlarının artması ile önem kazanmaya başlamıştır. Çalışmaların özellikle son dönemde Orta Doğu bölgesine odaklanması, dünyanın farklı bölgelerinde var olan göç hareketliliğinin de bu bölge kesişiminde araştırılması ve incelenmesini önemli hale getirmektedir.

Bu çalışma kapsamında Orta Asya coğrafyasına yönelerek göç olgusunun bu bölgeden başlayan etkisi incelenecektir. Bu bağlamda göç, Orta Asya'nın sosyal ve ekonomik tarihi için de uzun zamandır hayati önem taşımaktadır. Yüzyıllar boyunca bölge pek çok medeniyetin bulunduğu önemli bir alan olmasının yanı sıra tarihsel ticaret yollarının da merkezidir. Bu bağlamda Orta Asya bölgesinden bahsederken sadece bir teritoryal alan değil, aynı zamanda tarihsel ve medeniyet alanlarının kesişim noktası olan bir coğrafya da akıllara gelmelidir. Bugün Orta Asya bölgesi açısından göç ekonomik olarak aktif nüfusunun %10 ila %16'sının başta Rusya Federasyonu olmak üzere kendi ülkelerinin dışında yaşadığı bir reelpolitik oluşturmaktadır (IOM , 2021, s. 6).

Çalışma kapsamında, Orta Asya ülkelerinde göçün bölgesel unsurlarının yanı sıra ülkesel veriler üzerinden incelenmesi gerçekleşecektir. Bu açıdan çalışma iç göçten ziyade uluslararası göçe odaklıdır. Bu bağlamda çalışmanın temel sorunsalı, Orta Asya bölgesinden gerçekleşen göçlerin Rusya'da yeni bir güç unsuru oluşturup oluşturmayacağıdır. Bu sorgulamanın nedeni Rusya Federasyonu'nun 1990'lardan itibaren çok hızlı ve çok miktarda göç almasıdır. Bu durum dış politika aracı olarak Rusya'ya karşı Orta Asya devletlerinin kullanabilir bir güç mü yaratmaktadır yoksa Rusya bu durumu kendi lehine mi çevirmektedir? Kısacası burada var olan göçün

gücü hangi taraf açısından kazanç sağlamaktadır bunun analizi önemlidir. Burada göç nedenleri açısından iki ana itici güdü olarak, çalışma (istihdam) ve eğitim konularına odaklanılacaktır. Söz konusu durum, bölge içinde farklı göç boyutlarının olmadığı anlamını taşımamalıdır. Ancak özellikle eğitim ve istihdam alanında göçün seçilmesinde son yıllarda artan beyin ve emek yoğun göçlerin etkisinin sorgulanması eş zamanlı olarak hedeflenmektedir. Bu kapsamda yapılan göçlere ait verilere çalışmada yer verilmiştir. Çalışmanın yanıtlamak istediği temel sorunsalı, uluslararası göç olgusu kapsamında Orta Asya devletlerinin iktisadi ve siyasi gücüdür. Bu bağlamda ilk olarak göç kavramından hareket ile Orta Asya coğrafyasının tarihsel yapısı bağlamında göç konusu ele alınacaktır. Elbette bu aşamada tarihsel olarak Rus İmparatorluğu ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) geçmişi de göz ardı edilmeyecektir. Bu durum çalışmanın kalanında Rusya Federasyonu ile devam eden bir tahakküm sürecinin var olup olmadığına da görülmesi açısından önemlidir. Son olarak ise güncel veriler ekseninde uluslararası göç ve Orta Asya'daki günümüz gelişmeleri ele alınacaktır.

Uluslararası Alanda Göç ve Etkileri

Göç, insanların o anda yaşadıkları yerden uzak-taki bir yere yönelmesine yol açan ihtiyaçların ve konjonktürel şartların bir sonucu olarak yapılan eylem şeklinde yorumlanabilir. Uluslararası göç, kişilerin bir ülke'den diğerine yerleşimi olarak tanımlanabilir. Uluslararası göçü, günümüzde daha sık gerçekleştirilen iç göç karşısında daha önemli yapan unsur, burada hareketin devletlerin dışında yani uluslararası hale gelmesidir. Bir diğer ülkeye yapılan göç, yine sonuçları açısından da uluslararası göçü daha önemli hale getirmektedir (Bratram, Poros, & Monforte, 2017, s. 13-14). Bu açıdan göç, coğrafi bir olgu olmakla birlikte insanlık tarihinin ortak bir olgusu olarak sıkça tekrarlanan bir deneyimdir (Bartram vd. 2019). Everett S. Lee'nin 1966 tarihli "*A Theory Of Migration*" adlı çalışmasında göç, genel olarak kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak ifade edilmektedir ki bu da göçü biraz daha sınırları belirsiz hale getirir (Lee, 1966). Yani göç ülke içi, uluslararası, zorunlu, gönüllü, yasa dışı, yasal vb. pek çok ayrıma tabi tutulabilen bir hukuki zemini olan hareket eylemidir.

II. Dünya Savaşı'nı takiben göç eden insanlara yardım amacıyla kurulan ve şu an göç alanında en önde gelen uluslararası örgütlerden biri olan International Organization of Migration'ın

¹ Burada kavram olarak devlet yerine ülke kullanımının tercih edilmesinde teritoryal atıf mevcuttur.

(IOM) uluslararası göç tanımı: “Kişilerin ikamet yerlerinden uzaklaşarak ve uluslararası bir sınırı geçerek vatandaşı olmadıkları bir ülkeye gerçekleştirdikleri hareket (IOM, yty)” şeklindedir. Bu tanımlamadan hareket ile göçün etkisi noktasında uluslararası konjonktürel gelişmelerin yorumlanması ve incelenmesi, önemli hale gelmektedir. Bu durum özellikle SSCB sonrası Orta Asya bölgesi içinde yaşanan değişimler açısından önemlidir. Bir sonraki başlıkta değinileceği üzere özellikle uluslararası terörizm bağlamında bölgede Afganistan’da yaşananlar komşu ülkeleri direkt olarak etkilemektedir ki bu da uluslararası göç hareketlerine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Diğer taraftan çalışmamızı, belli bir bölge ile sınırlamamızda özellikle bu göç hareketlerindeki devrim önemli hale gelmektedir. Yani bölgeler açısından bakıldığında farklılıklar söz konusudur. Özellikle Orta Doğu ve Afrika dikkat çekmektedir. Castles ve Miller (2014)’a göre Fas’tan İran’a kadar uzanan geniş bir alan olan Orta Doğu ve Kuzey Afrika (Middle East and North Africa-MENA), karmaşık nüfus hareketlerinden etkilenmektedir. Yine Venezuela’da olduğu gibi ekonomik ve politik istikrarsızlık göç dalgaları yaratabilmektedir. IOM’nin 2020 Dünya Göç Raporu’nda yer alan göç koşulları arasında, çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı göçler de öne çıkmaktadır ki Mozambik, Filipinler, Çin, Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de dâhil olmak üzere dünyanın birçok yerinde bu örnekler görülmüştür (IOM, 2020). Zorunlu göç bağlamında konuya bakıldığında, bir bölge ya da ülkede bulunan insanların refahı veya yaşamlarını tehdit eden durumlar nedeniyle bu yer değiştirme hareketinin gerçekleştiği görülmektedir. Zorunlu göçün özgür olarak tercih edilmediği; bunun yerine bir zorlama sonucu olarak yapılan göçlere atıfta bulunması gözden kaçırılmamalıdır (Bratram, Poros, & Monforte, 2017, s. 151). Ancak Castles’e göre bu noktada zor olan, neyin ya da hangi olayın zorlama olarak değerlendirileceğidir. Castles, bu zorluğu açığa kavuşturmak ve zorunlu göç kavramını genişletilmek konusunda önemli çaba harcamaktadır (Castles, 2003).

Öte yandan uluslararası göç konusu yeni bir olgu değildir. Soğuk Savaş öncesi dönemde de bu durumun uluslararası politikada aktif bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Weiner’in 1985 yılında yayınlanan “On International Migration and International Relations” makalesi bu sürece ilişkin önemli örneklerden biridir. Tıpkı bugün var olduğu gibi o gün de özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan ülkeler arasında uluslararası sınırları aşan

nüfus hareketleri dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu nüfus hareketlerini etkileyen devletlerarasındaki çatışmalar da önemli bir reelpolitik içinde okunmalıdır. Örneğin Soğuk Savaş dönemi içinde Kamboçya’daki Vietnam saldırısı, Tayland sınırına yeni bir mülteci hareketi oluştururken; bölgeye yakın diğer bir coğrafya olan Kuzey Sri Lanka’dan Hindistan’a kaçmakta olan Tamiller, söz konusudur. Afrika’da ise Nijerya hükümeti 700.000 göçmen işcinin derhal ülkeyi terk etmesi gerektiğini açıklamasının akabinde Gana ile ilişkiler gerilmiştir (Weiner, 1985: 441). Görüldüğü gibi uluslararası alanda göç konusu her daim aktif ve canlı bir şekilde devletler arası ilişkilerde yerini korumaktadır. Bu açıdan “göç”ün güç politikası bağlamında değerlendirilmesi de bu gerekliliği destekler niteliktedir.

Diğer taraftan bir ülkenin/devletin göç almayı teşvik edebileceği gibi başka bir ülkenin/devletin emek ihraç etme yönünde göç vermeyi desteklediği durumlarda söz konusu olabilir. Bu durum devletler arası ikili anlaşmalar (Örneğin Fransa- Cezayir ilişkilerindeki gibi) ya da Basra Körfezi ülkelerinde olduğu gibi çok taraflı düzenlemeler ile mümkün hale getirilebilir. Ayrıca bir devlet etnik bir azınlığın göçü etmesini teşvik edebilirken yine ilgili etnik grubun çoğunluk olduğu başka bir ülke göçmen girişini kabul edebilir. Bahsi geçen tüm bu göç anlaşmaları açık olduğu gibi zımni de olabilir (Weiner, 1985: 447-448). Bu açıdan devletlerarası ilişkinin ve göçün güç oluşumu, bu ikili ilişkilerin boyutu ve karşılıklı nüfuzlarının kapasitesine de bağlı hale gelmektedir.

Son olarak, göçün etkisi noktasında iki teoriye değinmek önemlidir. İlk olarak realizme göre bir göç konusunda kontrol mekanizması elzemdir. Yani uluslararası göçün hükümetler tarafından nüfus, işgücü piyasaları ve insan sermayesinden, ırk, kültür ve din konularına kadar geniş bir alanda ulusal çıkarları korumak için düzenlemeler yapması gereklidir (Hollifield, 1992: 569). Bu bahsi geçen kontrolün tatbik edilmesi devletin iç politikasında olduğu kadar dış politikasında da ulusal çıkar ve güvenliği eş güdümlü hale getirecek bir durum olarak görülmelidir. Realizmin güç odaklı olması burada göç olgusunun kontrol ve gerekli durumda araçsallaştırılması bağlamında etki alanı yaratabilecektir. İkinci olarak Marksist-Leninist literatüre göre ise göç olgusu emek yoğun bir okuma odaklıdır. Ekonomi politik bağlamda teori, uluslararası göçün liberal devletlerde otorite ilişkilerinin sermaye yönünde şekillendiğine işaret eder. Bahsi geçen durum emeği sermayenin eylemlerine bağımlı kılmaktadır ki

bu da ticaret, yatırım, kiralama veya işten çıkarılma kararlarını kapsayan bir durumdur (Hollifield, 1992: 569-571). Bu bağlamda da karşımıza emek yoğun göçün gücü ile birlikte devletlerin özellikle dış politikada göç konusunda geliştirdikleri politikaları ulusal çıkarları ile harmanlaması mevzuu çıkmaktadır. Nitekim uluslararası göç kendi başına bir eylem/hareket olmadığı için hem alıcı hem de gönderen ülkeler açısından önemli bir etki ve güce sahiptir. Bu durum bölgesel, kültürel, iktisadi, siyasi ve sosyolojik farkların yanı sıra uluslararası alanda da bir diaspora ya da azınlık gücünün sağlanması açısından sorgulanabilir. Bu bağlamda uluslararası göçün gücü ve ülkeler arası etkileri noktasında yaratımları günümüz dünyasında farklı politik adımları ve yaklaşımları da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Avrupa bağlamında aşırı sağ ve İslomofobi gibi durumlar bir anlamda bahsi geçen durumun tezahürü olarak görülebilir (Kaya ve Özel Özcan, 2021). Elbette bu durum her bölge açısından farklılık arz etmektedir ki, bu çalışmada odak Orta Asya seçilerek bir anlamda Avrupa'dan farklı bir bölgenin tablosu çizilmeye çalışılacaktır.

Tarihsel Olarak Göç Hareketleri ve Sürgün Politikaları Ekseninde Orta Asya ve Rusya

Orta Asya'nın coğrafi konumu Hazar Denizi ve Batı Çin arasında geniş bir alanı ifade etmektedir. Bu geniş coğrafi alanın yanı sıra bölge özellikle SSCB sonrası dönemde bağımlılıklarını kazanan olan beş ülkeyi Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan kapsamaktadır. Bu noktada bölgenin büyük bir kısmı için esasen Türkistan adı kullanılmaktadır. Türkistan, ilk kez İranlıların, daha sonra da Arapların Orta Asya'da Türklerin yaşadığı bölgeleri tanımladıkları bir kavram olarak kullanılmıştır 19. Yüzyılın Ortalarına kadar bölge Türkistan yani Türk yurdu olarak ifade edilmiştir (Taşağul, 2012: 556).²

Bölgenin yaklaşık yüzde 60'ı çöldür ve aşırı karasal bir iklimi ortaya çıkmaktadır. Geniş çöllerin hâkim olduğu iç kesimlere bozkırlar, Doğu Avrupa bozkırlarının bir uzantısı olarak kabul edilmektedir ki bu noktada bazı coğrafyacılar Avrasya Bozkırlarını tek ve homojen bir coğrafi bölge olarak ele alırlar ("Central Asia and Afghanistan" yty). Bölgede su kıtlığına bağılı olarak, çoğu insan nehirlerin verimli kıyıları boyunca veya güneydoğudaki verimli dağ eteklerinde düzensiz bir nüfus dağılımı oluşmuştur (Barisitz, 2017,

s. 6). Orta Asya'daki en büyük beş etnik grup, sırasına göre Özbek, Kazak, Tacik, Türkmen ve Kırgız'dır. Bununla birlikte bölgede Rus imparatorluğu ve Sovyetler Birliği tarihsel bağı sonucu, çok sayıda Rus ve Ukraynalının bulunduğu da görülmektedir (Cunningham. yty).

Orta Asya bağlamında konuya bakıldığında, yoğun göç hareketleri olan bir bölge olduğu görülmektedir. Orta Asya'dan göç hareketlerinin kökleri, Rus İmparatorluğu ve SSCB dönemine uzanmaktadır. Burada genel olarak çeşitli iç ve dış göç hareketleri söz konusudur. Göç konusunda iki durum karşımıza çıkar biri ülke içerisinde göçün pasaportlar ile kontrollü gerçekleştirilen yönü ikincisi de sürgün politikası bağlamında uygulanan zorunlu göç olgusudur. İlk olarak Orta Asya'da göç hareketlerine bakıldığında Rus Çarlığı ile bu süreci başlatmak yakın döneme ışık tutacaktır. 10. Yüzyıl itibarı ile Rus Knezliklerinin yayılımlarının Kiev ve akabinde Moskova etrafında merkezileşme ile güçlenmesi yayılım alanlarının Kafkaslar, Orta Asya ve Sibiryaya bölgesini de içine alacak şekilde gerçekleşmesini ortaya çıkarmıştır. Rus toplumsal yapısı içinde göç konusunda köylüler arasındaki göç hareketliliğinin bireysel tercihlere bağılı şekilde sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durumda dönemin ulaşım şartları ve teknolojik gelişimin yanı sıra toplumsal kültür bağlamında mir kavramı da önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan köylü sınıfın yanı sıra ticari veya kişisel seyahatlerin de oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Göç olgusunun yanı sıra pasaport ile seyahat hakkı özellikle asiller ve yüksek rütbeli askeri personele verilen hareket özgürlüğü olarak görülmektedir. Burada pasaport ile seyahat ya da bunun bir hak olarak görülmesi eş zamanlı kontrolü de ortaya çıkaran bir durumdur. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Rus İmparatorluğunda sanayileşmesiyle birlikte mavi yakalı insan gücüne olan talep artmıştır. Bu da, nüfus hareketliliği üzerindeki var olan sıkı kontrolün kaldırılması ya da azaltılmasını gerektirmiştir. Bunun nedeni pasaportların sadece pahalı olması değil aynı zamanda bölge sakinlerinin kurallara uymak konusunda isteksiz hale gelmesidir. Nitekim 1894 yılında III. Alexander İkamet Belgeleri Tüzüğü kabul etmiş ve böylece şehir sakinlerinden kalıcı bir izin almalarına dair zorunluluk kalkmıştır (Rahmonova-Schwarz, 2010).

İkinci olarak İmparatorluk dönemi sürgün politikası göçün farklı bir boyutunu ortaya çıkarmak-

² Türkistan bölgesi : "İran'ın Horasan bölgesinden başlayarak Kuzey Afganistan dâhil Pamir ve Hindukuş-Kunlun (Karanlık) dağlarının kuzey eteklerinden Çin'in Tun-huang bölgesine kadar uzanan, oradan Mançurya'nın batısına ulaşan, Moğolistan'la birlikte Güney Sibiry'a'nın tamamını içine alan, batıda Ural dağları ile Volga ırmağının Hazar denizine ulaştığı (Taşağul, 2012: 556)" geniş coğrafi alandır.

tadır. Kitlelerin yoğun olarak yerlerinden edilmesi ve yer değişimine tabi tutulması, Rusların tarih boyunca uyguladıkları politikalar olmuştur. Bu örneklerden biri özellikle Sibirya'nın sürgün alanı olarak kullanılmış olmasıdır. Rusya'da ceza sisteminin parçası olarak sürgün, genel suçlar ve siyasi suçlara karşı uygulanmış durumlardandır. Rusya İmparatorluğu'nun orta bölgelerinden doğu sınır bölgelerine uzanan sürgün sistemi, kaotik düzenlemelerden oluşmaktadır (Popova, 2018). Bu kapsamda sürgün politikasının anlamı, Post yapısalcı Fransız filozof Michel Foucault'nun ceza sistemi olan kontrol ve disiplin dayalı hapisane sisteminden³ farklı olarak karşımıza çıkmaktadır (Pol-Droit, 1975). Burada söz konusu olan sürgün politikası kapsamında var olan eylem, Popova'nın iddiasına göre Foucault'nun hapsedme bağlamındaki devletin kontrolü idealine bir karşıtlık içindedir. Çünkü sadece sürgün etme değil, aynı zamanda birey ve bireylerin devlet tarafından terk edilmek anlamı da söz konusudur (Popova, 2018, s. 134-135). En dikkat çeken sürgün örneklerinden biri 1830'lu yıllarda yaşanmıştır. Avrupa'da Napolyon Fransa'nın milliyetçiliği Koalisyon savaşları ile yayması ile birlikte Fransız İhtilalinin fikirleri tüm Avrupa'ya sirayet etmiştir. Polonya 1815 Viyan Kongresi ile Prusya ve Rusya'nın nüfuz alanı olarak parçalanmış bir haldedir. Özellikle Rusların ülkede takip ettiği Lehlere karşı baskıcı politikalar milliyetçiliği körüklemiştir. Rus İmparatorluğu o dönemde, Polonya'da yaşanan isyanı bastırılmış ve akabinde milliyetçileri sürgün etmiştir. Bu politikada ancak II. Aleksandr döneminde yaşanan yumuşama sürecinde değiştirilmiştir. Bu dönemde Rus İmparatorluğunda reform hareketlerinin önü açılmaya başlamıştır.

İmparatorluk dönemi akabinde Bolşevik İhtilali sonrasında göç konusu yeniden gündeme gelmiştir. Vladimir Lenin dönemi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasına giden süreçte bir geçiş olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu süreçte merkezleşme amacının yanı sıra Menşevikler ile Bolşevikler arası iktidar çatışması devam etmektedir. 1917-1922 yılları arasında yeni kurulan sosyalist devletin büyük bir devlet kurma politikalarında göç, yerleşim ve istihdam yönetimi önem kazanmıştır. Bolşevikler, kısa sürede tüm nüfus üzerinde tam kontrol sağlamış olsalar da esasında çarların hareketlerini kısıtladıkları köy-

lülere karşı sergiledikleri tutum benzer olmuştur. Buradaki tek istisna köylülerin yanı sıra eski burjuvazi ve üst sınıf mensuplarının ikamet kaydı almalarını talep etmeleridir (Rahmonova-Schwarz, 2010). SSCB döneminde Vladimir Lenin'in akabinde Komünist Partisi Genel Sekreter (KPGS) olan Josef Stalin liderliğinde görmekteyiz. Stalin döneminde göçün yönetimi, insanların hareketine ilişkin kısıtlamaların kurumsallaştırılması ile sağlanmıştır. Bu dönemde ayrıca SSCB, 1920'li ve 1930'lu yıllardaki milliyetler inşası sürecinde, Orta Asya devletlerinin sınırlarını çizmiştir (Hirsch, 2005, s. 1-9). Bu dönemde II. Dünya Savaşına giden süreç içinde SSCB'de 1933 yılı itibarı ile yeni politikalar benimsenmiş ve milliyetçilik ile faşizmin etkisi, İtalya ve Almanya'da olduğu gibi SSCB'de de kendini göstermiştir. "Sovyet insanı" yerini *yeniden Ruslaştırma* politikalarına bırakmıştır. Stalin Dönemi içinde asimilasyon politikalarının uygulanmasının yanı sıra sürgün politikaları ile pek çok halk Ruslaştırılmaya çalışılmıştır. Bunun en dikkat çeken örneklerinden biri Kazaklar üzerinde 1926-1939 arasındaki nüfus azalması ile görülebilir. Bu dönemde Kazakların nüfusunda yaklaşık 869 bin azalma söz konusudur (Lorimer, 1946, s. 140).

1960'lı ve 1980'li yıllar arasındaki dönemde, Orta Asya cumhuriyetleri demografik bir artış yaşamıştır. 1953 yılında Stalin'in ölümünü takiben kısa süreli bir iktidar boşluğunun akabinde, KPGS Nikita Kruşçev'in başlattığı "de-Stalinizasyon"⁴ politikasıyla, işçilerin hareketliliği üzerindeki kontrol gevşetilmiştir (Lewis & Rowland, 1979, s. 19). Bu dönem, SSCB'nin Orta Asya gibi daha az gelişmiş çevrelerinde Ruslaştırma politikaları ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi çabalarıyla birlikte, eğitilmiş gençlerin olduğu bir dönem olmuştur. Birçok seçkin, yükseköğretim kurumlarında okumak için Rusya'ya gitmiştir. Birçoğu beklendiği gibi menşei bölgelerine geri dönmüştür ve gelecek vaat eden kariyerlere devam etmiştir. Ancak bazıları Rusya'ya yerleşmeyi seçmiştir. Kaynaklara göre, 1970 yılında toplamda 140.000 Kırgız, Tacik, Özbek ve Türkmen Rusya'da ikamet etmektedir. Bu sayı 1989 yılında 248.000'e yükselmiştir (Sahadeo, 2007, s. 563). 1980'lerin sonları, SSCB'nin reform ihtiyacı dönemi olarak görülmüştür. Bu dönemde SSCB'nin son lideri Mihail Gorbaçov -dönemin SSCB KP Genel Sekreteri- ilk aşamada ülkede var olan

³ Burada bahsi geçen durum Foucault'nun iktidar olgusunu hapisaneler ve caza sistemi üzerinden ele almasıdır. Tarihin ve beraberinde devletlerin farklı bir yönünü ele alan Foucault modern toplumu kontrol ve disiplin üzerinden kurgulanan mekanizma bağlamında hapisaneler aracılığı ile özellikle Batı toplumları ekseninde incelemektedir. İktidarın hapisaneler aracılığı ile kontrolün yanı sıra cezalandırma ve ceza sürecini de işlettiğine yer vermektedir (Foucault, 1992).

sorunlu yapıyı çözüme adına *glasnost* (açıklık) ve *perestrojkayı* (yeniden yapılanma) ilan etmiştir. Bu politikalar bağlamında, SSCB'nin göç prose-dürleri değişmiştir.

1991 yılında, SSCB'nin çöküşünü takiben bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya ülkelerinde göç, yeni bir konu haline gelmiştir denebilir. Geçmiş yıllarda göç konusu, ülke içinde var olan bir durumken artık uluslararası göç dalgası olarak ele alınabilecek bir zemine ulaşmıştır. 1991'den sonra eski Sovyet cumhuriyetlerinden 20 milyondan fazla insan daimi ikamet yerini değiştirmiştir. 2000'lerin başına kadar Rusya yaklaşık 12 milyon göçmeni kabul etmiştir (Bartolomeo, Makaryan, & Weinar, 2014, s. 7).

Bu dönem içinde özellikle ayrılan ülkelerden ana-vatanlarına dönen devasa Rus dalgaları da dikkat çekmektedir. Ancak 1990'lar boyunca hâkim olan bu trend, 2000'lerde azalmaya başlamıştır. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'nden Rusya'ya göç, 1 milyondan fazla yasal göçmenle 1994 yılında zirveye ulaşsa da esasen "etnik" Ruslar, burada önemli bir paya sahiptir.

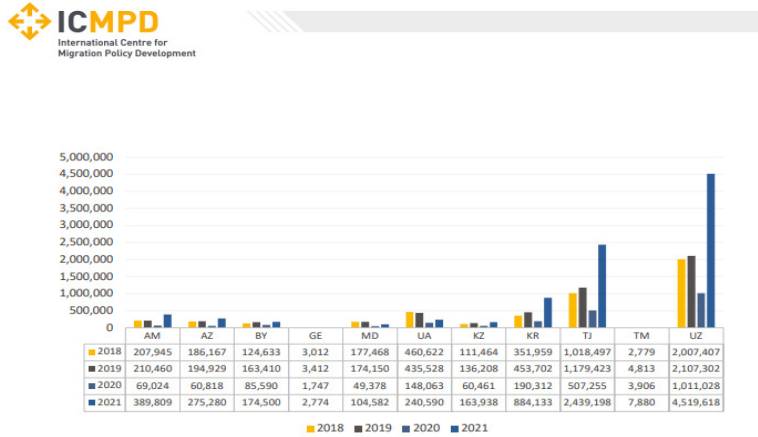
Öte yandan gelişen ve büyüyen Rus ekonomisi, özellikle BDT ülkelerinden göçmen işçileri çekmeye başlamıştır ve resmi kaynaklara göre, ülkelerindeki yasal işçi göçü ölçęi istikrarlı bir şekilde büyümüştür: 2002'de bölgede yaklaşık 390 bin göçmen işçi varken 2010'da bu rakam 1,7 milyonu aşmıştır (Bartolomeo, Makaryan, & Weinar, 2014, s. 8). Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir durum ise 2000'lerin başında özellikle etnik çatışma ve iç savaşların sona erdiği ya da donduğu Kafkasya, Tacikistan ve Moldova başta olmak üzere bölge ülkelerinde ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasına bağlı olarak 2004 yılında, BDT ülkelerinden sadece 74.000 kişi yasal olarak Rusya'ya göç etmiştir. Dolayısı ile 2000'lerin başında Rusya'ya göç trendi azalma eğiliminde olmuştur (Laruelle, 2007).

Bu bağlamda Rusya Federasyonu'nun 1990 sonrasında, ilk aşamada bir çekim merkezi olmasa da özellikle 2000 yılını takiben, artan enerji fiyatları ve iktisadi gelişmeler ekseninde Orta Asya ülkeleri açısından yakın coğrafyada önemli bir merkez haline geldiği yorumu yapılabilir. Bu açıdan 1991 yılı sonrasında Orta Asya coğrafyasında göç konusu incelenirken, Soğuk Savaşın iç göçü olarak değerlendirilebilecek bir hareketin uluslararası göç haline döndüğü görülmektedir. Sınırların değişmesi ve yeni bağımsızlık kazanan ülke ilişkileri de bu noktada belirleyici hale gelmektedir.

Rusya Federasyonu'nunda göç ve göçmen yapısına bakıldığında uzun süreli, hatta yasadışı olarak yerleşmelerine veya mevsimlik çalışıp çalışmamalarına bağlı olarak farklı aile yapılarının mevcut olduğu görülmektedir. Bu durum, Rusya Federasyonu içinde bir Orta Asya diasporası oluşumu için tam olarak bir güç unsuru oluşturmamaktadır. Rusya'nın göçü bir güç unsuru olarak kullanacağı alanlar özellikle emek yoğun alan açısından daha fazladır. Ayrıca bu yapı içinde Orta Asya ülkelerinin Rusya üzerinde bir dış politika aracı olarak bu göç konusunu kullanmaları kısa vadeli politikalar üretimi açısından da düşündürücüdür. Rusya'ya yerleşen Çinli, Vietnamlı ve Afgan göçmenler çoğunlukla aileleri ile birlikte göç etmekte ve ülkeye uzun dönemli yerleşmektedir. Buna karşılık Orta Asyalı göçmenler daha kısa vadeli bir amaç ile hareket etmektedir. Yani geçici iş aramakta ve Rusya'da aileleri olmadan tek başlarına kalmaktadırlar (Laruelle, 2007, s. 106). Dolayısı ile Rusya'nın bir göç merkezi olarak gücü söz konusudur ki bu da kısa vadeli göç mantığı içinde Orta Asya ülkeleri açısından da Rusya'nın nüfuzunu güçlendiren bir arka plan yaratmaktadır.

Orta Asya bölgesi, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde göç hareketleri bağlamında dikkat çeken bir coğrafya haline gelmiştir. 2022 verileri kapsamında bölge nüfusu 76.474.805'tir (WPR, 2022). Bölge nüfusunun hızla artmaya devam ettiği Orta Asya'da Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Nüfus Beklentileri 2019 yılı raporuna göre 2050 yılına kadar, nüfusun %36,9 oranında büyümesi beklenmektedir. Bu da bölgenin 100 milyonluk nüfus eşiğini aşması anlamına gelmektedir (Makhanov, UN Population Prospects: Case of Central Asia, 2020). Rusya Federasyonu, özellikle bölgedeki göç ilerleyişi ve göçmenler için birincil varış noktası olarak görülmektedir. Burada Orta Asya ülkelerinin ortak bir Sovyet geçmişi, coğrafi yakınlık, Rusya'nın yoğun göçmen işçi ihtiyacı ile Rus dili ve kültürüne aşinalık gibi durumların olması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Grafik 1'de görüldüğü gibi Rusya Federasyonu bölgeden özellikle iş göçü olarak yoğun bir göç hareketi ile karşı karşıyadır. Bu açıdan Avrupa kıtası Rusya'nın gerisinde olsa da, Orta Asyalı göçmenler için önemli diğer varış bölgesidir. Orta Asya ülkelerinden Avrupa'ya işgücü göçü niceliksel olarak Avrasya'daki göç akımlarıyla kıyaslanamaz, ancak sayısal olarak bu göç giderek ivme kazanır: 2019 yılı Eurostat verilerine göre toplam 7,123 Orta Asyalı çalışmak için Avrupa'ya göç etmiştir (Gulina, 2020). Ayrıca 2016 ve 2019 yılları arasında, Avrupa Birliği (AB) bağlamında göç konusunda çalışma, eğitim veya yaşama izni alan

Grafik 1. Rusya'da iş nedeniyle kalış verileri

Kaynak: (ICMPD, 2022, s. 12)

Orta Asya vatandaşlarının sayısı artmıştır. Ayrıca aynı dönemde Güney Kore'ye yerleşen çoğu Kazak ve Özbek olmak üzere Orta Asyalıların sayısı 10.779'dan 20.694'e yükselmiştir (Khashimov, Zhandayeva, Nuranova, & Aisarina, 2020, s. 1-2).

Öte yandan sonraki bölümlerde yer alacağı üzere Orta Asya bölgesinde 2000'li yılların başından itibaren, Sovyet sonrası alanda ortaya çıkan göç sisteminin, Rusya Federasyonu etrafında birleştirici bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda Rusya ev sahibi ve kısmen de transit ülke olarak oluşan göç hareketinde her ülke için merkez konumdadır. Rusya ile alakalı olarak belirtmemiz gereken bir diğer nokta dil unsurudur. Çalışmak için yurt dışına gitmeyi planlayan Orta Asyalılar genellikle Rusya'yı tercih ederler. Rus dilini bilmek Orta Asya'dan gerçekleşen istihdam bağlamındaki göçler açısından önemli bir araçtır. Ayrıca ülkeye gelen iş arayanların çoğu, sosyal ağlar, aile bağlantıları veya özel aracilar aracılığıyla iş bulmaktadır (Ryazantsev, Bogdanov, Dobrokhleb, & Lukyanets, 2017). Dil ile bağlantılı olarak eğitim alanına da bu durumun önemli bir yere sahip olduğunu belirtebiliriz. Ancak şunu da eklemek gerekir ki Rus dili 1990'lı yıllarda sahip olduğu etkiye sahip değildir.

Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasını takiben geçen yaklaşık 20 yıllık süreçte Orta Asya ülkelerinde Rus dilinin etkisinin azalmaya başladığı görülmektedir. Bunun en önemli göstergesi de bugün bölgede birçok gencin Rusçayı konuşmıyor oluşudur. Burada bir diğer faktör de şüphesiz SSCB'nin dağılmasının akabinde bölgede bulunan Rusların da buldukları ülkelerden ayrılmalarıdır. Örneğin 1991'den itibaren Türkmenistan'daki Rusların üçte ikisi ülkeyi terk ederken bu oran Tacikistan'da, Rusların yüzde 80'inden fazlasının ülkeyi terk ettiği bir tablo or-

taya çıkarmıştır (Tahir, 2011). Elbette bu durum her ülke açısından aynı değildir. Ancak bölgede dilin yavaş yavaş hegemonik etkisini kaybetmesi de göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

Diğer taraftan 2021'de Covid-19 salgını ile birlikte tüm dünyada yaşanan kapanma dönemi içinde Orta Asya ülkeleri de belli kısıtlama politikalarına başvurmuştur. Bu bağlamda göç konusunda bu dönem içinde yaşanan gelişmelerin kapanma süreci ve pandemi ile eş zamanlı okunması önemli olmakla birlikte özellikle, göç hareketliliği hususunda Afganistan'daki gelişmeler de önemlidir. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization-NATO) ve ABD birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın başta olmak üzere bölgeyi göç hareketi ile karşı karşıya bırakmıştır. Örneğin Temmuz 2021'de Tacikistan, 100 bin civarında Afgan mülteciye ev sahipliği yapabileceğini açıklamışsa da kısa bir süre sonra ülke, bu göç hareketini karşılamasının mümkün olmayacağını açıklamıştır (ICMPD, 2022, s. 7).

Bu gelişmenin yanı sıra Orta Asya'daki önemli göç sorunları, devletlerarası diyalogun yetersiz olması; uluslararası, bölgesel ve ulusal göç süreçlerinin uyumlaştırılmaması; yetersiz ve gelişmemiş yasal çerçeveler; devlet kurumlarının göç konusundaki kapasitelerinin yetersizliği gibi durumları da içinde barındırmaktadır. Bu durumlara bölgesinin siyasi, sosyal, iktisadi alanlar başta olmak üzere istikrarsız yapısını da eklemenin yanı sıra insan hakları bağlamındaki ihlaller de sürecin sağlıklı ilerlemesinde sorunlar ortaya çıkaran bir husus olarak gözden kaçırılmamalıdır (IOM, 2021). Bu bağlamda düşünüldüğünde hükümetlerin, göçü kalkınma gündemine dâhil etme kapasitesinden yoksun olması önemli bir sorun haline gelmektedir.

Tablo 1: Orta Asya Ülkelerinden Rusya'ya Alınan Çalışma Vizeleri

	2018	2019	2020
Özbekistan	2.007.407	2.107.302	1.011.028
Kazakistan	111.464	136.208	60.461
Türkmenis- tan	2.779	4.813	3.906
Kırgızistan	351.959	453.702	190.312
Tacikistan	1.018.497	1.179.423	507.255

Kaynak: (The Oxus Society for Central Asian Affairs, 2020)
(The Oxus Society for Central Asian Affairs, yty)

Soğuk Savaş Sonrasında Orta Asya Ülkelerinden Gerçekleşen Uluslararası Göçün İktisadi Güç Bağlamında Değerlendirilmesi

Göçün yarattığı etkiler bağlamında itici faktörlerin öne çıkan durumlarından biri, şüphesiz iktisadi istikrarsızlıktır. Burada var olan göç durumunda sadece emek yoğun bir göç hareketi değil aynı zamanda kalifiye eleman bağlamında da beyin göçü, eğitilmiş ve yetenekli insanların ülkelerinden başka ülkeye göç etmesi durumunu karşımıza çıkarmaktadır. Bu hareketin, menşei ülkenin refahı ve kalkınması üzerindeki etkisi faydalı veya zararlı olabilir. Bu açıdan çalışmanın özellikle istihdam ve eğitim odaklı olması ekonomik fırsatlara belirleyiciliğinin, beşeri sermayeye dönüşmesi açısından hareketliliği görme açısından önemlidir. Burada var olan beşeri sermaye göçmenlerin göç fırsatlarının kendilerini rahat bir yaşam ve refaha kavuşturacağı varsayımı kadar, insan sermayesi edinme noktasında varış ülke için de derin bir etkiye sahiptir (Girsberger, 2017).

Ülkeler arasında ilk olarak Özbekistan'a bakıldığında, 2021 Ekim ayında yeniden seçilen Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in, ülkeyi dışa açmak ve ülke ekonomisini geliştirmek için bir dizi önlem aldığı görülmektedir. Bunlar arasında ticaret tarifelerinde indirim, vize gereksinimlerinin gevşetilmesi gibi adımlar yer alır. "Uluslararası göç" konusu o zamandan beri bu reformların merkezi haline gelmiştir ve bağımsızlığından bu yana göçün varlığını tanımayan bir ülke için

bunu önemli bir adım yapmıştır (Erdoğan, 2021, s. 162-164). Özbekistan'daki iktisadi sorunlardan dolayı Rusya, Kazakistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Kore Cumhuriyeti ve Avrupa'ya işgücü göçü son yıllarda artmaktadır. 2019 yılında yayınlanan Dünya Bankası araştırması, Özbekistan'dan işgücü göçünün temel nedeninin zayıf yerel işgücü piyasaları olduğunu göstermiştir. Göç durumu özellikle istikrarsız iktisadi yapı ve işsizlikten kaynaklanmaktadır (Seitz, 2020).

Tablo 1'de yer aldığı şekli ile Rusya, Özbekistan'dan gelen göçmen işçiler için başlıca varış noktası olmakla birlikte AB'nin de iş göçü açısından yeri önemlidir. Daha önce iş göçü bağlamında var olan hareketliliğin menşei ülke açısından yarattığı avantaj bağlamında Özbek ekonomisi, büyük ölçüde işçi dövizlerine bağlı olduğu söylenebilir. 2021'de Özbekistan'a gönderilen para hacmi, yaklaşık 7,6 milyar ABD Dolarına tekabül etmektedir (Uzdaily, 2021) - ki bu durum aynı zamanda ülkenin dışa bağımlılığı noktasına da dezavantaj olarak düşünülebilir-. Burada özellikle Rusya faktörü dış politika ve iktisadi politikada büyük bir etki alanı sağlayan faktör olarak göz ardı edilmemelidir. Rusya'nın SSCB sonrası dönemde Orta Asya da yaratmaya çalıştığı hegemonyanın farklı şekilde devamı noktasında bu durum okunabilir.

İkinci olarak Kazakistan'a bakıldığında Kazakistan, özellikle Rusya ile ilişkileri ve Orta Asya'da diğer ülkeler karşısında gelişen konumu ile öne

Tablo 2: Orta Asya Ülkelerinden AB'ye Alınan Çalışma Vizeleri

	2018	2019
Özbekistan	4.649	5.680
Kazakistan	3.790	4.639
Türkmenistan	245	346
Kırgızistan	2.230	2.668
Tacikistan	868	1.146

Kaynak: (The Oxus Society for Central Asian Affairs, yty); (The Oxus Society for Central Asian Affairs, 2020)

Tablo 3: Orta Asya Ülkelerinden ABD'ye Alınan Çalışma Vizeleri

	2018	2019	2020
Özbekistan	80	85	54
Kazakistan	249	332	144
Türkmenistan	28	33	13
Kırgızistan	12	13	7
Tacikistan	23	21	6

Kaynak: (The Oxus Society for Central Asian Affairs, yty);
(The Oxus Society for Central Asian Affairs, 2020)

çıkılmaktadır. Göç alan ve veren ülke konumunda olan Kazakistan'da 2020 yılında, toplam uluslararası göçmen sayısının 3,7 milyon olduğu görülmektedir⁴ (UN DESA, 2020). Tablo 1'de yer alan veriler bağlamında da Kazakistan'ın en fazla çalışma vizesi verdiği ülke olarak Rusya öne çıkmaktadır. Tıpkı Özbekistan'da olduğu gibi Tablo 2'ye ve Tablo 3'e göz atıldığında AB ve ABD daha az göçmen vizesi ile başvuru gerçekleştirilen bölgelerdir.

Üçüncü olarak Türkmenistan'dan 2020 yılında 3906 göçmenin iş göçü kapsamında Rusya'ya göç ettiği görülmektedir ("The Oxus Society for Central Asian Affairs", yty). Bu oran Kazakistan'ın yanında çok sınırlı bir göç akışı sunmakla birlikte özellikle Türkiye kilit bir ülke konumundadır. Pandemi öncesi süreçte 2018-2019 yılları döneminde Türkiye'ye toplamda 73 bin Türkmenistan vatandaşı göç etmiştir (QHA, 2019). Bu rakamlar, Rusya'nın çok üzerinde seyretmekle birlikte Türkiye'nin Türkmenistan açısından Rusya'dan daha önemli bir göç merkezi haline geldiğini de ortaya koymaktadır. Bu örnek bağlamında Türkmenistan diğer Orta Asya ülkelerinden farklı bir profil ortaya koymaktadır.

Kırgızistan'a baktığımızda ülkenin 1926-1991 yılları arasında Sovyet yönetimi altında olduğu görülmektedir. Ülke, 2022 tahmini verilerine göre 6,071,750 nüfusa sahiptir (CIA World Factbook, 2022). Ülkede var olan siyasi ve iktisadi sorunlar göç olgusunu da etkilemektedir. Bölge içinde Rusya'nın yanı sıra Kazakistan da önemli bir göç güzergâhı olarak görülmektedir (Khashimov, Zhandayeva, Nuranova, & Aisarina, 2020, s. 5).

Son olarak Tacikistan örneğine baktığımızda ilk olarak akla gelen konu ülkenin bölgesel çatışma alanlarından olan Afganistan'a yakınlığıdır. Ülke, bölge içerisinde en yoksul örnektir. Bu açıdan iktisadi olarak, Rusya ve Kazakistan'da çalışan Tacikistanlı göçmen işçilerden gelen ha-

valeler önemli bir gelir kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkenin yaşadığı iktisadi, siyasi ve sosyal sorunlarda Afganistan'dan kaynaklanan afyon ticareti başta olmak üzere diğer istikrarsızlaştırıcı zorluklar ve asimetric unsurlar söz konusudur (CIA World factbook, 2022). Bu gelişmelere bağlı olarak ülkenin ekonomik ve eğitim alanında gelişimi de sınırlıdır. 2019 yılında ülkenin 8,194 milyar olan GSYİH'sinin yaklaşık üçte biri işçi göçmenlerinden gelmiş ve işçi dövizlerinin %80'i gıda ve ilaç gibi temel ihtiyaçlara harcandığı görülmektedir (Data World Bank).

Rusya'ya gerçekleşen göçlerde göçmenlerin özellikle inşaat sektöründe, şantiyelerde, ulaşım ve ticaret gibi "etnik işlerde" çalışıyor olmalarının yanı sıra; göçmenler tarafından en az tercih edilen faaliyet alanları tarım ve ticari hizmetlerdir (Laruelle, 2007, s. 109). Bu da, 2000'lerin başlarından itibaren göç konusunda düşünülmesi gereken bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Genel bir değerlendirme yapma bağlamında Orta Asya ülkelerinde Rusya'nın en önemli göç merkezi olduğu görülmektedir. Ancak Tablo 1'de göz atıldığında Rusya'nın 2019 yılında bir milyondan fazla göçmen almasına karşın bu rakamın 2020 yılında düşmesi dikkat çekmektedir. Bu durumun önemli nedenlerin biri tıpkı diğer ülkelerde yaşanan düşüş gibi Covid 19 pandemisinin yarattığı kapanmanın etkisi olarak görülebilir. Ancak Orta Asya'dan gerçekleşen göçlerde Rusya'nın AB ve ABD'nin üstünde yer alması Rus hegemonyasının göç aracılığı ile devamlılığı açısından düşündürüktür.

İkinci olarak başta Tacikistan ve Kırgızistan olmak üzere Orta Asya'dan işçi göçmenlerinin ülke ekonomilerine önemli katkılar sağladığı görülmektedir. 2021 yılı içinde göçmen dövizlerinin Kırgızistan ve Tacikistan'da GSYİH'sinin yaklaşık %30'unu oluşturduğu görülmektedir. Bu girdiler yerel para birimlerinin döviz kuru karşısında dengelenmesine yardımcı olmakla birlikte; tıpkı Kırgızistan ve Tacikistan gibi Öz-

⁴ Kazakistan ve Özbekistan arasındaki sorunlar bağlamında geri dönen Kazakların ülkeye girişleri de önemli bir durumdur. Bu açıdan 2003 tarihinde Kazakistan'a 21.803 Kazak Özbekistan'dan gelmiş bu rakam giderek artma eğiliminde olmuştur. Bkz: (Kalşabayeva, 2010)

bekistan da girdileri iktisadi istikrar açısından bir yatırım kaynağı olarak görmektedir (CABAR, 2021). Ancak bu durum da konjonktürel gelişmeler açısından son derece kırılıgandır. Bunun nedeni Rusya-Ukrayna Savaşı ile birlikte Rusya'ya uygulanan yaptırımların akabinde Rublenin zayıflaması ile birlikte Orta Asya lkelerinin ekonomileri için ani ve uzun vadeli etkilerinin olumsuz olacağıdır. Çünkü göçmen havalelerinin azalmasıyla birlikte Ruble'nin değer kaybına uğraması bu ülkeleri de yakından etkilemektedir (Hashimova, 2022). Burada özellikle savaşın tesirlerinin Orta Asya ülkelerini yakından etkilemesi bölge ülkelerinin yakın bir gelecekte alternatif g bölgelerine yöneliminin olup olmayacağını da sorgulatmaktadır. Bunun nedeni Ukrayna'nın aksine, Orta Asya'daki birçok ülkenin Rusya'dan gelen havalelere büyük lde bağımlı olmasının yanı sıra Rusya'da göçmen işçilerin istihdamının ve gelirlerinin azalması ile kendi ülkelerine havale gönderme imknlarının da azalacak oluşudur (Ratha & Kim, 2022).

nc bir nokta olarak eklenmesi gereken konu, Rusya'nın özellikle Kazakistan ve Ukrayna'da yaşanan gelişmeler bağlamında g merkezi olup olmadığının sorgulanmasının ihtiyacıdır. Bu durum Rusya'da bulunan göçmenlerin bir kısmının kendi ülkelerine dönmesine yol açmaktadır. Rusya'da işini kaybeden göçmenler Orta Asya'ya dönerken yılın ilk çeyreğinde Rusya'dan Taşkent'e dönenlerin sayısının 133.000 olduğu görülmektedir. Yine Duşanbe'ye dönen göçmenlerin sayısı da 60.337'dir. Ayrıca Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden kısa bir süre sonra gerçekleştirilen Orta Asyalı göçmenler arasında yapılan anketlerde Özbekistan ve Kırgızistan'dan gelen göçmenlerin yaklaşık yüzde 40'ının ülkelerine dönmeye hazır olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, Rusya'nın özellikle demografik emek gücü bağımlılığı açısından düşündürücüdür. Nitekim Rusya'nın 17,098,242 km²lik bir yzlcmne karşılık 2022 yılı tahmini verileri ekseninde 142,021,981 (CIA World Factbook, 2022) nüfusu olması ve demografik olarak doğum oranlarının az olması iş gücü ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Rusya'nın da bu durumu bertaraf etme ya da kendi lehine çevirebileceği bir politika geliştirmesi bağlamında Orta Asya'nın gücüne yneldeği söylenebilir. Bu durum da esasında "Orta Asya ve Rusya arasında bir g bağımlılığı ilişkisini doğurmaktadır" denebilir. Nitekim bu üç gelişme ekseninde Rusya'nın Orta Asya gleri konusunda önümüzdeki süreç içinde gücünün ve etkisinin azalacağı varsayımı yapılabilir.

Soğuk Savaş Sonrasında Orta Asya lkelerinden Gerçekleşen Uluslararası Gn Eğitim ve Kültürel Bağlamında Değerlendirilmesi

Çalışmada odaklandığımız gn eğitim boyutu ise karmaşıktır. Buradaki temel nokta ise devletlerin bir cazibe merkezi haline gelmesinin yanı sıra eğitim alanında özellikle yükseköğretim faktörünün (Ted McDonald & Worswick, 2015) devreye girişinde beyin gnn de öne çıkmasıdır. Beyin g ile birlikte gn yaratacağı etki alanın sadece iş alanında değil, aynı zamanda kalifiyeli iş alanı olarak değişen yapısı bu noktada önemlidir. "Beyin g" aslında birçok ülkenin eğitim politikaları kapsamında sunduğu avantajlar ile öğrencilere ücretsiz sunulan burs ve diğer olanakları içermektedir. Bu açıdan özellikle yükseköğrenim ğrencilerinin sayısındaki artış dikkat çekicidir. Burada var olan gn boyutu, menēi ülke açısından ileride sorun yaratabilecek bir yapıda görülmekle birlikte gelişmekte olan ülkeler için tam bir kayıp olarak görülmemektedir. Bunun nedeni göçmenlerin, kalan akrabalarını desteklemek ve mülk satın almak için genellikle kökene (göçmen havaleleri) nemli finansal akışlar sağlamalarıdır. İkinci nokta ise bu sürecin yurt içine dönüşü yanı "beyin kazanımı" olgusudur. Yksekğretimini farklı yerde alan bireylerin insan sermayesi olarak kökenlerine dönüşleri döndükleri ülkede beşeri sermaye kaybını aza indiren bir durum yaratabilmektedir (Chiswick, 2005, s. 4-6).

Ancak şunu da eklemek gerekir ki gn eğitim boyutunun özellikle dış politika geliştirilmesi noktasında yumuşak gücü ve kamu diplomasisi etkisi önemlidir. Bu açıdan ikili ilişkiler ekseninde sunulan fırsatların iktisadi yönünün yanı sıra dış politik etkisi de yetişen bireylerin menēi ülke ve varış ülkesi arasındaki ilişkilerini etkilemektedir. Bu etki, kültürel, sosyal ve siyasi etkileri de içine alan geniş bir yelpaze sunmaktadır. Burada var olan yapı içinde yumuşak gücü ile kamu diplomasisi ilişkisi özellikle devletlere dış politik avantajlar sağlayabilmektedir. Çünkü kullanılan yumuşak gücü unsuru olarak eğitimin bir kamu diplomasisi etkisi yaratması sadece bireyi değil, ekseriyet ile sosyokültürel çevresini de etkileyecek bir alan sunabilmektedir.⁵

Bu gücün kullanılması kapsamında ilk olarak dikkat edilmesi gereken durum Rus diasporası ve azınlığıdır. 1991 yılında SSCB'nin kşnn takiben Orta Asya lkelerinde pek çok Rus bir anda yeni bağımsızlık kazanan lkelerin vatandaşı olmuştur. Böylece Sovyetler'in kş ile yaklaşık

⁵ Konuya dair ayrıntılı bilgi için bkz: (Melissen, 2005); (Köksoy, 2019)

25 milyon etnik Rus, kendilerini bir anda yurtdışında yaşarken bulmuşlardır ki bu oran Çinlilerden sonra dünyanın en büyük ikinci diasporasının ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Ancak 1990'larda etnik Rusların Rusya'ya kitlesel bir göçü olmasına rağmen, bugün hala Orta Asya bölgesinde Rus nüfusun varlığı önemli bir yere sahiptir. Bu durum Rusya'ya, bölgede önemli bir etki yaratma imkânı tanımakta ve kültürel alanda da hegemonya yaratımını desteklemektedir. Özellikle dil bağlamında Rusça konuşan medyanın bilgi alanındaki hâkimiyet dâhil olmak üzere yumuşak güç uygulayabilme avantajı önemlidir (Zhunisbek, 2019, s. 45). Bu noktada Rusya'nın Orta Asya bölgesinde bir yumuşak güç unsuru olarak eğitimi kullanması ve bu gücü koruması kültürel etkisinin sürmesi ile hegemonya devamı açısından önem taşımaktadır. Tıpkı iktisadi göç konusunda bağlantı olduğu gibi Rusya'nın özellikle eğitim alanında da AB ve ABD'den daha fazla tercih edilir pozisyonda olması tarihsel ve bölgesel bağlar ile kısmen açıklanabilecek bir durumdur. Özbekistan'dan gerçekleşen eğitim amaçlı göçlerde 2020 yılı verilerine bakıldığında, Orta Asya eyaletlerindeki toplam Özbek öğrenci sayısının 25 bin civarında olduğu ve bunun yaklaşık 10 bininin Kazakistan'da olduğu görülmektedir (Najibullah, 2020). Nitekim 2022 verileri incelendiğinde, yurtdışında eğitim alanların sayısının 59.592'ye ulaştığı görülmektedir. Bu bağlamda Orta Asya ve Rusya'nın dışında Türkiye, ABD, Japonya başta olmak üzere pek çok ülkeye eğitim bağlamında kısa süreli göçler söz konusudur (UNESCO, tarih yok).

Eğitim alanında da Rusya Kazakistan'dan 2020 yılı içerisinde 30,494 kişiyi göçmen olarak kabul etmiştir (The Oxus Society for Central Asian Affairs, yty). Kazakistan için göçün Rusya odaklı olması iki ülke ilişkileri bağlamında ilk aşamada düşündürücü olmasa da kamu diplomasisinin kullanılması açısından Rusya'nın özellikle son yıllarda artan bir önem verdiği Rus Dünyası Vakfı (Russkiy Mir)'nin etkisi de önemlidir. Esasında Rus Dünyası Kremlin açısından Rus dil, ortak tarih ve Rus Ortodoks Kilisesi devletleri birleştirme ve nüfuzunu genişletmeyi amaçlayan bir adımdır. Özellikle Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'in "Rus Dünyası" ile çağrışımını yaptığı durum, "Rus dünyasının, tarihi Rus birliğinin yeniden kurulması arzusu" dur (Jilge, 2021). Keza, 2006 yılı itibari ile BDT üyelerinden Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın yer aldığı Eğitsel, Bilimsel ve Kültürel İşbirliği Vakfı (IFESCO) oluşturulması (Keltitli, 2018, s. 167) da eğitim alanındaki adımları öne çıkaran gelişmelerdir. Daha önce de değin-

diğimiz gibi diğer Orta Asya ülkeleri gibi Kırgızistan da Rusya ile kültür ve dil bağlamında göç hareketlerinin etkilendiği görülmektedir. 2019 yılında, Rusya'ya eğitim amaçlı gidenlerin sayısı 21.543'dir (Khashimov, Zhandayeva, Nuranova, & Aisarina, 2020, s. 6). Öte yandan eğitim göçü kapsamında, 2000'lerin başında Rusya'da binden az Tacik öğrenci varken, bu öğrencilerin sayılarının 2019 ve 2020'de 18.000'i aştığı görülmektedir (Prague Process "Tajikistan", yty). Ülkede özellikle ABD etkisi bağlamında eğitim alanında öne çıkan destekler söz konusudur. USAID Ulusal Eğitim Geliştirme Stratejisi kapsamında 2021-2030'da politika planlama ve bütçeleme açısından yardımcı adımlar atmıştır. Yine USAID ülke çapında 2 milyondan fazla izleyiciye sunulan Tacik alfabetini öğrencilere tanıtmıştır (USAID, 2021). Ayrıca Orta Asya'da Güvenli Göç faaliyeti adı altında USAID'ın bölgede insan ticaretini önlemek başta olmak üzere sınır ötesi bağlantılar ile göçü güvenli hale getirmek için Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Türkmenistan ve Özbekistan'da uygulanan beş yıllık bir faaliyetler de gerçekleştirmektedir (USAID, 2022). ABD'nin yanı sıra Rusya'nın eğitim alanında bölgesel bir diğer rakibi de Çin olarak karşımıza (The Oxus Society for Central Asian Affairs, 2020) çıkmaktadır. Bu durum esasında küçük örnekler olarak görülse de uzun vadeli devam eden çalışmalar ile Rus etkisinin azalmaya başlaması ile yumuşak güç kullanımının boyutu da değişebilir.

Sonuç Yerine

Orta Asya bölgesi, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ilişkiler alanında öne çıkan bölgelerden biri olmuştur. Esasında bölge tarih boyunca pek çok medeniyetin geçiş ve göç merkezidir. Soğuk Savaş'ın ardından, SSCB'den bağımsızlıklarını kazanan ülkelerin, uluslararası sistemde yer edinmeleri ile birlikte bölgenin yeni bir çağa girdiği görülür. Bu açıdan 1991 sonrasında, göç konusu bölge için uluslararası boyutları ile ele alınması gereken bir durum halini almıştır. Bu bağlamda Orta Asya bölgesinde var olan göçün yapısı genel olarak Rusya merkezli bir ilerleme göstermektedir. Bunun nedenleri üzerine düşünüldüğünde belli noktalar karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak Rusya'nın merkezde yer aldığı bu uluslararası göç güzergâhının iş ve eğitim alanında AB, ABD gibi Batılı ülkelerin üst sırasında yer aldığı görülmektedir. Bu durumun açıklanmasında coğrafi, tarihsel, kültürel faktörler gibi alt birimler düşünülebilir. Özellikle Orta Asya ülkelerinin yaşadığı istikrarsızlık sorunu göç hareketliliğinin temel itici gücü olmakla birlikte Rusya'nın tarihsel ve coğrafi konumu bu istikrar-

sızlıktan kaçış bölgesi olarak görüldüğü gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. İkinci olarak Orta Asya'dan, ilerleyen bir göç güzergâhının oluşması ile Rusya'ya olan siyasi bağımlılığı da arttıran bir durum olarak değerlendirilebilir. Nitekim özellikle Orta Asya ülkelerinden göç güzergâhının Rusya merkezli olması da önemlidir. Tarihsel geçmişin yanı sıra Rusya istihdam alanında bir cazibe merkezi olarak görülebilir. Ancak AB ve diğer ülkeler ise göçmen politikaları kapsamında değişen koşulları ile birlikte, Orta Asya ülkelerinden göçün bir diğer varış noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üçüncü olarak eklenmesi gereken en önemli durumlardan biri de demografidir. Rusya'nın artan bir şekilde genç nüfus ihtiyacı ve emek arayışı onun bölge ülkeleri tarafından bir iş çekim gücü oluşturduğu fikrini ortaya çıkarmaktadır. Demografik faktörler bu açıdan Rusya'nın 1990'lardan itibaren yaşanan nüfusunu yabancı işgücü akışını teşvik etmesi ile stabil hale getirebilecek bir durumdur. Rusya'nın ana yabancı işçi kaynağı olan Orta Asya ülkeleri, bu açıdan önemli bir yere sahiptir. Veriler bağlamında bakıldığında 2050 yılına kadar çalışma çağındaki nüfusun Özbekistan'da 6,4 milyon, Tacikistan'da 2,8 milyon ve Kırgızistan'da 600.000 artacağına ilişkin öngörüler önemlidir (Ryazantsev, Bogdanov, Dobrokhleb, & Lukyanets, 2017, s. 41). Dördüncü olarak ise beyin göçü kapsamında Rusya'da bulunan Orta Asya ülkelerinden gelen bireylerin varlığı özellikle siyasi boyut kapsamında kamu diplomasi açısından önemli bir yere sahip olarak düşünülmelidir. Rusya'nın özellikle bölgede hegemonik girişimleri ekseninde kamu diplomasisi aracı olarak eğitim odaklı göçü kullanması önemlidir. Yine iktisadi bağlamda da "Rusya için aranan eğitilmiş ve kalifiye iş gücünü sağlaması bağlamında bir diğer avantaj unsurunu yaratmaktadır" denebilir.

Diğer taraftan Orta Asya'dan göçün uzun vadeli etkilerinin, olumludan çok olumsuz olduğu ifade edilebilir. Burada sosyal, ekonomik ve politik açıdan bir değerlendirme yapılırsa, özellikle Kazakistan'da beyin göçü kapsamında yetenekli bireylerin kalıcı olarak yurt dışında kalmaları, ülkelerinin sosyal dokusuna zarar vermektedir. Bu bağlamda çalışmanın başta belirtilen sınırlılığı kapsamında, eğitim boyutu göçü önemli ölçüde iktisadi, siyasi ve sosyal bağlamda etkileyen bir yapıya sahiptir. Ayrıca ekonomik olarak göçün etkileri kapsamında özellikle Tacikistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın dış şoklara karşı daha da savunmasız hale geldiği söylenebilir. Bu noktada sadece verilen göçler değil, özellikle Afganistan

da son dönemde yaşanan göç dalgası gibi konjonktürel gelişmelerin de boyutu unutulmamalıdır.

Son olarak uluslararası alanda göçün bir güç unsuru olarak kullanılmasında Rusya'nın Orta Asya bağlamında nüfuzunun son dönem içinde azaldığı ve özellikle de Covid 19 süreci ile bu durumun yeniden sorgulanması gerektiği ifade edilebilir. Ancak bölge ülkeleri ile Rusya'nın tarihsel bağı ve işbirliği noktasında Rusya'nın hala bir cazibe merkezi olduğu da unutulmamalıdır. Yakın gelecekte Orta Asya ülkelerinin Rusya üzerinde bir dış politika aracı olarak göçün gücünü kullanması durumu özellik emek yoğun iş gücü noktasında düşündürücüdür. Belirttiğimiz durumlar ve demografik yapı ekseninde Rusya'nın bu güce ihtiyacı ortadadır. Ancak burada da Rusya'nın özellikle eğitim alanında göç hareketlerinde gücü kültürel ve dilsel etki alanı yaratma politikası noktasında öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- Bartolomeo, A. D., Makaryan, S., & Weinar, A. (2014). *Regional Migration Report: Russia and Central Asia*. European University Institute.
- Bratram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları ve Dergileri.
- Breinbauer, A. (2007). Brain Drain - Brain Circulation or... What Else. *Research Centre International Economics*.
- CABAR. (2021). *Labor migration from Central Asia: constantly relying on Russia is a wrong strategy*. <https://cabar.asia/en/labor-migration-from-central-asia-constantly-relying-on-russia-is-a-wrong-strategy#:~:text=According%20to%20the%20latest%20data,a%20year%20and%20a%20half. adresinden alındı>
- Castles, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 13-34. ("Central Asia and Afghanistan" yty Erişim : <https://open.lib.umn.edu/worldgeography/chapter/8-7-central-asia-and-afghanistan/#:~:text=Central%20Asia%20has%20an%20extremely,spans%20of%20sand%20and%20desolation. adresinden alınmıştır>
- Cunningham. John M. (yty) "Central Asia" Erişim: <https://www.britannica.com/place/Central-Asia adresinden alınmıştır>.
- Central Asia Migration Tracker: Study Migration in 2016*. (tarih yok). 12 13, 2021 tarihinde Central Asia Migration Tracker: <https://oxussociety.org/viz/migration-patterns/ adresinden alındı>
- Chiswick, B. R. (2005). *High Skilled Immigration in the International Arena*. Chicago: IZA Discussion.
- CIA World Factbook. (2022). *Kyrgyzstan*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/kyrgyzstan/ adresinden alındı>
- CIA World Factbook. (2022). *Russia*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/#-geography adresinden alındı>
- CIA World factbook. (2022). *Tajikistan*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/tajikistan/ adresinden alındı>
- Clement, V., & Kataeva, Z. (2018). The Transformation of Higher Education. In: *25 Years of Transformations of Higher Education Systems in Post-Soviet Countries*. içinde Palgrave.
- Darieva, T. (2005). Recruiting for the Nation: Post-Soviet Transnational Migrants in Germany and Kazakhstan. *Siberian Studies*, 153-172.
- Kaya, E. E. & Özel Özcan, M. S. (2021). International Migration and The Rise of Islamophobia as A "New Racism" Type . *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 10 (4) , 3091-3109 . DOI: 10.15869/itobiad.896444
- Erdoğan, Z. (2021). Uzbekistan's Transformation with the New Uzbek Strategy: Shifting Policies towards Mediation of Labor Migration through. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 157-171.
- Foucault. M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul: İmge Yayınları
- Girsberger, E. M. (2017). *Migration, Education and Work Opportunities*. Germany: University of Lausanne and IZA.
- Gulina, O. (2020). *Migrants from Central Asia in the EU countries*. https://longreads.cabar.asia/migrants_from_central_asia_in_the_eu_en adresinden alındı
- Hashimova, U. (2022). *Less than half of Central Asians labor migrants are ready to return to their home countries a month after Russia's invasion of Ukraine*. <https://thediplomat.com/2022/04/are-central-asian-migrant-workers-ready-to-leave-russia/ adresinden alındı>
- Hirsch, F. (2005). *Empire of the Nations. Ethnographic Knowledge and the Making of the Soviet Union*. Cornell University Press.
- Hollifield. J. (1992). *Migration and International Relations: Cooperation and Control in the European Community* The International Migration Review , Summer, 1992, Vol. 26, No. 2, Special Issue: The New Europe and International Migration. ss. 568-595
- ICMPD. (2022). *Eastern Europe and Central Asia 2022: Six migration issues to look out for in 2022*. https://www.icmpd.org/file/download/56967/file/ICMPD_Migration_Outlook_EasternEuropeCentralAsia_2022.pdf adresinden alındı

- IOM, (2020). World Migration Report. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
- IOM . (2021). *IOM Strategy In Central Asia Regional Strategy 2021-2025*. 12 12, 2021 tarihinde International Organization for Migration: <https://kazakhstan.iom.int/iom-strategy-ca> adresinden alındı
- IOM. (yty) " Key Migration Terms " : <https://www.iom.int/key-migration-terms#:~:text=International%20migration%20%E2%80%93%20The%20movement%20of,which%20they%20are%20not%20nationals> adresinden alındı
- Jilge, W. (2016). " Russkiy Mir: "Russian World": <https://dgap.org/en/events/russkiy-mir-russian-world> adresinden alındı
- Kaşabayeveva, B. K. (2010). Orta Asya Kazak Diasporasının Vatana Dönüşü ve Uyum Meseleleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3).
- Kelkitli, F. A. (2018). Rusya'nın Egemen Demokrasi Modelinin Orta Asya Devletleri Üzerindeki Etkisinin Analizi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2), 157-175.
- Khashimov, S., Zhandayeva, R., Nuranova, K., & Aisarina, Z. (2020). Introducing the Central Asia Migration Tracker. *The Oxus Society*.
- Kocaoğlu, T. (2000). Turkistan Abroad: The Political Migration – From the Soviet and Chinese Central Asia (1918-1997). *Migration in Central Asia: Its History and Current Problems* (s. 113-126). içinde Osaka : Japan Center for Area Studies, National Museum of Ethnology.
- Köksoy, E. (2019). Kamu Diplomasisi Yönetimi ve Stratejisi. *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler* (s. 11-54). içinde https://www.researchgate.net/publication/340528825_Kamu_Diplomasisi_Yonetimi_ve_Stratejisi adresinden alındı
- Lewis, R., & Rowland, R. (1979). *Population redistribution in the USSR: its impact on society*. Praeger.
- Lorimer, F. (1946). *The Population Of The Soviet Union: History And Prospects*, Cenevre. League of Nations
- Makhanov, K. (2020). *UN Population Prospects: Case of Central Asia*. <https://www.eurasian-research.org/publication/un-population-prospects-case-of-central-asia/> adresinden alındı
- Makhanov, K. (tarih yok). *Brief Overview of External Migration in Kazakhstan*. Mayıs 20, 2022 tarihinde Eurasian Research Institute: <https://www.eurasian-research.org/publication/brief-overview-of-external-migration-in-kazakhstan/> adresinden alındı
- Melissen, J. (2005). *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*. Palgrave. *Migration Policy Institute*. (tarih yok). 12 13, 2021 tarihinde Migration Policy Institute: <https://www.migrationpolicy.org/article/dependent-remittances-tajikistan-prospects-dim-economic-growth> adresinden alındı
- Najibullah, F. (2020). *Education Exodus: Uzbek Students Rushing Home To Study After Tashkent Eases Transfers*. <https://www.rferl.org/a/uzbek-students-rushing-home-to-study-after-tashkent-eases-transfers/30434095.html#:~:text=The%20number%20of%20Uzbek%20students,total%20is%20difficult%20to%20confirm> adresinden alındı
- Pol-Droit, R. (1975, 08 05). *Michel Foucault, on the Role of Prisons*. New York Times: https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/00/12/17/specials/foucault-prisons.html?_r=1. adresinden alındı
- Popova, Z. (2018). Exile as Imperial Practice: Western Siberia and the Russian Empire, 1879-1900. *IRSH, Special Issue*, 131-150.
- Population, total - Turkmenistan*. (tarih yok). Mayıs 20, 2022 tarihinde The World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=TM> adresinden alındı
- QHA. (2019). *2018'den 2019 Mart ayına kadar Türkiye'ye toplamda 73 bin Türkmenistan vatandaşı göç etti*. <https://qha.com.tr/haberler/turkmenistan-dan-turkiye-ye-1-5-yilda-70-bini-askin-kisi-goc-etti/60470/> adresinden alındı
- Rahmonova-Schwarz, D. (2010). Migrations during the Soviet Period and in the Early Years of USSR's Dissolution: A Focus on Central Asia. *Migrations en Asie centrale et au Caucase*, ss.9-30. Erişim: <https://journals.openedition.org/remi/5196?lang=en#tocfrom1n3> adresinden alındı.
- Ratha, D., & Kim, E. J. (2022). *Russia-Ukraine Conflict: Implications for Remittance*. KNOMAD. https://www.knomad.org/sites/default/files/2022-03/KNOMAD_Policy%20Brief%202017_Ukraine-Implca

- tions%20for%20Migration%20and%20Remittance%20flows_March%204_2022.pdf adresinden alındı
- Ryazantsev, S. V., Bogdanov, I., Dobrokhleb, V., & Lukyanets, A. (2017). Migration from central Asian countries to Russia and Kazakhstan in the context of integration processes in the Eurasian economic union format. *Central Asia And Caucasus*, 18(1).
- Sahadeo, J. (2007). Druzhba Narodov' or second class citizenship? Soviet Asian migrants in a post-colonial world. *Central Asian Survey*, 559-579.
- Seitz, W. (2020). *Free Movement and Affordable Housing Public Preferences for Reform in Uzbekistan*. World Bank.
- Tahir, M. (2011). In *Post-Soviet Central Asia, Russian Takes A Backseat*. https://www.rferl.org/a/in_post_soviet_central_asia_russian_takes_a_back_seat/24342710.html#:~:text=In%20the%20%20years%20since,cannot%20speak%20it%20at%20all. adresinden alındı
- Taşığıl. A. (2012) "Türkistan" TDV İslâm Ansiklopedisi'nin Cilt 41. İstanbul: ss. 556-560 Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/turkistan> adresinden alındı.
- Ted McDonald, J., & Worswick, C. (2015). Chapter 11 - High-Skilled Immigration in a Globalized Labor Market. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780444537645000116?via%3Dihub> adresinden alındı
- The Oxus Society for Central Asian Affairs. (2020). *Introducing the Central Asia Migration Tracker*. <https://oxussociety.org/introducing-the-central-asia-migration-tracker/> adresinden alındı
- The Oxus Society for Central Asian Affairs. (yty). Work Migration in 2020. <https://oxussociety.org/projects/migration/> adresinden alındı
- Turkmenistan Net Migration Rate 1950-2022*. (tarih yok). Mayıs 29, 2022 tarihinde Macrotrends: <https://www.macrotrends.net/countries/TKM/turkmenistan/net-migration> adresinden alındı
- UN DESA. (tarih yok). 12 13, 2021 tarihinde UN DESA: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock> adresinden alındı
- UNESCO. (tarih yok). *Uzbekistan*. 05 20, 2022 tarihinde <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow> adresinden alındı
- UNICEF-Tajikistan*. (tarih yok). Mayıs 20, 2022 tarihinde UNICEF: <https://www.unicef.org/tajikistan/second-decade#:~:text=With%20an%20estimated%20population%20of,cent%20live%20in%20rural%20areas.> adresinden alındı
- USAID. (2021). *TAJIKISTAN*. <https://www.usaid.gov/tajikistan/education> adresinden alındı
- USAID. (2022). *The Safe Migration in Central Asia*. <https://www.usaid.gov/central-asia-regional/fact-sheets/safe-migration-central-asia> adresinden alındı
- Uzbekistan Reaches Deal With Russia on Labor Migration*. (2017, Nisan). 12 13, 2021 tarihinde eurasianet: <https://eurasianet.org/uzbekistan-reaches-deal-russia-labor-migration> adresinden alındı
- Weiner. M. (1985). On International Migration and International Relations. *Population and Development Review* . Vol. 11, No. 3 . ss. 441-455
- World Bank. (2022, 05 20). *GDP (current US\$) - Kazakhstan*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=KZ> adresinden alındı
- World Population Review*. (tarih yok). 12 10, 2021 tarihinde <https://worldpopulationreview.com/continents/central-asia-population> adresinden alındı
- WPR. (2022). *Central Asia Population 2022*. <https://worldpopulationreview.com/continents/central-asia-population> adresinden alındı
- Zhunibek, A. (2019). Russia's Policy in Central Asia During The Putin Era. *Eurasian Research Journal*, 1(2).

Extended Summary

Migration is a crucial phenomenon in human history and profoundly affects societies. Migration movements have affected many regions and communities throughout history. International migration has been an essential power factor in regulating the relations between these societies. Globally, especially in the last decade, large-scale migration movements have shown us examples of using the phenomenon of migration as a power factor. International migration from the Middle East to other parts of the world after the Arab Spring process has increased the work done in the field. However, after the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics, which has a long history, in 1991 and the emergence of new states afterwards, large-scale migration movements in Central Asia constitute a vital part of the studies in the field. Migration in the Central Asian region is the leading research area in this paper. In addition, the long historical and cultural heritage of Central Asia further increases the importance of migration in this region.

The subject of the study is the importance of international migration in the Russian Federation and Central Asia context. This study aimed to make a comparative analysis. This study examines the effect of international migration between Central Asian states and the Russian Federation. Central Asian states and Russia were chosen because of the region's importance for the discipline of international relations. First, the concept of international migration will be explained with its significance in the study. This section, which includes questioning the historical background of the idea and its different definitions, is critical in understanding the questions to be answered in the following paragraphs, such as for what purpose the migrations from Central Asia were made or whether it was compulsory. After explaining the concept of international migration, a comparative analysis of the data will be made, and the progress of migration in the region and the reasons for this will be investigated.

Thus, it has been questioned whether the international migrations from the Central Asian region will create a new power element in Russia. In this way, the current migration waves in the area and their effects on the axis of countries are analysed. In this case, it is questioned whether international migration can be a foreign policy tool used by the Central Asian states against Russia or, on the contrary, that international migration can be used in favour of Russia. The question of which side gains from the power of international migration in the region has been analysed. Work (employment) and education issues will be evaluated in this context. These topics have been chosen because of the comparability of data and because they are essential drivers of migration.

Within the aim of the study, international migration in Central Asian countries was examined on regional and national data. The questioning of the migrations for education and employment in the region, together with the data, has made it possible to understand the effect of brain and labour-intensive migrations, especially in recent years. In this context, it is vital to examine the fields of employment and education. This is because these areas will be analysed, and the phenomenon of migration will be conceptualised as an element of power; in this way, the question of which side gains this power will be answered.

The method followed in this paper is to give comparative analyses. At this point, the literature was examined, and national and international studies were reviewed. Regional and national data were evaluated using international migration theories. In addition, although the post-Cold War period is generally discussed in the article, the historical process is mainly included in the analysis. In this way, the historical background of the study can be seen clearly.

On the other hand, the economic and cultural evaluation of international migration in the region after the Cold War was made. In this section, the fields of education and employment form the basis of the study. In this context, data from various sources were used and included in the analysis. Data on work visas received from Central Asian countries to Russia, the European Union, and the United States are presented in the study's comparatively migration waves of five Central Asian countries. It is seen that the economic and political power of the Central Asian states has become a power factor within the

framework of the concept of international migration.

For this reason, migration in and out of the region has long been considered vital for the social and economic history of Central Asia. However, it has been observed that the meaning of migration in the area has changed after the Cold War. In addition, the effect of demographic factors on migration is also mentioned.

As a result, the migration movements in the region have adverse effects in the long term on the axis of Russia and Central Asian countries. It is imperative that Russia makes immigration a power factor and uses it in employment and education. Likewise, Central Asian countries similarly use the immigration trump card. Finally, both Central Asia used the power of international migration against Russia in political and economic fields; It has been found that Russia uses the power of this global migration, especially in education, as a power factor against the Central Asian states.

Book Review / Kitap İncelemesi

2018 Words/Kelime

Asuman ÖZGÜR KEYSAN

Activism and Women's NGOs in Turkey: Civil Society, Feminism and Politics.
(I.B. Tauris, 2019)

To Cite This Book Review/Bu Kitap Değerlendirmesine Atf İçin: Kuveloğlu, A.T. (2022). Book Review / Kitap Değerlendirmesi: "Activism and Women's NGOs in Turkey: Civil Society, Feminism and Politics, London, I. B. Tauris Publishing, 2019". Journal of Diplomatic Research, 4(1), 74-78.

ACTIVISM AND WOMEN'S NGOS IN TURKEY: CIVIL SOCIETY, FEMINISM AND POLITICS.

Asuman ÖZGÜR KEYSAN

London, I. B. Tauris Publishing, 2019, 224 pages.

ISBN-13 978-1788310130

Ata Taha KUVELOĞLU*

* Aydın Adnan Menderes University, Aydın Faculty of Economics, Department of International Relations

E-mail: ata.kuveloglu@adu.edu.tr

ORCID: orcid.org/0000-0002-1999-9366

The main objective of the study is to determine to what extent and in what way women's rights activists contribute to civil society, as well as to identify the dominant neoliberal and gendered views, as the author puts it. In this context, it is based on the inquiries of non-governmental organizations and is based on contributing to these inquiries. The study has been put forward to complete the gap in the literature in terms of investigating how women's non-governmental organizations and non-governmental organizations in general, contribute to civil society.

The study is shaped around two main research questions: What are the primary characteristics of the civil society ideologies formed by Turkish women activists, and what variables influence their articulation? Lastly, how and to what extent do these narratives reflect and question the existing dominant civil society discourses in Turkey?

The author states that the issue of feminism and women's rights can be framed as equality, justice-based equality, empowerment, emancipation, and liberation for every segment of society. While it is stated that the first three of the four basic principles mentioned above can be effective in drawing attention to the importance of women activists on civil society, it is emphasized that the last principle, namely the principle of liberation, can guide how to overcome the basic problems and difficulties of civil society such as hierarchy and patriarchy.

On the other hand, the author emphasizes the reason for choosing Turkey for the work as the author thinks that Turkey is a unique example in the promotion and institutionalization of civil society. The author attributes the choice of Turkey as a sample to three main reasons. Firstly, the author underlines that the Turkish modernization process fueled the tension between secularism and Islam, which affected both civil society and women's organizations in

different ways; the dynamics of modernization and the tensions between secularism and Islam have shaped women's movements in Turkey in a unique way. The author states that the second reason behind making this choice is that, unlike other examples in the Middle East, there is a large European Union influence in the evolutionary development of civil society and especially in the expansion of the sphere of influence of women's organizations. It is emphasized that the European Union strongly encourages the women's movement to participate in the process in civil society and to increase its effectiveness and contributes significantly to strengthening women's rights and their reflections in society. Thirdly, and lastly, the reason is given that a conservative civil society and state establishment with alarming consequences for women offers a unique field of observation. Stating that the AKP government has passed many controversial laws and decrees that started an ideological war to control the female body and sexuality, the author underlines that the effectiveness of the European Union on women's rights declined with the third term of the AKP government.

The book has a methodological framework blended with Critical Discourse Analysis and Feminist Critical Discourse Analysis. The author states that the focus of Critical Discourse Analysis is to reveal the relationship between language and power. Feminist Critical Discourse Analysis, on the other hand, has formed the framework of the work with these two methods, as it emphasizes the importance of gender as the thing that shapes power relations and offers a critical perspective on gender relations based on the need to change existing conditions.

The starting point of the book can be summarized in one sentence: The place of the women's movement and civil society in Turkey. The book consists of seven chapters. The first part contains the main research questions and objectives. The second part is an overview of civil society and feminist literature. In the third part, the author

sums up Turkey's civil society background briefly. In the fourth and fifth parts, the findings obtained from the association representatives interviewed are presented. The sixth part, the study analyzes the critical discourse of civil society in Turkey of women in these associations. In the seventh and final chapter, the main arguments and discourses of the book are being discussed.

The study begins by determining the history of the concept of civil society, which is considered "controversial" in the literature, and its place in the literature. The author explores the relationship between civil society and feminism and the position of women activists in civil society. At this point, the study mainly focuses on ten women's organizations in Turkey and discusses the approaches of women activists to the concept of civil society. The study collects data from (two from each: Kemalist, Islamist, Kurdish, feminist, and anti-capitalist) women activists from ten organizations. With this study, the author aims to be a platform for these women and be the voice of these women. In this respect, the study aims to measure the effects of women's activist discourses on civil society in Turkey.

The book aims for women to contribute to the questioning and perspectives of civil society and women organizations in particular in Turkey. The author views the Turkey example for a better understanding of the role and importance of civil society and women's activists as a unique case study. In the light of this goal, the author, who samples through active women's groups in the literature, which are Kemalist, Islamist, feminists, and Kurdish women's groups and makes inferences by evaluating these groups in different categories. After selecting two examples from each group, the study summarizes the aims and fields of study of the groups, then explains the backgrounds of the interviewees.

The first of the main arguments of the book is that women activists and associations are lacking in developing a common discourse. This is, it can

be said that the main reason why the women's movement remains obscure. However, the author holds the government responsible for post-2011 policies as the main reason. The second argument of the study is that funding, geographical location, organizational structure, and the framing of women's rights and feminism play a major role in shaping women's ideologies. Third and finally, the author argues that the women's NGOs do not passively reproduce the dominant discourses and the critical language of Turkey is important for women activists of the civil society to gain a new identity.

According to the author, the struggle for women's rights started with the Tanzimat period, and with the 1908 revolution, women started to take place as activists. With the proclamation of the republic in 1923, Kemalism was on the rise and the elimination of the impact of Islam on the state was deemed important for nation-building and modernization. Until the 1960s, there were not many important developments on women's rights and the general impact of women activists on civil society, and associationalism started to rise in the 1960s. By the 1980s, liberal thought and the distinction between state and civil society and pluralism gained importance. In the 1990s, the democratization rhetoric was dominant. The impact of democratization on civil society and the women's movement began to emerge more prominently the next periods in civil society in Turkey have developed and grown thanks to EU funds and reform policies.

The main findings of the study were official civil society discourse in Turkey in the 1990s emphasized democratization and increased autonomy and Apart from anti-capitalist groups, women's organizations from all communities play a part in the concept of civil society as a volunteer-based site as well as an autonomous and intermediary agent, which generally represents a popular understanding of civil society.

There were times when civil society was not

separate from the state and the necessary importance was not given to women. The development of civil society and women's organizations in Turkey is based on the European Union and Turkey relations. In other words, the author underlines that, unlike other Middle Eastern countries, developments in civil society in Turkey are directly related to EU funding and reform policies. It can be said that the main focus here is the coordination problem of women's non-governmental organizations (NGOs). The issue that they impose their ideas is one of the most important reasons why they cannot produce policies on common ground and that the women's movement remains at the level of discourse. Because the position and difficulties of the women's movement in civil society and the discourse and the policies followed can be in different directions from time to time, and even the statements can sometimes be out of context.

The author underlines that the Justice and Development Party (AKP) made serious gains in democratization, dialogue building, and project-based civil society processes from 2002 to 2011, as well as civil society and women's associations. However, according to the author, after 2011, gains were negatively affected due to autocratic transformations. It is difficult to agree with the author at this point. There is no parameter that the gains have been lost or fallen away, the political statements cited in the study are personal statements and are situations that have not changed the administrative practice and laws. Therefore, these are far from being a scientific reference and make the book look less scientific.

Another weakness of the study is the difficulty of determining whether the associations interviewed, which are close to the government or vice versa, making objective comments. Because the interviews were made completely transparent, and the names of the associations' representatives were openly shared. There is a possibility that this situation is reflected in the statements. One can

argue that there should be a policy about women, but it shouldn't be politicized. If every single individual in the community injects their own opinion into women's politics, it will be difficult to meet on common ground. The only result that can be achieved in a trend in this direction will be to gather individual supporters. These are the biggest obstacles to policies for women. Human rights must come first, and on the other hand, exaggerated opposition to defend women's rights can also be a part of discrimination.

To mention the strengths of the study, first of all, it blends different views in the literature. because in a multicultural and dynamic society, a one-sided approach would be equivalent to turning a blind eye to problems. From this point of view, it is valuable to conduct interviews with organizations and individuals with many different views and backgrounds. On the other hand, in the study, women activists in Turkey, the impact of civil society is important in terms of their contribution to their work. Also, the study can contribute to civil society perspectives on the point of making a comparative analysis by blending different perspectives. Another point that can count as a strength is that direct contact with NGOs, which include women activists, through interviews by revealing similarities and differences in inferences about the author's interview with civil society and women's activists in Turkey. This point of view provides some in-depth knowledge to this study.

To sum up, the overall goal of the study is to create a framework for women's views and, in the author's own words, «allowing their voices to be heard.» One can argue that in terms of photographing the position of women's movements in Turkey among non-governmental organizations. By interviewing a total of 41 people from 10 different communities and organizations, the efforts of women activists and the responses of these efforts in Turkish civil society are scrutinized. The book might be of great interest to the readers of civil society in Turkey and could

be interesting for those interested in the women's movement. Reading it by women activists might also be useful in identifying women activists' and women's associations' shortcomings. however, as long as the determinations and policies remain at the level of discourse, it will not be possible to meet on common ground. Non-governmental organizations, especially women's non-governmental organizations, should get rid of their traditional and conservative shells and obtain policy-oriented, not discourse-oriented, determinations and work in this direction.

Book Review / Kitap İncelemesi

3531 Words/Kelime

Yevgeniy Maksimoviç Primakov

11 Eylül Ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya.

(Çeviren: Fatma ve Serdar Arıkan, Doğan Yayınları, 2004.)

To Cite This Book Review/Bu Kitap Değerlendirmesine Atıf İçin: Köker, A.E. (2022). Book Review / Kitap Değerlendirmesi: 11 Eylül ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya, "(Çev:Fatma ve Serdar Arıkan), İstanbul, Doğan Yayınları, 2004". Journal of Diplomatic Research, 4(1), 79-87.

11 EYLÜL VE IRAK MÜDAHELESİ SONRASI DÜNYA

Yevgeniy Maksimoviç Primakov

Çeviren: Fatma ve Serdar Arıkan, Doğan Yayınları, 2004, 206 sayfa.

ISBN 9789758603015

Ahmet Emre KÖKER*

*Dr., Kamu Sektörü.

E-mail: ahmetemrekoker@gmail.com

ORCID: orcid.org/0000-0002-8032-4237

Primakov'un şu ana kadar gerçekleştirdiği bilimsel çalışmalarına ek olarak "11 Eylöl ve Irak Mődahalesi Sonrası Dőnya" isimli bu çalışmasında New York'taki Dőnya Ticaret Merkezi ile Washington'daki Pentagon binasına çarparak binlerce insanın ölümüne sebep olan insanlık tarihindeki en büyük terör eyleminden; Moskova'daki rehine olaylarına kadar gelişen önemli olaylar incelenerek yedi bölümde açıklanmaktadır. Söz konusu açıklamalar gerçekleştirilirken Rusya ve ABD'nin güç ilişkisi ve bu kavramlar ekseninde yaşanan sorunlar etkileyici bir anlatımla gözler önüne serilmektedir. Güvenliği sağlamaya yönelik gerçekleştirilen politikalarda asimetrik tehditleri ön plana alarak hegemonyacı ve tekelci yaklaşımların içine girilmesinin yanlışlığını vurgulayan Primakov, uluslararası ilişkilerde önemli rol oynayan devletlerin ve özellikle Rusya'nın bu süreçte oynaması gereken rolleri belirtmektedir. Aynı zamanda ABD'nin hem kendi hem de karşısındakilerin aidiyetlerini kabul edip, saygı göstermesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Özünde asimetrik tehditleri ön plana çıkarak terör olayları özetinde büyük güçler arasındaki çatışma ilişkisini sorunsallaştıran Primakov'un bu eserine nesnel bir perspektifle yaklaşılarak, eserde yer alan önemli fikirler, kavramlar, yazarın argőmanları, örneklemeleleri ve çalışmanın anlatı düzeni gibi hususların analiz edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

11 Eylöl sonrası dőnyayı terörizm, çatışma, iş birliği ve hegemonya gibi kavramların ilişkisi ile sorunsallaştıran bu eser, içerisinde çok derin, anlamlı ve somut gerçeklikle örtüşen analizleri barındırmaktadır. Kiev'de doğan, anadili Rusça, dini Hristiyanlık olan, 1998-1999 yıllarında Rusya'da başbakanlık yapmış ve kitabı yazdıktan sonra 2015 yılında 85 yaşında vefat etmiş Primakov, Rusya-ABD ilişkilerinde karşılıklı güven ve iş birliği nasıl arttırılabilir? 11 Eylöl ve Irak'a müdahaleden sonra dőnyadaki durum nedir? İslam'ın saldırganlığı efsane mi gerçek mi? Orta Doğu'nun istikrara kavuşturulmasında gerekli olan yeni yaklaşım nedir? ABD'nin terör karşı-tı savaşı nedir? Etki merkezi tek mi, birden çok mu? ve Günümüz dőnyasında Rusya? gibi soru-

lara öznel bir bakış açısıyla cevap aramaktadır. Bu temel sorulara cevap aranması ekseninde çalışma yedi bölüme ayrılmaktadır. Her bir bölüm ise kendi içinde kısımlara ayrılarak detaylandırılmaktadır.

Canavar dőnya arenasında isimli birinci bölümde devlet adamlarının öldürölmesi ve sivil halkın katledilmesi gibi yollarla siyasi amaca ulaşmak için kullanılan yöntem olan terör kavramının uzun bir geçmişe sahip olmasına odaklanılmaktadır. Yazar, basit bir şekilde kitabın amacı doğrultusunda 19. ve 20. yüzyılda terörün geçirdiği niteliksel evrimden bahsetmektedir. Bu yüzyıllarda terörün artmasının milliyetçi ve anarşist faaliyetlerle alakalı olduğu vurgulanarak, terör eylemlerinin hedefinin genel kural olarak devlet adamlarıyla alakalı olduğu belirtilmektedir. Burada 11 Eylöl terör saldırısının ele alındığı ve alt başlıklarda bu duruma benzer diğer saldırı örneklerinin verildiği görölmektedir. Verilen örnekler incelendiğinde 20. yüzyılda terör saldırılarının değiştiği ve artık sivil halkın da terörün hedefine oturduğu analiz edilmektedir. Yazar bu konuda primordialist, araçsalcı ve konstruktivist teorilere odaklı bir perspektif ile konuya yaklaşmaktadır.

Diğer taraftan küreselleşmenin belirleyici bir tarafı olduğunu ve tekeliciliğin bittiğini belirten Primakov'a göre; Rusya özelinde 20. yüzyılda Çeçenler sivil halka yönelik terör faaliyetleri gerçekleştirmiş ve gerçekleştirilen bu terör olayları terörizmin uluslararası bağlantı sürecinin en açık örneğini oluşturmuştur. Buradan hareketle, 20.yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte terörün ulusal çerçevenin dışına çıkarak uluslararası arenada rol alması temeliyle başlayan eser; ölkelerin i ve dış politik yapılanmasını, ulusal kőltürünü ve kimliğini, diğer devletlerle ilişkilerini, bölgesel ve küresel iş birliği dinamiklerini detaylı bir biçimde okuyucuya sunmaktadır. Bu sebeple yazar, 11 Eylöl sonrasındaki terör olaylarında tek bir aidiyete odaklanılmasına ve aynı zamanda bunların zaman, olay ve konjonktüre göre ön plana çıkarılarak temel aidiyet haline getirilmesine karşı çıkmaktadır.

Dönemin ABD lideri Bush ve yönetimi Afga-

nistan'dan sonra İran'ı terörizmi desteklemekle suçlamış; keza İsrail de İran'ın, Hizbullah'ı kendisine karşı desteklediğini iddia etmiştir. Tüm bu karşıt görüşlere ve ortaya çıkan ikilemlere karşın geçmiş dönemler ve şu an içinde bulunduğumuz yüzyıl yazar tarafından mercek altına alındığı zaman; 20. ve 21. yüzyılda terörist gruplarla devlet yapılarındaki bağ azalmaktadır. "Biz" ve "öteki" olarak ortaya konan kalıpların yıkıldığını ifade eden Primakov, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte ABD, Rusya ve AB ülkelerinin terörist gruplara verdikleri desteği çektiğini belirtmektedir. Böylece büyük devletler tarafından teröre verilen destek kaybolmuştur. 21. yüzyıl içerisinde devlet ve terör grupları arasında azalan bağ sonucunda uluslararası terörizmin yeni ve çok tehlikeli bir biçimi ortaya çıkmıştır. Oluşan bu yeni yapıda uluslararası sistemin ana teması devletken, artık asimetrik tehditleri barındıran, sivil kaybı arttıran ve çok aktörlü bir durum ortaya çıkmıştır.

Primakov'a göre asimetrik terör tehditlerinin artmasıyla birlikte çok yönlü bir dış politika, iç ve dış güvenlik stratejisi ve istihbarat politikası izlenmesinin gerekliliği belirtilmektedir. Bu kapsamda 11 Eylül olayları sonrasında CIA ve FBI gibi istihbarat teşkilatlarının ağır eleştirilere maruz kaldığı belirtilmiştir. 11 Eylül'den çıkarılması gereken derslerden bir diğeri de istihbarat birimlerinin ciddiye alınması ve tüm ülkeler tarafından bilginin kolektif olarak ve analitik bir bakışla değerlendirilmesi gerektiğidir.

Yazara göre Usame Bin Ladin'in hakkında ortaya çıkan en ilginç paradoks; ABD'nin Ladin'in örgütünün kurulmasında desteğinin olmasıdır. Yazar, ABD'nin bu dönemde "düşmanımın düşmanı dostumdur" yaklaşımı ile Sovyetler Birliği'ne karşı olan tüm gruplara maddi ve manevi destek vermiş olmasından bahsetmektedir. Tabi ki bu durum sadece ABD için geçerli değildir. Sovyetler Birliği de aynı taktiği veya benzer stratejileri ABD'ye karşı uygulamıştır. Ancak Soğuk Savaş'ta birbirlerine karşı desteklenen bu silahlı örgütler Soğuk Savaş'ın bitmesiyle kontrolden çıkmışlardır. El Kaide dışında yazar tarafından

gösterilen bir diğer önemli örnek ise İsrail gizli servisi tarafından kurulan Hamas'tır. Hamas da daha sonra İsrail'in kontrolünden çıkarak tamamen yön değiştirmiştir.

Yazar, terör grupları arasında konuya El Kaide özelinde yaklaşmıştır. Bu bağlamda 1987 yılında Ladin tarafından kurulan El Kaide, 11 Eylül sonrası sürecin belirleyicisi olarak gösterilmiştir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin bölgeden çekilmesiyle birlikte anti-Amerikan bir yapıya dönüşen örgüt, Yemen, Somali, ABD (Ticaret Merkezi patlaması), Kenya ve Tanzanya'da ABD elçiliklerine saldırarak etki sahasını genişletmiş ve ulus üstü bir güce sahip olmuştur. El Kaide yaptığı tüm eylemlerden sonra güçlü olduğunu kanıtlamak için eylemlerini bildiren bir açıklama yapmıştır. Eylemlerini açık bir şekilde ilan etmekten korkmayan El Kaide, sonrasında da Taliban ile sıkı ilişki içine girerek ideolojik birlik oluşturmuştur. Her iki hareket de savaşçı ve radikal İslamcı fikirlere bağlı olması nedeniyle Afganistan'da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bin Ladin; tüm dünya Müslümanlarını şeriat temelinde birleştiren gerçek bir İslam devletini kurmayı amaç ve ilan etmiştir. Bu yüzden de dünyadaki birçok Müslüman gruba eğitim vermiş, desteklemiş ve mücadelelerini de finanse etmiştir. Tüm bu gelişmeler içinde yazar her iki örgütün de aslında ABD tarafından kurulduğunun unutmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Primakov tarafından analiz edilen 21. yüzyılda küreselleşmenin etkisi ve finansal güçlerin destekleri sayesinde terör örgütleri, askeri yönden güçlü ülkeleri tehdit edecek noktaya gelmiştir. Bu durum güvenliğin nasıl sağlanacağı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bir diğer yandan söz konusu terör örgütlerinin kitle imha silahlarına ulaşmayı hedeflediklerinin bilindiği ve bu silahlara ulaşmaları halinde dünyayı nasıl bir güvenlik riskinin beklediğinin tamamen bilinmezliği içinde barındırdığından bahsetmektedir. Bu yüzden nükleer silahların yaygınlaşması ve bu silahlara sahip olan ülkelerde iç karışıklık olması uluslararası terörizmi daha tehlikeli hale getirmektedir. Tüm bu asimetrik risk ve tehditlerin ortaya çık-

masının güvenlik konusunun boyutunu geliştirdiğini belirten Primakov; terörizmin siyasi bir suç yerine adi bir suç olarak tanımlanması gerektiği ve zaman aşımı gibi bir sürenin olmamasını savunmaktadır.

“İslamın Saldırganlığı: Efsane Mi Gerçek Mi?” isimli ikinci bölümde, modernizme tek referans gösterilen ve “medeniyetin beşiği” olarak betimlenen Batı dünyasına ve “öteki” olarak görülen Arap ve Müslüman dünyasına odaklanılmaktadır. Bu bölüm altında genel olarak din, toplum, modernite ve kimlik ilişkisine değinilmektedir. Dinsel vurgu ise genel olarak İslamiyet ve Hristiyanlık üzerinden karşılaştırılmalı örneklerle ortaya konulmaktadır. Bununla beraber, Primakov, 11 Eylül trajedisinden sonra Amerika ve Batı Avrupa’da İslam karşıtlığının ortaya çıktığını belirtmektedir.

Amerikalı siyaset bilimci Samuel Huntington’a göre; Batı demokrasisi diğer medeniyetlerin aşırılıkçılığı ve köktencililiği ile karşı karşıya kalarak Soğuk Savaş’tan sonra yeni bir meydan okuyuşa hazırlanmaktadır. Böylece ekonomik ve politik sebepleri yok sayan Huntinton, her şeyi medeniyet-din karşıtlığına indirgemektedir. Primakov ise dünyanın medeniyet-din prensibine göre bölünmesinin Rusya federalizmi gibi bütün devletlere büyük bir darbe indireceğini düşünmektedir. Bu sayede ayrılıkçılığın artmasıyla devletleri bekleyen büyük bir tehlike ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda 21. yüzyılın asıl görevi devletler arası ve ülke içinde istikrarın sağlanarak devletlerin toprak bütünlüğü ilkesinin korunmasıdır. Bu amaç doğrultusunda yazara göre dinlerin “gerçekte ne dediklerini” sorgulamak anlamsız ve yararsız bir eylemdir.

Bu noktada ön plana konulan hususun dinlerin içinde sakladıklarıyla o dini benimseyenlerin eylemleri arasındaki farklılıklar olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle her inancın yozlaşabildiği yazar tarafından belirtilmektedir. Ayrıca yazar, kendi içinde son derece kırılğan ve hassas olan din ve inanç konusuna tarafsız bir şekilde yaklaşılması gerektiğini ve bir dini kavramsallaş-

tırırken keskin çizgilerle o dinin tanımlanmasına karşı olduğunu ifade etmektedir. Bu durumu ise Hristiyanlık “iyidir” Müslümanlık “kötüdür”, Hristiyanlık “modernizmi” Müslümanlık ise “despotizmi” temsil eder şeklinde yapılan genellemeler doğrultusunda örneklendirmektedir. Bu genellemelerin neden yapıldığına ilişkin bir cevap bulmaya çalışan Primakov, İslam dininin diğer semavi dinlerden pek çok şey aldığını belirtmektedir. Özellikle Kur’an’dan cımbızla çekilen laflarla insanlara Kur’an’ın şiddete yönlendirdiği intibası verilmektedir. Halbuki barışa olan yönlendirmeler Kur’an’da daha fazladır. Kur’an’da zulüm yapmayın ve kendi canınıza kıymayın intihar etmeyin ifadeleri İslam’ın terörizmle eşleştirilmemesi çabalarında aslında öne çıkarılması gereken ayetlerdir. Semavi dinlerden biri olan İslam’a her geçen gün inanan sayısı artmaktadır. Bu artış ise güç kullanımı yoluyla olmamaktadır. Yine Katolik dininin geçmişine göre İslam dini daha az kanlı bir dindir. İslam’a karşı gelenler engizisyon ateşlerinde yakılmamaktadır. Şiddetin dışarının aksine daha çok kendi içinde Şiiler ile Sünniler arasında yaşandığı yazar tarafından belirtilmektedir. Böylece yazar, aşırılıkların ve genellemelerin merkezi olarak görüldüğü ve bu durumun bir sorunsal ortaya çıkardığını değerlendirmektedir.

Bununla beraber, aşırıcılık İslam’ın doğal gelişimi ile değil de kimi İslami tarikatların doğmasıyla taze kan bulmuştur. Fakat çeşitli ülkelerde iktidarı ele geçirmek isteyen bu aşırı güçlerin toplumsal desteğinin olmadığını da öneminin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü Müslüman toplumları da bir modernizasyon içinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda dinler ve toplumlar arasındaki ilişkiye odaklanan yazar, İslami köktencililiğin etkisinin artmasında sömürgecilik sisteminin çökmesi ve onlarca yeni Müslüman devletinin ortaya çıkmasının etkili olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan Primakov’a göre İslami toplumun gelişme perspektifi köktencilik ve aşırıcılıkla doğrudan alakalıdır. Bu bağlamda İslami köktencilik aşırıcılığı kendinden nihai olarak uzaklaştırarak, geleneksel değerlerle komşuluk eden İslam demokrasisine geçebilir.

Bu sebeple yazara göre her ne kadar dinlerin toplumlar üzerinde ve toplumların da dinler üzerinde etkisi olsa da bu yoğunlaşmanın oranı değişmektedir.

“Orta Doğu’nun İstikrara Kavuşturulması: Gerekli Olan Yeni Bir Yaklaşım” isimli üçüncü bölümde, 11 Eylül olayından sonra Filistin-İsrail sorununun çözümünün tek başına bölgesel bir problem olmaktan çıkmış olmasına odaklanılmaktadır. Bu bağlamda Orta Doğu’da yaşanan barış sürecindeki gelişmelere bakarken geçmiş perspektifler üzerine de düşünmenin gerektiğini ön plana çıkaran yazar, tüm savaşları başlatan tarafın İsrail olmadığını, fakat İsrail’in her zaman Arap tarafının yanlış hesaplarından veya diplomatik, siyasi ve askeri basit hatalarından çok iyi faydalanarak topraklarını genişlettiğini ön plana çıkarmıştır. Bu duruma karşı Arap liderlerinin İsrail’i yok etme beyanında bulunmuş olduklarını ve uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamaya çalıştıklarından bahseden Primakov’a göre tüm bu çözümsüzlüklerin sebebi sorunsallaştırmadır. Sorunsallaşmayla birlikte yaşanan çatışmalar ekseninde karşıt iki grubun barış süreci engellenmiş, parçalanmış ve karmaşıklaşmıştır. Bunun sonucunda da çok fazla kan dökülmüş, kin ve nefret artmıştır. Ayrıca dini aidiyetler ekseninde İsrail ve onlara karşı mücadele eden Araplara değinen Primakov, bu çatışmadan hoşnut olmadığını ve her iki kesimle de kendini özdeşleştirmedığının altını çizmektedir.

Yazar, sürecin günümüzdeki karmaşık halinin sebebi olarak da Soğuk Savaş dönemini işaret etmektedir. İsrail ABD tarafından, Arap ülkeleri ise SSCB tarafından destekleniyordu. ABD’nin barışı sağlamak için kullandığı taktiğin genel karakterinin, barışa giden yolu uzatarak barışın kalıcılığını sorunlu bir hale getirmesi olduğunu ele almaktadır. Çünkü yazar ABD’nin amacını Arap-İsrail çözümünü sağlamak yerine öncesinde SSCB sonrasında da Rusya’yı saf dışı bırakmak üzerine kurguladığını belirtmiştir.

Kitabın odak noktasını oluşturan 2001 yılı sonrası döneme yönelik Arap-İsrail çatışmalarını içeren

süreci ayrıntılı olarak bu bölümde açıklayan Primakov, Hüsnü Mübarek’in değerlendirmelerinin önemini vurgulamaktadır. Çünkü Mübarek’e göre; ABD, BM, Rusya ve Avrupa tavır koymadan Filistin-İsrail görüşmeleri çözülemezdi. Zaten süreç yıllardır hep aynı kısır döngü içerisinde gidip gelmekteydi. Verilen sözlerin yanında tutulmayan sayısız sözler bulunmaktaydı. Bu sebeple Primakov’a göre Orta Doğu barışında “erken zamanda bir iyimserlik” zor gözükmemektedir.

“ABD’nin Terör Karşısı Savaşı” isimli dördüncü bölümde, 20.yüzyılın sonunda terörizmin artmasıyla ABD ve Büyük Britanya’nın 20 Mart 2003 tarihinde BM Güvenlik Konseyinin kararı olmamasına rağmen, BM’ye sırtını dönerek, Irak’a silahlı saldırı gerçekleştirmesine odaklanılmaktadır. Primakov, gerçekleştirilen bu saldırıyla birlikte Soğuk Savaş döneminde üçüncü dünya savaşının çıkmasını engelleyen Birleşmiş Milletler’in yok sayıldığını belirtmektedir. Bu sebeple yazar, Birleşmiş Milletler yerine yeni bir sistem mi planlanıyor? sorusunu sormaktadır.

Bu noktada sorulan sorunun altı Soğuk Savaş dönemi açıklanarak doldurulmuştur. Yazara göre Soğuk Savaş döneminde nükleer silahlara sahip devletlerin karşılıklı birbirlerini yok etme tehdidi aralarındaki mücadelenin savaşa dönüşmesine engel olmuştur. Birleşmiş Milletler tüzüğüne göre; devletler veya devletlerin güç kullanma hakları ancak bir BM üyesine silahlı saldırıda bulunulması durumunda saklı tutulmuştur. BM uluslararası barışın ve güvenliğin korunması veya yeniden tesis edilmesi için gerekli olan hava, deniz veya kara kuvvetleri hareketinin uygulanması konusunda yetkili kılınmıştır. Gücün kullanılmasında tekel rol Güvenlik Konseyi’ne verilmiştir. Beş büyük güce verilen veto hakkıyla bu gücün egoist kullanılmasının önüne geçilmektedir.

Birleşmiş Milletler’in yazar tarafından yukarıda bahsedilen özellikleri olduğu halde ABD tarafından birçok çatışmada aktif rol almaması için saf dışı edildiğinden bahsedilmiştir. ABD, BM’yi bypass ederek diğer ülkelere kötü örnek olmuştur.

Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler'in beş daimi ülkesinden biri olan Rusya'nın önemli bir siyasi lideri olan Primakov'a göre ABD'nin Yugoslavya'da yaşanan sorunlardaki tavırlarından yola çıkarak Birleşmiş Milletler'in olması bir gerekliliktir. Çünkü önemli bir askeri g lan NATO'nun askeri müdahalesi de yeterince verimli olmamaktadır. Bu yüzden de BM Güvenlik Konseyi, Uluslararası Barış Gücü'n Kosova'ya gönderme kararı almıştır. Bu bağlamda yazara göre temel konu, BM Tüzüğüne uyulup gerektiğinde yaptırım mı uygulanacak yoksa Güvenlik Konseyi by-pass mı edilecek sorusudur. Bu soruya Yevegeniv Primakov'nun cevabı Rusya ve ABD dahil tüm büyük lkelerin BM'nin devam etmesi gerektiğini vurgulaması şeklinde dir.

"Etki Merkezleri Tek Mi, Birden ok Mu?" isimli beşinci bölümde, Soğuk Savaş döneminde ideolojik açıdan birbirlerine karşıt iki farklı sistemin varlığına odaklanılmaktadır. Her iki karşıt sistemin başında bir süper güç vardı. Soğuk Savaş'ın bitmesi de bu iki kutuplu yapının okmesiyle alakalıydı. Sosyalist grup, Varşova Pakti ve Sovyetler Birliği artık yoktu. Tek süper güç ABD kalmıştı. Ancak Süper Devlet kategorisinin sistemindeki devletleri birleştirme, kuralları dikte etme ve koruma özelliğini dşnrssek Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ABD de bu özelliğini kaybetmiştir. şüphesiz Amerika askeri, ekonomik ve siyasi anlamda dünyanın en güçlü ülkesidir. Ama Primakov'a göre bu durum ABD'nin tek ülke haline dönüştüğünü göstermemektedir. Bu tezini de aşağıdaki temel dinamiklere dayandırmaktadır:

- Ortak para birimiyle AB'nin, ABD'nin ekonomisiyle boy lşr konuma gelmesi,
- Sovyetler Birliği'nin mirasçısı Rusya'nın stratejik partnerlik oluşturması,
- Japonya'nın bağımsız bir iktisadi güç olması ve dünya işlerine karışması,
- Çin ekonomik gücünün olağanüstü bir hızla artması ile bir kutup olma konumuna gelmesi,

- Askeri nükleer güç sayesinde Çin, Hindistan, Pakistan gibi ülkeler üzerinde ABD'nin bir etkisinin olmaması,
- Güneydoğu Asya ve Latin Amerika'da, Avrupa'da olduğu gibi entegrasyon süreci ile başka bir kutup oluşturulma çabası,
- ABD'nin somut olarak ikinci plana atılmasıyla Petrol İhraç Eden lkeler Teşkilatı (OPEC)'nin dünya petrol fiyatlarını belirleme konusunda güçlenmesi,
- Hemen hemen her yerde ABD'nin tek başına karar alması ve eylemde bulunmasına karşı hoşnutsuzluğın artması.

Yazara göre tüm bu eğilimler tek kutuplu değil, çok kutuplu bir dünyaya gidişe tanıklık edildiğinin göstergesidir. Ayrıca ABD'nin küreselleşmede lider rol oynaması da dünyanın tek kutuplu olduğunu göstermemektedir. Avrupa genişleyip bir g olurken, ABD de NATO'nun güçlenmesiyle Avrupa'nın güçlenmesine karşı koymaya çalışmaktadır. Çünkü; ABD, Avrupa Birliği'nde baskın bir role sahip değilken NATO'da tablo bunun tam tersidir. ABD de, Rusyasız bir Avrupa'da NATO'nun yükselen askeri ve siyasi gücünü kullanmak istemektedir. Bu doğrultuda Primakov, Avrupa Birliği'nin daha önce dşnlmş olsa da askeri-politik yapısının kurulmasının önemini vurgulamaktadır. Böylece çok kutuplu dünya düzenine götürecek bu süreçlerin gelişimine engel olma isteği ABD'nin çizgisiyle alakalıdır. Fakat günümüz dünyası tek kutuplu baskın bir devlete ihtiyaç duymamaktadır.

"Herkes İçin Dersler" isimli altıncı bölümde, 11 Eylül 2001'den çıkartılan dersler özellikle de uluslararası terörizmin beslendiği nedenler konusundaki geniş literatürde yapılan değerlendirmeler ele alınmaktadır. Sürecin geniş anlamda ele alınmasının temel sebebi Orta Doğu rneğinde gözüktüğü gibi bölgesel veya devletler arası etnik ve dini çatışmaların zlememesidir. Bu-

nunla birlikte uluslararası terörizmle en mükemmel şekilde mücadele edecek “Kuzey-Güney” ve “Batı-Doğu” ilişkilerinden terörizme destek olacak şeylerin sökülüp atılması olduğu söylenebilir. BM’nin günümüz dünya düzenine yönelik kurallarının oluşturulması ve bunların hayata geçirilmesindeki rolünün mükemmelleştirilmesi gerekmektedir. Tek bir devletin tek taraflı ve kendi başına karar alması değil, dünya kamuoyunca karar alınması düşünülmelidir.

Bunların yanında Primakov’a göre üç sorunda kesinlikle mutabakata varılması gerekmektedir. Bunlar; uzayın militarizasyonu, anti-füze sistemleri ve nükleer silahların yaygınlaştırılmasına karşı durulması için şartların oluşturulmasıdır. Eğer uzayda silahlanma olursa bu öngörülemez bir felaketle sonuçlanabilir. Özellikle teröre karşı yürütülecek mücadele bahanesiyle uzayda nükleer silahların yerleştirilmesi, sonunda tüm dünya için dönülmesi zor sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden devletler uluslararası anlaşmalarla verdikleri sözleri tutarak bu alanları bilimsel ve ticari amaçlara yönelik kullanım için birlik oluşturmalıdır. Atom, barışçıl amaçlarla kullanılmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için Primakov’a göre BM Güvenlik Konseyi’nde yapılacak bir düzenleme gerekmektedir. Gerçekleştirilecek reformlarla nükleer silaha sahip olmak isteyen tüm ülkelerin önüne geçilecek ve bu silaha sahip tüm devletler daimî üye olacaktır. Barışın sağlanması için yazara göre bu alternatif bir çözüm yolu olarak düşünülmelidir.

“Günümüz Dünyasında Rusya” isimli son bölümde ise genel olarak Rusya’nın sahip olduğu zenginliklere, yer altı kaynaklarına, halkın entelektüel potansiyeline ve geniş topraklarına odaklanılmaktadır. Ancak 90’lı yıllarda devletçiler tarafından liberalizmden uzaklaştırılan Rusya’nın ekonomik, bilimsel ve teknik olarak gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı da belirtilmektedir.

Çalışma boyunca geçmiş yapılar, tarihsel gelişmeler ve örnek vakalara odaklanan yazar, Rusya’daki ekonomik kalkınma tahminlerinin tümüyle Rusya ekonomisinin “sahte-liberal” pratikten “devletçi-liberal” pratiğe dönüşmesine bağlı olduğuna sonucuna

ulaşmıştır. Rusya’ya kredi veren ve Moskova’daki yönetimin yumuşak başlı olup olmadığına bağlı olarak kredi miktarını belirleyen IMF’nin arkasında durarak ABD’nin de Rusya’nın bu ekonomik felaketlere sürüklenmesinde etkin rol oynadığını belirtmiştir. Primakov’a göre ABD ve Batı “sahte-liberallere” yönelerek onları Batı karşıtı olarak göstermiştir. Böylesi hatalı bir yaklaşım daimî bir karaktere bürünebilecek bir Amerikan-Rus yabancılaşmasına dönüşebilirdi. Fakat Primakov’a göre 11 Eylül’de Putin’in Bush yönetimine verdiği destekle bu çizgi silikleşmiştir. Çünkü Rusya toplumunda büyük çoğunluk, Putin’in günümüz Rusyası için en uygun lider olduğunu düşünmektedir. Putin ile Rusya kendi reçetelerini ve yaklaşımlarını oluşturmaktadır. Fakat bu durum Rusya’nın izole olduğu ya da Batıyı terk ettiğini göstermemektedir.

Sonsöz: Tahminler- Düşünceler

Primakov’a göre uluslararası ilişkilerde gerçekleşen çatışmaları ve terör olaylarını tamamen bitirerek düşmanlığı yok etmek imkansızdır. Fakat iş birliğini ön plana çıkartarak çatışmaların azaltılması muhtemeldir. Primakov’un çalışmasının belki en önemli katkısı, 21. yüzyılın daha başlangıcında Rusya’nın ve ABD’nin gelecek dönemdeki etkinliklerini önceden ortaya koymasıdır.

Primakov’un somut ve detaylı analizleriyle güçlenen bu tespitleri, Rusya-ABD ilişkilerinin doğru anlaşılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Rusya-ABD ilişkileri konusundaki literatürde yapılan kimi değerlendirmeler Soğuk Savaş sonrası dönemdeki yakınlaşmayı ideolojik karşıtlığın azalması temelinde açıklamaktadır. Fakat Soğuk Savaş dönemindeki Emperyalizm karşıtlığı ve Batı karşıtlığı gibi çeşitli biçimlerde ifade edilebilen ayrışmalar, ABD’nin Soğuk Savaş sonrasında başarılı olması gibi etmenlerle birleştiğinde Primakov ABD’nin gerçekten de bir zafer kazanmadığını savunmaktadır.

Öte yandan Batı ve ABD tarafından “yönlendirilen ülke modeli” ni Rusya için uygun görmediğini belirten Primakov, her ne kadar SSCB kadar olmasa da dünyanın ikinci büyük nükleer gücü olan,

cididi yer altı zenginliğine sahip, toprak büyüklüğü en fazla olan, coğrafi olarak Avrupa ve Asya arasında bir köprü olan ve ekonomisi her geçen gün gelişen Rusya'nın ABD karşısında gücünü koruyacağını belirtmektedir.

Primakov'un tespitlerinden bir diğeri de Rusya'nın dünya arenasında uydu ülke olma rolünü reddetmesidir. Bu durum Rusya'nın ABD ile yakınlaşması ve iki ülke arasındaki ilişkilerin kurulması ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır. Primakov'a göre eğer Rusya, ABD ile yakınlaşırsa bu durum Rusya'nın dünya arenasındaki rolünü azaltmaz.

Primakov'un ABD-Rusya ilişkilerine yönelik bir diğeri önerisi ABD ve Rusya arasında yakın ilişkilerin kurulduğu sırada Rusya'nın diğeri dış politika yönelimlerinde (AB, Çin, Hindistan, Japonya, Arap Ülkeleri, Latin Amerika, Afrika ve Avrupa devletleriyle olan) aktif olmasını ABD'nin kendisine karşı bir alternatif olarak görmemesi gerektiğidir. Bu durumun gerçekleşmesine ek olarak ABD'nin çok kutuplu dünyaya yönelik çizgi izlerden uzaklaşması ve uluslararası sorunları tek yönlü çözüme düşüncesinden vazgeçmesiyle birlikte Rusya'nın ABD'nin en büyük müttefiki olacağını vurgulamaktadır. Bu idealizme yönelik tespitlere rağmen realiteyi de ortaya koyan Primakov'a göre küresel terörizm artmakta, Rusya ve ABD arasındaki ilişkiler gerilmekte ve coğrafi, ekonomik, askeri ve siyasi sorunların geçmişin tozlu raflarına kaldırılabilme olasılığı ümit edilmeye devam etmektedir.

11 Eylül sonrası ABD öncülüğündeki yüksek güvenlik politikaları diğeri ülkelerde de hızla yayılmış, toplumsal hareketler terörle mücadele ile ilişkilendirilerek önleyici çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle terörle mücadele kapsamında ABD diğeri devletlere müdahale hakkını arttırmış; bu hakkı kullanırken uluslararası örgütlerden de yararlanmış. Tüm bu gelişmelere rağmen yazara göre; günümüz dünyasında ABD'nin küreselleşmede lider rol oynaması dünyanın tek kutuplu olduğunu göstermemektedir. Tam tersine tüm bu eğilimler tek kutuplu değil, çok kutuplu bir dünyaya gidişe tanıklık edildiğinin göstergesidir.

Sonuç olarak "11 Eylül ve Irak Müdahalesi Sonrası Dünya" isimli bu çalışma üzerinde yoğunlaşarak düşünülmesi gereken önemli tespit ve tavsiyeleri barındırmaktadır. Bu kapsamda eser, 11 Eylül saldırılarından bu yana uluslararası bir aktör olarak ortaya çıkan terör örgütlerine, tartışmalı olan bölgelere ve küresel düzeyde önemli güç mücadelesine giren ülkelere yönelik iç ve dış politikalarının dinamikleri, ekonomisi, siyasal ve sosyal yapısının anlaşılması hususunda büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Uluslararası sistemin odağının bulunduğu küresel sistem içerisinde önemli bir güç olan Rusya ve ABD özelinde yaşanan tarihi ve güncel; iç ve dış politikalarının analizlerinin alanında uzman bir Rus politikacı tarafından kaleme alınması, eserin önemli bir boşluğu doldurmasını sağlamıştır. Özellikle günümüz dünyasında yaşanmaya devam eden terör saldırıları, küresel güç mücadeleleri, asimetrik tehditlerin artan etkisi, hegemon olma mücadelesi, kimlik ve aidiyet temelli sorunların neden olduğu kavramlar düşünüldüğü takdirde, bu çalışmanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Nitekim Primakov'un bu eserinde ABD-Rusya ilişkisini sorunsallaştırması, ayrıca teorinin pratiğe dökülmesi noktasında verdiği katkı bir önem arz etmektedir. Diğeri taraftan eser, ortaya konan bazı örneklendirmelerde çok fazla genelleme yapılarak konuya yaklaşılması, genel olarak ise herkes tarafından anlaşılması güç bir üslup kullanılması ve bölümler arasında somut bir düzen takip edilmemesi çerçevesinde eleştirilebilir.

Bir diğeri yandan Primakov'un bu kitabı, siyasal sistem analizinden ekonomik düzene, hukuksal yapıdan güvenlik politikalarına geniş bir çerçevede tartışmalara ışık tuttuğu için alanında önemli bir eserdir. Özellikle günümüzde artan güvenlik sorunlarıyla birlikte terörle mücadelenin birçok ülkenin temel meselesi haline gelmiş olması eserin değerinin güncelliğini aradan yıllar geçmiş olsa da korumaktadır. Ayrıca Primakov'un çalışmasının özünde Rusya'nın hatalı gördüğü noktalarda Rusya'yı açık bir şekilde eleştirmesi ve objektivist bir perspektifle ortaya koyduğu temel önermeler çalışmanın önemini arttırmaktadır. Bu

bağlamda Primakov'un ölümünden sonra daha da hassas bir alanı temsil eden Rusya-ABD arasındaki sorunların çözümlenmesi özellikle bir bütün olarak günümüz dünyası bağlamında ele alındığında, bu konuda sağlanacak çözümün bir oldu bittiye getirilebilecek kadar kolay olmadığı Primakov'un tespitlerinden görülmektedir.

